

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ كَانَ
لَكُمْ فِي

بیشک تسادے لئی کے جنگی سیرت
یہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

رَسُولِ اللَّهِ

أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ

دنیا ماری من لئی اے گل رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

آقائی رسول
صلی اللہ علیہ وسلم

نتیجہ فکر:-

پروفیسر محمد بہاء الحق عارف

گورنمنٹ زمیندار ڈگری کالج گجرات

ناشر:- فارورڈ تعلیمی بلاک اسلام نگر گجرات

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ
”جہانوں لئی رحمت“

اقامی رسول

صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

مصنف

پروفیسر محمد بہار الحق عارف

ناشر

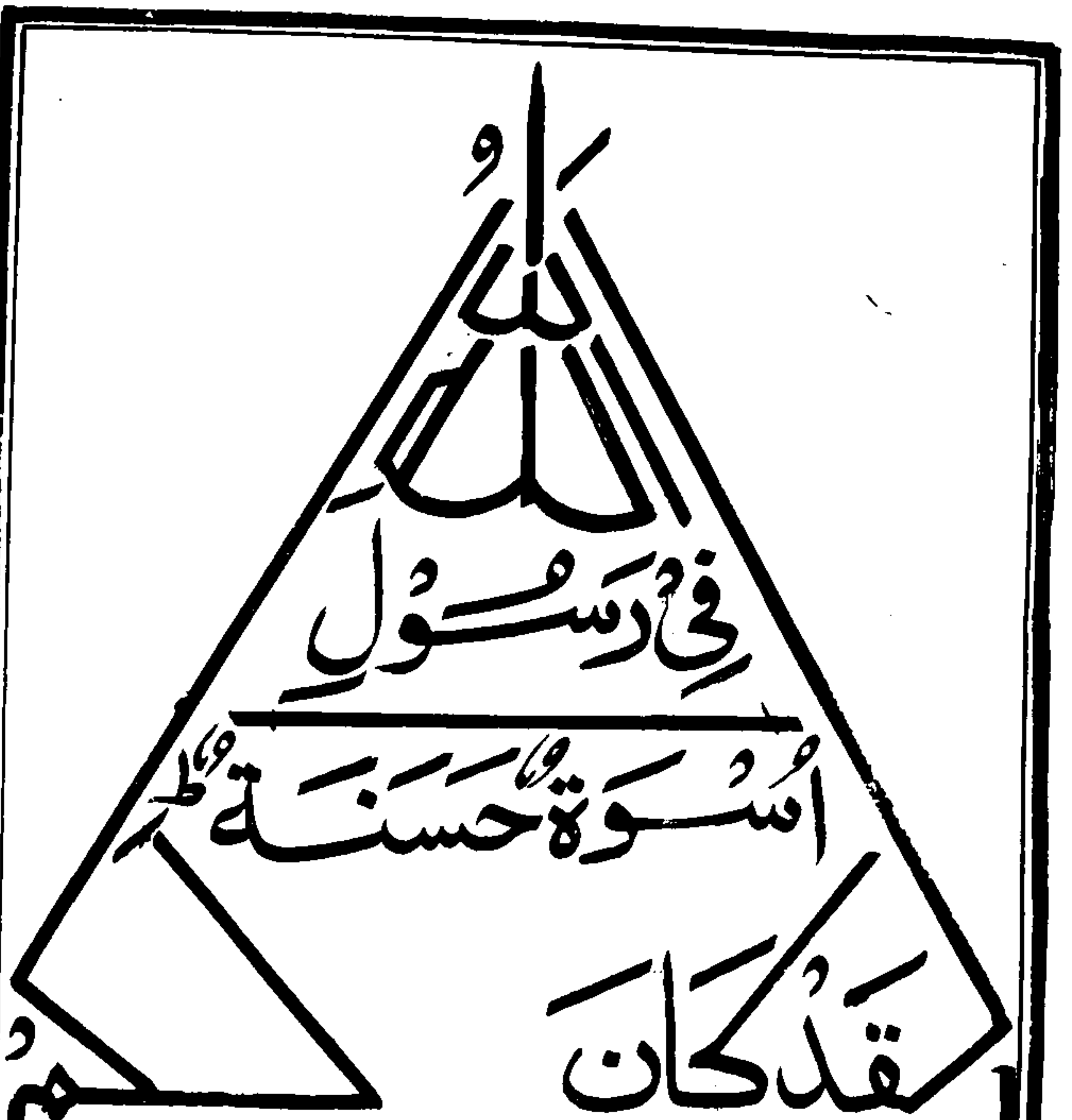
فارورڈ ٹیچنگی بلاک - اسلام نگر - گجرات
پاکستان

سارے حق لکھاری دے ناں

آفاقی رسولؐ	نام کتاب
84471 پہلا	حصہ
بہاء الحق عارف	دعاواں دا جھگٹھا
$\frac{18 \times 23}{8}$	سائز
اثر انصاری	کتابت
۱۹۹۱	چھپن ورہا
۳۰ روپے	پدیہ یا مثل
امتیاز قیاسی پریس لاہور	پریس
فارورڈ تعلیمی بلاک	ناشر
اسلام نگر گجرات	

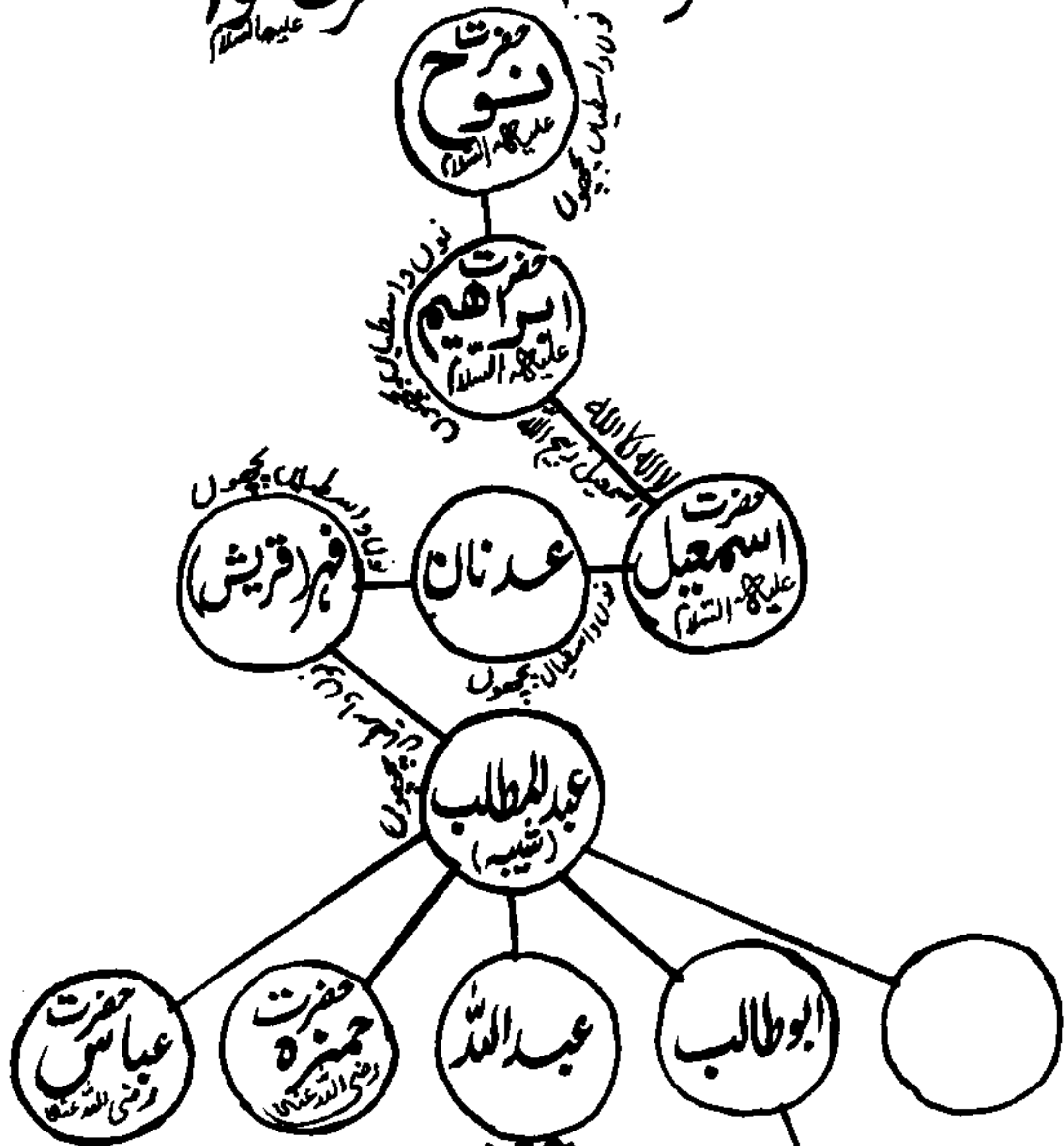
جو کچھ میرے کولے سجناں اوہ بھجکے تیرا
تیرا تینوں دیندیاں کیہ گھٹ جانداے میرا

خاجی محمد دین گجراتی

بے شک تساؤے لمی اے چنگی سیرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
دنیا ساری من لمی اے گل رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

حضرت آدم علیہ السلام سے حضرت قوا

حضرت محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

هَذِهِ شَجَرَةٌ طَيِّبَةٌ أَمْسَلَتْهَا ثَابِتٌ وَفَرَعُهَا فِي السَّمَاءِ

کدھے ناں؟

آقائے نامدار ، مدنی تاجدار ، غریباں دے پالن ہار ،
 جہاناں دی رحمت ، گنہ گاراں دے شفیع ، عاشقاں دی
 جان ، رب دے مہمان ، عارفاں دی پہچان ، کائنات دے
 ولی ، قرآن دے صاحب ، سلطاناں دے سلطان ، غلاماں دے
 آقا ، دشمنناں دے محسن ، اپنیاں لئی کرم ، یاراں دے یار
 امت دے غم خوار ، نبیاں دے پیشوا ، ولیاں دے
 سورج ، تے کافراں لئی رحمت صلی اللہ علیہ وسلم دے ناں ؛
 تاج والے ، معراج والے ، براق والے تے لواء الحمد والے ،
 دکھ دور کرن والے ، شفا دین والے ، بیماریاں ہٹاؤن والے
 کال مٹاؤن والے ، جنہاں داناں لوح محفوظ و برج محفوظ ، جنہاں
 داجسم مبارک مقدس ، طہرتے مطہر ، معطرتے منور ، سید عرب
 و عجم ، صاحبِ جود و کرم ، جنہاں دے بچاؤن والا اللہ ، خادم
 جبریل ، سفر معراج ، سدرہ مطلوب تے مقصود سگوں موجود ،
 قاب قوسین و اقرب پاؤن آلیاں دے ناں ، جنہاں دی رضائے
 دی رضائے ، جنہاں دی عطار تے دی عطا اے ؛

نگاہِ کرم و اطالب :- عارف

(۴) حضور صلی اللہ علیہ وسلم دے خلیفیاں دے زمانے اسلام دا عمل دخل
کوہیں ہو یا ۔

(۵) اسلام ساری دنیا لئی اک ابدی نظام اے، ایہہ دنیا تے غالب کیوں نہیں ہو یا
(۶) مسلماناں دیاں کمزوریاں تے اسلام وچ فرقے بنانا لے منافقت دا عمل دخل
(۷) اسپں ہن وی سیرت نوں اپنا کے غیراں نوں نیویاں کر سکدے ہاں
ایس کتاب دے دو حصے نیں۔ پہلا حصہ حضور دے وصال تیکر تے
دو جا حصہ اسلام دے زوال تیکر پئی موجودہ زمانے تیکر اے ۔

آپ صلی اللہ علیہ وسلم مکمل انسان نیں ۔

تے دنیا وی نجات صرف آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی تعلیم نوں اپنا ون
وچ اے ۔ انسان ٹھوکرال کھا کھا کے آخر اُتے آپ صلی اللہ علیہ وسلم
نوں اپنا امام تے پیشوا منے وا ۔

ایس لئی اسپں مسلمان ہون پاروں کجھ ہن امی جتن کر لہیے ۔ تے
ہو سکدا اے اسپں دنیا تے وی باقی رہ سکئے تے آخرت وچ وی اللہ
تے اوہدے رسول صلی اللہ علیہ وسلم اگے پیشی ویلے کامیاب ہو
سکئے

تہاڈا اپنا
بہاء الحق

يَلْبَغُ الْعُلَى بِكَمَالِهِ كَشَفَ الدُّجَى بِجَمَالِهِ

حَسُنَتْ جَمِيعُ خِصَالِهِ صَلَوَاتُ عَلِيِّهِ وَآلِهِ
سَعْدِي

سمجھ توں اُچھے پنج گئے اپنے کمال نال

سمجھ ہنیرے دُور کیتے اپنے جمال نال

سوہنے تے چنگے سارے وصف کھٹے کر لئے

عارف

مومن پڑھن درود اپنے ذوالجلال نال

يَا صَاحِبَ الْجَمَالِ وَيَا سَيِّدَ الْبَشَرِ ط

مِنْ دَجْهِكَ الْمُنِيرِ لَقَدْ تَوَّرَ الْقَمَرِ

لَا يَمَكُنُ الشَّنَاءُ كَمَا كَانَ حَقَّهُ

بَعْدَ از خدای بزرگ توئی قف مختصر

نظای

تسیں او سمجھ توں سوہنے بیسے تسیں او سردار انساناں

تساڈے نور توں روشن چن تساڈا جانن وچ جہاناں

جویں حق اے نعت تسناں دی تیویں ہو سکدی ای نہیں

عارف

رب پچھے تسیں ای تسیں او کیمہ قلمے دا کاناں

نعت شریف فارسی

نسیم جانب بطحا گذر کن ز احوالم محمد را خبر کن
 بے بر این جان مشتاقم در آں جا فدائے روضہ خیر البشر کن
 توئی سلطان عالم یا محمد ز روئے لطف بسوئے من نظر کن
 دلہ شد مبتلائے زنج و آلام دوای در و دل اے چارہ گر کن
 مشرف گر چہ شد جامی ز لطفش خدایا ایں کرم بارِ دگر کن

مرحبا سید مکی مدنی، العربی جاں باوقدایت چہ خوش لقمی
 قدسی

غالب ثنائے خواجہ بیزواں گزاشتیم
 کہ آں ذات پاک مرتبہ دان حضور است

اردو نعت

وہ کمال حسنِ حضور ہے کہ گمانِ نقصِ جہاں نہیں
یہی پھولِ خار سے دور ہے یہی شمع ہے کہ دھواں نہیں
نعمتیں بانٹتا جس طرف وہ ذی شان گیا
ساتھ ہی منشی رحمت کا قلم دان گیا

اعلیٰ حضرت بریلویؒ

وہ دانائے سُبُل، مولائے کُل، ختم الرسل جس نے
غبارِ راہ کو بخشا فرورغِ وادیءِ سینا
نگاہِ عشق و مستی میں وہی اول وہی آخر
وہی قرآن، وہی فرقان، وہی یسین وہی طہ

اقبالؒ

نعت شریف پنجابی

ایس صورت نوں میں جان آکھاں جان آکھاں کہ جان جہان آکھاں
سچ آکھاں تے رب دی شان آکھاں جس شان تھیں شاتاں سمجھ نبیاں
مہر علی شاہ

جے لکھ واری عطر گلابوں دھوئے نت زبانوں
نام انہاندے لائق ناہیں کیسہ قلمے دا کاتاں
واہ کریم امت دا والی مہر شفاعت کردا
جبرائیل جیہے جس چاکر نبیاں دا سر کردا

میاں محمد

مہک اجیرے خلق تیرے دی خلق توں پچھے لاندی
جگ جگ گگ راہ تیرے دا کرو کرو پیا کردا
کملی والیا نظر کرم دی ننگھا بندہ
بے قدردیاں پالیاں دے وچ ٹھرو ٹھرو پیا کردا (حفیظ تائب)

ایس گل اتے ہین متفق سارے ہے زویں توں بہت آسمان اچا
ایس گل وچ وی شبہ کوئی ناہیں ہے آسماناں توں عرش نیردان اچا
عرش نیردان وی رہیا تھلے ہے ایہدے توں لامکان اچا
سارے پاسے ڈھونڈ تھکا داکم ڈٹھا سب توں محمد داستان اچا

دائم اقبال دائم

وحی کے مآخذ

- (۱) حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ
- (۲) حضرت عمر فاروق رضی اللہ عنہ
- (۳) حضرت عثمان غنی رضی اللہ عنہ
- (۴) حضرت علی المرتضیٰ رضی اللہ عنہ
- (۵) حضرت ابی بن کعب رضی اللہ عنہ
- (۶) حضرت عبد اللہ بن سعد رضی اللہ عنہ
- (۷) حضرت امیر معاویہ رضی اللہ عنہ
- (۸) حضرت زید بن ثابت رضی اللہ عنہ
- (۹) حضرت شرجیل بن حسنہ رضی اللہ عنہ
- (۱۰) حضرت عبد اللہ بن سلام رضی اللہ عنہ
- (۱۱) حضرت معاذ بن جبل رضی اللہ عنہ
- (۱۲) حضرت عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ

حضور ﷺ کی حیات و عکس اک نظر و چ

حیات و واقعے	اسلامی سال	انگریزی سال	اپنی عمر
پیدائش	۱۱	۵۷۰	۰
عقیقہ	۱۹	۵۶۲	۲
بنو سعد توں واپسی چار سال بعد	۴	۵۶۶	۶
حضرت آمنہ رضی اللہ عنہا دی وفات ابو ادریس مقام اُتے	۸	۵۶۸	۱۰
وفات حضرت عبدالمطلب رضی اللہ عنہ دی	۱۳	۵۸۲	۱۵
شام واپس سفر	۱۵	۵۸۴	۱۷
حرب فجار و حج شرکت	۱۶	۵۹۰	۱۸
معاہدہ حلف الفضول	۲۶	۵۹۵	۲۸
شادی مبارک	۲۵	۶۰۳	۲۷
حکم تعمیر کعبہ	۴۰	۶۱۰	۴۲
بعثت یا نبوت دا اعلان	۱۸	۶۱۰	۴۲
نزول قرآن	۶	۶۱۶	۴۸
امیر حمزہ رضی اللہ عنہ دا قبول اسلام	۹	۶۱۹	۵۱
معاشرتی بائیکاٹ	۱۰	۶۲۰	۵۲
خاتمہ بائیکاٹ	۱۱	۶۲۱	۵۳
عام الحزن (غمی داسال)	۱۲	۶۲۰	۵۴
طائف دا سفر	۱۲	۶۲۰	۵۴
معراج شریف	۱۲	۶۲۱	۵۵

اسلامی سہ ماہی	انگریزی سال	آپ دی عمر	حیاتی دے واقعے
۱۲ نبوی	۶۲۱ھ		بیعت الکبریٰ
۲۶ صفر ۱۳ نبوی	۶۲۲ھ		ہجرت مدینہ
۱۲ ربیع الاول ۱ھ	۶۲۲ھ جون ۲۸		ورود مدینہ شریف
۱۹ ربیع الاول ۱ھ	۶۲۲ھ جولائی ۵		تعمیر مسجد نبویؐ
ربیع الثانی ۱ھ	۶۲۲ھ		اذان شروع
شوال ۱ھ	۶۲۳ھ		میتاق مدینہ
شوال ۱ھ			حضرت عائشہؓ یقیناً دے نال نکاح
۱۵ شعبان ۲ھ			تحويل قبلہ
یکم رمضان ۲ھ	۶۲۴ھ		روزے فرض ہوئے
جنوری ۶۲۴ھ			زکوٰۃ فرض ہوئی
۱۴ رمضان ۲ھ			غزوہ بدر (بدر و مقام اُتے لڑائی)
			نکاح حضرت فاطمہؓ تے حضرت علی رضی اللہ عنہما
یکم شوال ۲ھ			پہلی عید الفطر
۱۵ " "	۶۲۵ھ		اُحد پہاڑ دی لڑائی تے وراثت و قانون
شوال ۵ھ	۶۲۶ھ		خندق آلی لڑائی
یکم ذیقعدہ ۶ھ	۶۲۸ھ		بیعت رضوان
یکم محرم ۷ھ			عمرہ ادا کیتا
جمادی الاول ۷ھ			خیبر دے قلعے اُتے لڑائی
ربیع الثانی ۸ھ	۶۲۹ھ		خالد بن ولید تے عمرو بن العاص دا اسلام لیاؤنا
۸ رمضان ۸ھ	۶۳۰ھ		فتح مکہ

بقیہ صفحہ نمبر ۲۲ پر ملاحظہ کریں

سرنا نویں

صفحہ نمبر	عنوان	نمبر شمار
۱	اندر لا سرورق	۱
۲	سارے حق لکھاری کے ناں	۲
۳	لقنڈکان	۳
۴	حضرت آدمؑ تے حضرت حواؑ	۴
۵	کہے ناں	۵
۶	شیشہ	۶
۷	بلغۃ اعلیٰ بکمانہ	۷
۸	نعت شریف فارسی	۸
۹	اردو نعت	۹
۱۰	نعت شریف پنجابی	۱۰
۱۱	وحی کے لحن والے	۱۱
۱۲	حضرت ابی حیانؑ دا عکس رک نظر و توح	۱۲
۱۳	سرنا نویں	۱۳
۱۴	جان پکچان (پوہ پھٹی)	۱۴
۱۵	دنیا غرور تے (پہلا پیر)	۱۵
۱۶	جہان لئی رحمت د دوپہر	۱۶
۱۷	ربی حکم دا اعلان	۱۷
۱۸	حضرت دا غرور	۱۸
۱۹	عالمی دستور	۱۹
۲۰	پہلا قبلہ مقرر ہونا	۲۰
۲۱	طاقت ناں کفر دا مقابلہ (پہلا پیر)	۲۱
۲۲	کفر تے اسلام دا پہلا معرکہ بدر دے میدان و توح	۲۲
۲۳	جنگ لئی تیاری	۲۳
۲۴	عمیرہ مسلمان ہونا	۲۴
۲۵	ابولہب دا آخر	۲۵
۲۶	حضرت فاطمہؑ دا نکاح	۲۶
۲۷	غزوہ احد دی تیاری	۲۷
۲۸	کافراں دے مکر تے فریب	۲۸
۲۹	حضرت خبیثہؑ دی سولی اتے شہادت	۲۹
۳۰	یہودیوں دا مدینے وچوں خاتمہ	۳۰

۱۰۴	مدینے اتے پڑھائی	۳۱
۱۱۳	حضرت بجانہ بنت شمون نال نکاح	۳۲
۱۱۳	حج دافرین ہوناتے سلج حد پیہ	۳۳
۱۲۰	خالد بن ولیدؓ تے عمر بن العاصؓ دا اسلام قبول کرنا	۳۴
۱۲۱	غزوہ ذی قرد	۳۵
۱۲۲	غزوہ خیبر	۳۶
۱۲۳	سندھ نون زہر دتا جانان	۳۷
۱۲۴	عالمی تبلیغ دبادشاہواں دے نال خط مبارک	۳۸
۱۲۴	کسرن خیر و پرویز ابران دے والی وں	۳۹
۱۲۷	اصحہ بخاش حبشہ دے بادشاہ ول خط مبارک	۴۰
۱۲۹	مصر دے بادشاہ مقوقش ول خط مبارک	۴۱
۱۳۱	ہرزہ بن علی الحنفی ولی سامہ ول خط	۴۲
۱۳۳	حارث بن ابی شمر غسانی ول خط مبارک	۴۳
۱۳۴	منذر بن سادی والی بحرین ول خط	۴۴
۱۳۶	غزوہ موتہ	۴۵
۱۳۷	فتح مکہ	۴۶
۱۳۷	غزوہ حنین	۴۷
۱۴۱	جھڑیاں دے جھگڑے اسلام وچ	۴۸
۱۴۵	غزوہ تبوک	۴۹
۱۴۶	کعب بن مالکؓ دا امتحان	۵۰
۱۴۷	واقصہ ایلاتے خیاب	۵۱
۱۴۷	ضارہ مسیت، داد بیہتا	۵۲
۱۴۷	حج دافرین ہویا	۵۳
۱۴۸	حجۃ الوداع	۵۴
۱۴۸	خطبہ خم غدیر	۵۵
۱۴۸	نبی اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا دنیا اتوں کوچ فرمان	۵۶
۱۹۲	قرآن	۵۷

جان پچھان

اللہ تعالیٰ نے جدوں کائنات پیدا کیتی۔ آپ عرشاں اُتے اپنا ٹکانا بنایا۔ زمین اُسمان بناون توں پچھے ایہناں دی آبادی ول دھیان کیتا۔ فرشتے، جن تے فیر انسان بنائے۔ شجر، حجر، درخت، پرند، چرند کپڑے مکوڑے طرح طرح دی مخلوق نال کائنات نوں سجایا۔ بعض نوں بعض دی خوراک بنایا۔ بعض نوں اک دوجے دا دشمن منتصیا کئیاں نوں اک دوجے لئی فائدہ مند، دوست تے ساخھی رکھیا ناں جے پیار تے محبت دی مدد نال کائنات ہور دی سوہنی بن جاوے زمین نوں آباد کرن لئی آدم نوں خلقیا تے فرشتیاں کولوں ایہوں سجدہ کروا کے زمین اُتے اپنا خلیفہ بنایا۔ جن پہلاں زمین اُتے آباد سن ایہناں وچوں اک عزرا زیل نوں ابلیس دا خطاب دتا تے ایس طرحاں آدم تے شیطان دی ٹھن گئی

حضرت آدم نوں مع تھو دے جنت وچ رکھیا۔ پر ابلیس اپنا کم کیتا تے دوہاں نوں جنت وچوں کڈھا کے ساہ لیا۔ بہانہ رب دے حکم دی نافرمانی بنیا۔ پر رب دیاں رب ای جانیں۔ آپے ای پیدا کرن توں پہلاں فرشتیاں نوں رب نے دس دتا سی جے میں آدم نوں زمین اُتے خلیفہ بناؤں لگا آں۔ آپے ای شیطان نوں سجدہ نہ کرن اُتے ردیا۔ آپے ای اوہوں مہلت دتی تے آپ ای آدم نوں جنت وچوں کڈھاں دی جاہ تے توفیق دتی۔

۵ اک ورح لنکاتے اک ورح جدے گلّاں کریں شعور دیاں
 آدم حوا رو روموئے ورتھاں پٹیاں دور دیاں
 تاریخ دے کھوجی دسدے نیں جے حضرت آدم نوں رب نے
 لنکا ورح زمین اُتے سٹیا تے مائی حوا نوں جدہ مُکاک عرب ورح فر
 تن سو سال روں دھون توں پچھے رب نے دوہاں داملاپ عرفات
 ورح مکے دے نیڑے کرایا۔ ایہ نشانی سی آدم تے حوا دی توبہ قبول
 ہون دی۔

فیر آدم تے حوا نال اللہ نے زمین نوں آباد کیتا۔ تاریخ دسدی
 اے جے حضرت آدم دے ۱۹ پترتے ۱۸ دھیاں سن۔ اک پتر
 شیت اکلای پیدا ہويا۔ باقی سارے جوڑا جوڑا سن۔ پئی اک
 کڑی تے اک مُنڈا اکٹھے ای پیدا ہوندے رہے۔

شیت دانکاح اک حور نال ہويا۔ جیہڑی جنت وچون حضرت
 آدم علیہ السلام لئی پھل لیائی سی

ایہناں ساریاں عرب تے ایہدے آلے دوالے دی تھاں نوں آباد کیتا
 آدم توں پچھے اورسیتے نوح نبی ہوئے۔ فیر ابراہیم علیہ السلام خلیل اللہ
 بنے۔ آدم علیہ السلام دے زمانے پہلا قتل بابل دا قابیل دے ہتھوں
 ہويا۔ نوح علیہ السلام دی دعاناں کافر پانی ورح ڈب گئے۔ ابراہیم نوں
 نرود نے آگ ورح سٹ دتا۔ پراوہ سلامتی نال پچ گئے۔ پراہیم
 علیہ السلام پیغمبراں دی جد بن گئے۔

حضرت نوح علیہ السلام دے پترتاں ساری زمین نوں فیر آباد کیتا
 اچکل بہوں سارے مُکاک اوہناں دے پترتاں پوتریاں دے ناناں اُتے

مِلدے نہیں۔ نوح علیہ السلام دے چار پتر سن۔ حام، سام تے یافت
چوتھا کنعان طوفانِ نوح و توح عرق ہو گیا سی۔ ایہناں تیناں دے پتر
زمین اُتے کھلر کے ایہنوں آباد کیتا

ابراہیم علیہ السلام ملکِ شام و توح ہوئے فیر ہجرت کر کے مصر تے
مصر توں عرب پُجے۔ ایہناں دے دو پتر حضرت اسمعیل علیہ السلام تے
اسحق علیہ السلام سن۔ باقی سارے نبی اسحق علیہ السلام دی لڑی وچوں
ہوتے۔ صرف حضرت محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اسمعیل علیہ السلام دی لڑی
وچوں نہیں۔ خانہ کعبہ دی پہلاں آدم علیہ السلام نے ایس نھا توں بنوایا۔ صحیفے
اجکل موجود اے۔ فیر دوجی واری ابراہیم علیہ السلام اُساری کیتی۔ اونہاں
ای نینہاں اُتے ارج تک خانہ کعبہ کئی واری بنیا۔ مکہ شہر مانی ہاجر تے
اسمعیل علیہ السلام آباد کیتا۔ زمزم دا چشمہ وی اسمعیل دیاں اڈیاں رگڑن نال
چھٹیا سی۔ جیہڑا ارج کل جاری اے۔ ایہدے پانی و توح رب نے خاص گل
رکھی ہوئی اے۔

اسمعیل علیہ السلام دی لڑی وچوں عرب ہوتے۔ قریش ایہناں عرباں دا
اک قبیلہ سی۔ بعض آکھدے نہیں۔ ابو لیب دی اولاد وچوں فہر بہوں بہادر
سی۔ ایس لٹی اوہنوں قریش (غالب آون والا) کہندے نہیں۔ فیر قبیلے دا
ناں وی قریش ای پئے گیا۔ نبی پاک محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی ایسے قبیلہ
قریش و توح پیدا ہوئے

آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم عبد اللہ دے چن سن۔ عبد اللہ پتر
عبد المطلب (شیبہ) دے پتر عبد المطلب ہاشم دے نئے ہاشم عبد المناف
دے فرزند سن۔ باقی شجرہ عدنان توڑی نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم خود دیا

ایس توں اگے آدم توڑی نسب دا کھوج لاؤن والیاں ایس طراں تاریخ دے حوالے نال جوڑیا اے۔

محمد بن عبد اللہ بن عبد المطلب بن ہاشم بن عبد المناف بن قصی بن کلاب بن مرہ بن کعب بن لوی بن غالب بن فہر بن مالک بن نضر بن کنانہ بن خزیمہ بن مدرکہ بن الیاس بن مضر بن عدنان بن اؤد بن اؤد بن ہمیس بن سلامان بن ثابت بن حمل بن قیدار بن اسمعیل بن ابراہیم بن آذر بن ناعور بن شاروخ بن فالخ بن بنو یحرب بن قحطان بن عامر بن مشالغ بن ارفخشذ بن سام بن نوح بن لامک بن متوشلح بن ادریس بن بیارد بن مہلائیل بن قینان بن نوش بن شیت بن آدم علیہ السلام

نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے دنیا اتے اؤن توں پہلاں دنیا دی حالت معاشرتی، اخلاقی تے مذہبی حالت بہوں خراب سی۔ عرب سب توں گھٹیا تہذیب تے سیاست دا شکار سن

ایران وچ آتش پرستی تے عیاشی سی۔ روم والے طاقت دے بل بوتے اتے ظلم کر دے سن۔ ہندوستان وچ ہندو اپنی من مانی کر دے سن۔ باقی ملکاں دی وی حالت ایہناں توں وکھ نیس سی۔ جوہیں یونان والے تہذیب تے فلسفے دے موجد سن۔ پر مذہب تے اخلاق و لوں گھٹیا سن۔ عرب قبیلیاں دی بادشاہی وچ رُجھے ہوئے سن۔ کوئی مضبوط حکومت نیس سی۔ زانی توں کھڈاؤناں سمجھدے سن۔ دل کیتا تے جوئے اتے وی لاچھڑیا فیڑی لگی گل توں لڑانی چھڑ جاندی تاں اوہ صدیاں جان نیس سی چھڈ دی شراب پینا تے ویر وٹے دے شہر لکھنا عام رواج سی۔ اخلاق و لوں وی عرب رہے ہوئے سن۔ مہترنی ماں نال وی نکاح کر لیندے سن۔ اک

اک جھنے کول کئی کئی زنائیاں سن۔ بندے ڈنگراں دی طراں منڈیاں وچ
 وکدے سن۔ اک زنائی اپنی جنسی خواہش پوری کرن لئی پوری طرح آزاد
 سی اوہ جھنڈا لاکے وی ایہہ اعلان کردی سی۔ جے جیہدا دل کرے
 آوے تے اوہنوں رام کر لے۔ کڑیاں نوں جمدیاں ای قتل کر دیندے
 سن تاں جے وڈی ہو کے اساڈی ذلت تے بے عزتی دا سبب نہ بنے
 سو دکھانا وی عام رواج سی۔ فیر سوڈ در سوڈ دی لعنت وی جڑ پھڑگی سی
 خانے کجے دا ج جھنے زنائیاں ننگے ہو کے کردے سن۔

عرباں دے مذہب دی کچھ نہ پچھو۔ دین اسلام دا تے ناں ای کردے
 نیں سی۔ صرف دین حنیف والے کچھ بندے لہجہ دے سن۔ فیر یہودی
 مجوسی، عیسائی، صابئی، بت پرست، دہریے تے کابن عرب وچ
 آباد سن۔ صرف دین حنیف والے قیامت، حشر نشتہ جڑ استرا اُتے
 ایمان رکھدے سن۔ باقی سارے گمراہ سن

ترے سو سٹھ بت کافراں خانہ کعبہ وچ رکھے ہوئے سن۔ جنہاں چوں
 ہبل، لات، منات، ود، سواعا، یغوث، یحوق، عزتی، دواریہ، اساف
 تے نائلہ مشہور بت سن۔ ابراہیم علیہ السلام، عیسیٰ علیہ السلام تے مریم علیہ السلام
 دے بت وی کجے وچ موجود سن

عرب معاشرہ جیتھے ایناں وگڑے یا ہو یا سی۔ اونھیں اوہناں وچ پروہنیاں
 دی تواضع، وعدہ پورا کرنا، بہادری، وفاداری، کھل کے گل کرنا۔ حافظے
 دا تیز ہونا تے شعر آکھنا خوبیاں سن۔

ہاتھی والیاں دا واقعہ نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے دنیا تے آدن
 توں ۵۵ دن پہلاں مکے وچ پیش آیا۔ توریت، انجیل وید تے دساتیر عالم

آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بارے پیش گوئیاں کر دے گئے۔ جسے کائنات
 دار رسول تشریف لیا ون والا ہے۔ پر ساریاں مذہبیاں والیاں یاں
 وڈیریاں تے بانیاں آخری رسول بارے دسیا فرحدوں اوس رسول
 نے دنیا اُتے لا الہ الا اللہ اعلان کیتا۔ غیرتے غیر اپنے وی آپ
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم سے جانی دشمن بن گئے۔ عرب تے مکے ولے
 جیہڑے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اُتے جان قربان کر دے سن۔ اوہ
 آپ نوں ختم کرن دیاں تدبیراں کرن لگ پئے۔ یہودی جیہڑے پورے
 عرب اُتے دولت ووتوں چھائے ہوئے سن۔ اوہ وی آپ دی ذات
 نوں برداشت نہ کر سکے تے کئی جیلیاں بہانیاں تے جتناں نال اسلام
 دا بڑا مٹین اُتے تل گئے۔ عیسائی نے عرب توں باہر ای طاقت ورت
 سن۔ پر اوہناں وی اسلام دی مخالفت ورت پورا پورا ٹل لا دتا۔
 پر جتہوں رب رکھے اوہنوں کون چکھے۔ رب نوں اسلام دا غلبہ
 منظور سی تے رحمة اللعالمین دی سیرت دنیا والیاں توں اپنا آپ
 منواناں سی۔ ایس کر کے نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں اپنی حیاتی
 ورت ای اپنا آلا دوالا زبیر کر کے او تھے اسلام دا جھنڈا لاکے دشمنان
 نوں وی انسانیت دا تاج چالادس کے دین مکمل ہون دا سینہ ہارے
 دتا گیا جسے ایہہ ای دین رہندگی دنیا تیک کافی ہے

بقیہ	۶۳۱ھ	۹ ذوالحجہ ۹ھ	حج دافرہض ہونا
صفحہ	۶۳۲ھ	۹ ذوالحجہ ۱۰ھ	آخری حج
نمبر	۶۳۲ھ	۱۰ ذی الحجہ ۱۰ھ	آپ صلی اللہ علیہ وسلم دا آخری خطبہ (تقریر)
	۶۳۲ھ	۱۲ ربیع الاول ۱۱ھ	آپ صلی اللہ علیہ وسلم دا وصال شریف

دنیا عروج اُتے

جدوں انسان نے دنیا نوں آباد کیتا تے نہ کوئی گھرنی - نہ باہر نہ
 لباس تے خوراک دے دھندے - بندہ اپنے گزارے لئی شکار کر لیندا تے
 کھاپی لیندا - فیرواہی بیجی دارواح ہو یا - پر ایہہ وی گزارے لائق ای
 سی - خدا دی یاد تے عبادت شروع توں ای بندے نوں دتی گئی -
 کیوں جے پہلا آدم جنت وچوں آیا سی - فیرواہنوں نبی بنا کے اپنی اولاد
 دا امام بنایا گیا اوہناں توں پچھے اوہناں دا وڈا منڈا شیث نبی بنیا
 فیرواہنوں نبی ہو یا - فیرواہنوں جو پختی پنجویں پشت وچوں ایہہ رتبہ دتا
 گیا - ا جے وی دنیا پہاڑاں دیاں کھوہاں وچ گزارہ کر دی سی - شکار
 تے واہی بیجی گزارے لئی کافی سن - فیرواہنوں علیہ السلام دا زمانہ
 آیا - جدوں عراق والے عمارتاں بناون لگ پئے تے ایہناں وچوں اک
 بادشاہ نمرود نے خدائی دادخواہ لے دی کر دتا - جدوں ابراہیم علیہ السلام
 نے لا الہ الا اللہ و انصرہ لایا تے اوہ بادشاہ آپ دی جان دا دشمن بن گیا -
 آپ نوں بہوں وڈی آگ وچ سٹیا - پر آپ رب دے فضل نال صحیح سلامت
 رہے فیرواہنوں مصر آئے اوہنوں شام وچ آباد ہوئے - ایجھے ای رب نے
 پہلا پتر اسماعیل باجرہ وچوں دتا - کچھ پچھوں بیوی ساثرہ وچوں دو جا
 پتر اسحق دی ہو یا -

عرب ریگستان نوں اکھدے نیں - ایہہ ای ٹوٹا پہلاں پہلاں بنیا
 آباد کیتا - ایجھے ای سارے نبی وی آؤندے رہے - انج کل آلے
 دوالے دے ملک وی عرب وچ ای شامل سن - ایہہ بعد وچ پھر

نہیں۔ ابراہیم علیہ السلام نے ربی حکم نال اسمعیل علیہ السلام تے اوسہاں دی
ماں ماجرہ نوں اوس تھا نوں آباد کیتا۔ جنہوں اوج کل مکہ کہیا جاندا
اے تے خانہ کعبہ وی اوتھے اکیا اے۔

عرب اپنے آپ نوں عرب تے دوجیاں نوں گونگے (عجمی) کہندے
سن۔ عرب دے معنے نہیں۔ چنگی کھل کے تے باادب گل کرنا۔ جوں پہلاں
دستیا گیا اے جے مکہ اسمعیل تے اوسہاں دی اولاد نے آباد کیتا سی
باقی نبی شام و توح آؤندے رہے۔ کیوں جے سام نوح علیہ السلام دے
وڈے پتر داناں سی۔ اوہ ملک اوس نے آباد کیتا سی۔ دو جے ملک
اوسہاں دی اولاد تے دوجیاں دو بھراواں حام تے یافت دی اولاد
نے آباد کیتے۔

مہر دی تہذیب وی کیسے توں چھپی نہیں۔ اوتھوں دے اہرام اوج وی
اوس وقت دی تہذیب دے منہ بولدے ثبوت نہیں۔ یونانیاں دافلسفہ
دی دنیا والیاں توں اپنا آپ منوا چکا اے۔ سقراط، ارسطو تے افلاطون
انسانیت دے عروج اُتے سن۔

روم تے ایران دیاں تہذیبیاں نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے
دنیا اُتے آؤن نوں پہلاں سارے عالم اُتے چھائیاں ہو یاں سن
ہندوستان دی کئی دوراں وچوں لنگھدا ہویا ہریش دے زمانے تک
بیج چکاسی۔ ایتھے پہلاں ہندو دراجیاں دا عروج ہویا۔ فیر بدھ مت
دے پیروکار اسٹوک نے کھاں کھاں اُتے یونیورسٹیاں تے
کتے کندہ کردائے۔ سن بکر می دی بکرماجیت دے زمانے اوج
ہو چکیا سی۔ ایہوں پہلاں دنیا اُتے ابراہیمی سن تے طوفان نوح اُسن

روحی تے عیسوی سن چالوسن - ایرانیاں دانوشیروانی سن وی اپنا سیکہ
منوا چکیا سی -

ساتنیں دلوں روم سب توں اگے سی - کیوں جے یونانیاں دچوں دچوں
تے ارشمیدس دُور بیناں نال آسمان دے تاریاں بارے گوٹیر لاکھے
سن - فیر اٹلی دچوں گیلیلیو نے ثابت کیتا جے زمین کائنات دا مرکز نہیں
سگوں سورج کائنات دا مرکز اے جنہوں اپنے نظام شمسی دا ناں
دتا - جدوں کہ رب نے قرآن پاک وچ فرمایا اے - جے چین نے دیوں
اپنی اپنی ڈگر اُتے ٹر دے پیئے نہیں تے ایہ سارے آسمان وچ اتر
پیئے ٹر دے نہیں - جیویں بیڑیاں پانی اُتے ٹر دیاں پھردیاں نہیں -

عرباں دی تہذیب وی اسلام توں پہلاں موجود سی - مسجد اقصیٰ
حضرت سلیمان علیہ السلام نے جہاں توں بنوائی - فیر سیادی ریاست
نوشمال رعایا دا اک خطہ سی - مہانوس او تھے حکمران زمانی سی - پیر
اوہ ملکہ بلقیس ظالم حکمران توں ختم کر کے آئی سی - یمن تے حمیرویں
بادشاہیاں اپنا سیکہ جما بیٹھیاں سن - تبجے بڑی ٹھاٹھ نال حکومت
کر چکے سن - عرب دے چوکھے حصتیاں اُتے ایران تے روم واقبضہ سی
تاں ای پہلوں خسرو ایرانی نے جدوں عرب وچ بنی دے ظہور داسنیا
تے اپنے گورنر یمن توں آکھیا - اساڈے ہندیاں کوئی ہوردی طاقت
دا مظاہرہ کر سکدا اے - توں اپنی طاقت نال ایس نویں ہستی توں ختم کر
دے - یمن تیرے نال ہر قسم دا سنگ کراں دا - ایس توں وی پہلاں
ایسے یمن دچوں ابرہہ عیسائی وی مکے وچ خانے کجے توں ڈھاہن
دا جتن کر چکیا سی - جے عیسائیت دے ہندیاں ہور کسے دین تے

حضرت آدم علیہ السلام توں لے کے حضرت عیسیٰ علیہ السلام تک سارے نبی آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بارے پیش گویاں کر دے رہے۔ نبیاں توں دکھ ہندو اوتار، بڈھ بھکشوتے کاہن دی آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی آمد بارے دسدے رہے۔ ایہناں پیش گویاں بارے ایٹھے اک جھلکارا دتا جاندا اے :

توریت زو وصف تست معمور : انجیل ز نام تست مشہور
تورات تیرے وصفان توں بھری ہوئی اے، انجیل تیری لغت دی اک لڑی اے
(۱) تورات وچ اے :

رت نبی ابراہیم علیہ السلام تے اسماعیل علیہ السلام نال وعدہ کیتا جے ایسے
تہا توں برکت تے فضیلت دیاں دے۔ (کتاب اول باب ۱۲، ۱۳، ۲۱)

(۲) جیہڑی قوم ہنیرے وچ ٹردی اے، اک وڈا نور دیکھے دی تے موت
دے سائے تھلے والی زمین اُتے اوہ نور چمکے دا (کتاب اشعیاہ باب ۹)

(۳) خدا سینا توں نکلیا، سعیر نال چھپاتے فاران دے پہاڑ اُتے ظاہر ہویا۔
ادبے ہتھ وچ روشن شریعت تے فرشتیاں دا لشکر ہوئے دا۔

(توراة کتاب پنجم باب ۲، ۲)

(۴) قائم کرے دائیرا تیرے لئی نبی جیہڑا رت دا کلام اپنے مونہوں
بولے دا (توراة۔ باب ۳، ۸)

(۵) دیکھو میں بھیجنا واں وعدہ اپنے رت دا پرتسی پر وشم وچ ٹھہرو۔

(۶) میں توہا توں سچ دسناں واں، تہاڑے واسطے ایہہ چنگا اے جے میں

ٹرجاواں۔ جے میں نہ گیاتے پیریکلیتا کیویں آوے دا۔

(۷) اوہ روح روشن جیہڑی نقص توں پاک تے کامل تعلیم والی اے، لوکاں توں

توہیاں گلاں دے گی۔

(۷۸) اللہ تعالیٰ مکے دیاں پہاڑ اتوں احمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں ظاہر کرے دا
تے ساری زبوں اوہدی تعریف نال بھر جائے دی۔ اوہ زبوں تے آسمان دا مالک
ہوے دا۔

(۹) سلع دے باشی گیت گاؤن گے تے پہاڑی چوٹی تھیں نعرے بلند ہوون گے۔
(۱۰) عرب دے صحرا وچ رات گزارو، پانی لے کے ترائیاں دا استقبال کرو۔
روٹی لے کے لسن والیاں نوں بلو۔ ۱ (کتاب یسعیا۔ باب ۲۲)

(۱۱) ہندو سوامی رشک منی تے کرشن نے وی پیش گوئی کیتی ہے ۲۶۵۸
کل یوگ وچ کلکی بھگوان تشریف لیاون گے۔ ۳

(۱۲) سقراط نے وی بشارت دتی ہے اک نبی خالق تے مخلوق نوں ملائے گا۔
(۱۳) جاماسپ ایرانی انج لکھیا اے جے غرب وچ اک سمجھ توں سوہنا جوان
سناں ریاستاں دا حاکم ہووے دا، یہودی تے عیسائی بے عمل ہو جاوین گے۔ ۴

(۱۴) ایرانیوں دے پارسی پروہت نامہ وچ وی آپ دی بشارت دتی گئی اے۔
(۱۵) دساتیر عالم دے تیرھویں دستور وچ عربی رسول دی بشارت دتی گئی اے
جے کعبہ ابراہیمی ہووے گا۔ ۵

(۱۶) اتمروید وچ لکھیا ہویا اے : لالہ ہرنی پاتم۔ الا اللہ پر مہ پدم۔
(۳ تا ۸ رحمت اللعالمین)

دو جا حصہ (پہلا پھر)

نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے پیدائش توں بعثت تک :
حضرت عبدالمطلب دا خواب :

آپ نے خواب وچ دیکھیا جے اک سنگلی اوسناں دی کند وچوں نکلی جیہدا اک ہرا

زویں وچ تے دوجا آسمان تک سی۔ اک سرالمنڈے ول تے دوجا چڑھکے ول
سی۔ کچھ چہرے کچھوں اوہ اک رکھ بن گئی جہدے پتر دیہوں نالوں ودھکے چمک دار
سن تے اوہیاں ڈالیاں ساری دُنیا اُتے کھلریاں ہویاں سن۔ اوہناں ڈالیاں نال
کچھ قریش دی لگے ہوتے سن پر کچھ قریش ایس درخت نون وڈھن دے خیال
دچ وی سن۔ اک سوہنے جوان نے اوہناں دیریاں نون آکے مٹا دتا۔

سیانیاں نے عبدالمطلب نون ایس خواب دی تعبیر دتی جے تہا دی نسل
وچوں اک اجیہا بچہ پیدا ہووے گا جہدی بادشاہی زویں تے آسماناں اُتے ہووے
دی۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی والدہ حضرت آمنہ نے وی خواب دیکھیا جے
کوئی پیا آخدا اے؛ تہا ڈے گھر وچ ہوون والا بچہ جہاناں داسر داراے، تشیں
اودہاناں "محمد" رکھنا۔ (نشر الطیب ص ۲۸)

دُنیا وچ کئی بہاراں آئیاں۔ ہر بارہ ربیع الاول دی صبح دی بہار لمبی انتظا
دے بعد آئی۔ آسمان دے تارے، کائنات دے ستارے، زویں آسماناں دے
کارکن فرشتے تے نبی سارے ایس گھڑی دی انتظار وچ سن۔ (سیرۃ رسول عربی)

اک پنجابی شاعر نے حضور دی آمد بارے کناں سوہناں کہیا اے ۷
باراں ربیع الاول نون سن دُنیا دے بشیر نذیر آئے

نورِ پیر و لے پیر واری نوری یار و گل جہاناں دے پیر آئے

افضل دُرِ یتیم کریم اکرم ہو یتیم عربی خوش تصویر آئے

کامل اکمل کمال جمال والے وال وال سراج منیر آئے

رحمت رحمت اللعالمین رحمت رحمت وچ رحیم قدیر آئے

عین عشق تے فقر داورت نسخہ دلاں کھوٹیاں نون کرن امیر آئے

رکبیل پوش۔ دائم اقبال دائم ص ۲۳

ایسے طراں حکیم عبداللطیف عارف ہو راں نے خیر البشر عرف کملی والا رچ
لکھیا اے ۵

لجیا لوح تے قلم نے جدوں کلمہ پہلاں لکھیا رب معبود ہے سی
اگے ناں لکھیا سوہنے بنی والا جیہڑا احمد محمد محمود ہے سی!
نقشہ نورد اکار گیکر کھچیا سی خبر نہیں کیہہ مقصود ہے سی
آخر کھنڈ گیا نقشہ نورد والا جا بجا اوہ عکس موجود ہے سی
آخر پیر دروز زبغ الاذل جنوں بارہویں دس سال بہود ہے سی
جیہڑا غیب سی غیب دے بحر اندر آیا رچ میدان مشہود ہے سی
ہو یا جنم یتیم جا ہند رودا اللہ بھیجا آپ درود ہے سی
خوراں ملک صلوة پئے پڑھن عارف پڑھیا عاشقاں پاک مولود ہے سی
(خیر البشر ص ۲۳)

ایسے شاعر نے نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا مولود وی کیڈا سوہناتے
من موہنا لکھیا اے ۵

پہلی جیٹھوں چھ سو اٹھائی وقت فجر دا گھٹ رُشنائی
ہسدی ہسدی قدرت آئی، نبی بی آمنہ تائیں ودھائیاں دتیاں پروردگار
ٹھنڈی ہو اے مست ہلارے، شاں شاں کر دے ساز نیارے
اللہ اکبر فجر پکارے جیوے بر خور دار دتیاں پروردگار
گھلیاں شاہوکاراں مہنڈیاں، فطرت والیاں کھل گئیاں گنڈیاں
دین مبارکال بن بن جھنڈیاں، خوراں ملک ہزار دتیاں پروردگار
جاگو جاگو رہی آہ شمس قمر تھیں برتر آیا، کملی والا سرور آیا!
آگئی باغ بہار، دتیاں پروردگار.....

ایہہ منشا سی عرب غنی دا، ختم کراں ہُن شان وحی دا
 'مک جائے چننا دین دُنی دا، ہوش کرے سنسار
 کر دیاں دُنیا دے وچ چا بن ساٹے سادٹی قدر پچا بن
 ایس نکلتے نوں عارف جانن ہور رکے کیہہ سار
 بی بی آمنہ نوں ودھائیاں دتیاں پرودگار

(خیر البشر ص ۲۵)

دُرستیم دیاں شانناں :

نہ کوئی ہو یا نہ کوئی ہووے گا وچ دُنیا ذات وکھری صل علی دی اے
 ایس نظر منظور توں سب صدقے سوہنی شکل ایسی خیر الوری دی اے
 تاریخ تے سیرت لکھن والے لکھدے نہیں

(۱) اج دی رات کسری ایران دے محل دے چورداں کنگرے ڈھے پئے۔

(۲) ایران دا آتش کہہ ٹھنڈا ہو گیا۔

(۳) دریائے سادہ سُک گیا۔

(۴) بُت خانیاں بُت بیٹھاں ڈگ پئے۔ (سیرت رسول عربی ص ۲۵)

(۵) ستارے تعظیم نال جھک گئے۔ ایہناں دے نور نال حرم شریف
 تے ٹیلے روشن ہو گئے۔

(۶) اک اجیہا نور نکلیا جسے دے رہن والیاں نوں شام تے روم دے محل
 نظر آ گئے۔

(۷) شیطان دا آسمان اُتے جانا بند ہو گیا تے اوہدے اُتے تارے ٹٹن
 لگ پئے۔ (سیرت رسول عربی ص ۲۵)

عطا ہوراں تے عباس ہوراں روایت کیتی اے: "آمنہ بنت وہب دس دیاں

نیں : جدوں حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم میرے پیٹ توں جدا ہوئے تے نال ای
 اک نوز نکلیا جس دے نال مینوں ساری دُنیا نظر آگئی ۔ (نشر الطیب ص ۴۱)
 حضرت حسان بن ثابت بیان کر دے نہیں : ” میں ستاں اٹھاں درہیاں داساں
 جے میں اک یہودی نون اک دیہاڑے صبح صبح رولا پاندیاں وکھیا۔ دوجیاں یہودیاں
 اوہنوں کچھیا جے رولا پان دا کہہ سبب اے ؟ اوہنے کہیا : اج اوہ تارا نظریں
 آگیا اے جہدے طلوع دادقت خاتم النبیین صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی آمد نال سی۔
 (نشر الطیب ص ۴۲-۴۳)

حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا فرمادیاں نیں : اک یہودی مکتے وچ
 آرہیا سی۔ اوہنے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی پیدائش دے دن کچھیا : اے قریش !
 اج راتیں تہاڑے کوئی بچہ پیدا ہو یا اے ، تے قریش نے نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ
 وسلم دا پتہ دتا۔ اوہ بچے نون ویندیاں ای بے ہوش ہو کے ڈگ پیا۔ ہوش آئی تے
 کہن لگا : نبوت بنی اسرائیل تھیں رخصت ہوئی (نشر الطیب ص ۴۴-۴۵)

حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے دادا حضرت عبدالمطلب نے جدوں پوترے
 دی پیدائش دی خوشخبری سنی تے اپنے یتیم پوترے نون خانے کجے لے جا کے ایہہ دعا
 منگی ے

جنم موسم بہار دی صبح دا اے کھڑیا جدوں ایہہ باغ جہان دا اے
 اللہ بھاگ لائیں بر خور دار تائیں، ایہہ نشان میرے جانی جان دا اے
 (خیر البشر ص ۲۸)

حضور دانائے :

حضرت عبدالمطلب لوکاں دے کچھن اُتے آپ دانائے محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 دسیا۔ ایہہ عجیب ناں آپ دے ناں توں پہلاں عرب وچ موجود سی۔ ایہناں چھتیاں

پہلا دے ناں حضور توں پہلاں محمد سن : (۱) محمد بن سلمہ انصاری - (۲) محمد بن
 یزید البکری - (۳) محمد بن سفیان بن جاشع (۴) محمد بن حمران جعفی -
 (۵) محمد بن سلمہ خزائمی - (۶) محمد بن اجمیع الاوسی -

تیاں دے ناں عموماً اوہناں دیاں ظاہری صفات بیان کر دے نہیں پر
 حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم داناں معنوی صفات دا مظہر وی اے - حضور صلی اللہ
 علیہ وآلہ وسلم دے صفاتی ناں عام طور تے ۹۹ مشہور نہیں جیہناں دا ذکر کتاب دے
 اخیر آئے کیتا جاوے دا -

ناں یار دے یار دابے نُقطہ :

اللہ محمد قدیم دے ماہی دونوں دلدار دلدار دابے نُقطہ

میم نکلیا الف بے نقطے تھیں نام سردار دابے نُقطہ

احمر تے محمد لاپ کیتا، ناں یار دے یار دابے نُقطہ

کلمہ لا الہ الا اللہ شیشہ عین اسرار دابے نُقطہ

لہ کے سب دکھ لے رب نُقطے، نُقطہ نور غفار دابے نُقطہ

پے گئے فلک لکھاں نجم نُقطے شعلہ و تیخ انوار دابے نُقطہ

بل گئی اسم اللہ دے ناں اللہ لے کے ادب بہار دابے نُقطہ

نُقطہ و زُجھل گئے نُقطے وری دائم نُقطہ خالی رخسار دابے نُقطہ

نبی اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا دُھ پینا :

سب تھیں پہلاں آپ نے اپنی ماں حضرت آمنہؓ دا دُھ پیتا - فیر توہمہ

«ابو لیب دی لوٹی» دا دُھ پیتا تے ابو لیب نے بھترے دی ولادت دی خوشخبری

اُنے اُس لوٹی نوں آزاد دی کر دیتا -

فیر بنو سعد دیاں دایاں مکے وچ دُدھ پیاں لئی بچے لین آیاں تے حلیمہ سعدیہؓ
 دے نصیباں وچ نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نون دُدھ پیا نا ہو یا۔ حلیمہؓ دا اک
 پتر وی سی جیہڑا کھتے پاسیوں دُدھ پینداسی تے نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم صرف
 بچے پاسیوں دُدھ پیندے سن۔ (نشر الطیب)

رت نون اسنے ای منظور سی جے آپ عبد اللہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ، حضرت
 آمنہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا تھیں پیدا ہوون، حلیمہؓ دی گود وچ پرورش پاؤن تے
 فیر ابو جہل جیہے بندے دا مقابلہ کر کے اسلام دا بوٹا لاؤن۔ (مصنف)
 جدوں حلیمہ سعدیہؓ نے آپ نون دُدھ چھڑایا، آپ نے پہلے کلمے جیہڑے
 ادا کیتے اوہ ایہ سن :

اللَّهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا وَسُبْحَانَ اللَّهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا
 (نشر الطیب ص ۵)

جدوں آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ذرا ودے ہوئے تے عام منڈیاں توں ذرا
 دکھ رہندے سن۔ فیر ہو روڈیاں ہو کے اپنے رضائی بھائی عبد اللہ نال بکریاں وی چگانے
 رہے۔ ایٹھے ای سیدہ وی چاک ہو یا، پتی شق صدر ہو یا۔

نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بیچ سال دے ہوئے تے حلیمہؓ حضور صلی اللہ علیہ
 وآلہ وسلم نون مکے وچ حضرت آمنہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا کول چھڑ گئیاں۔
 نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی ماں دی وفات :

حضرت آمنہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا جدوں حضرت عبد اللہ رضی اللہ تعالیٰ عنہہ دے
 نشانی نون دکھیاتے خاوندی محبت جوش ماریاتے اپنے پیار نال مھرے ہوئے
 اٹھرواں دے موتی عبد اللہؓ دی قبر تے چڑھان لئی تیار ہو گئیاں۔ چھیاں درمیاں
 دے یتیم نون نال لے کے مدینے سچیاں۔ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے وی ماں دے

چہرے اُتے اُداسی، افسوس، اکھاں وچ اتھرو، دل دی تڑپ تے بے قراری دے
حالت دکھی تے ماں دے اتھرواں نال اپنے اتھرو وی کیر دتے۔ حضور صلی اللہ علیہ
وآلہ وسلم نوں پہلی واری اپنے یتیم ہون دا احساس ہويا۔

پُر رب نوں کجھ ہور ای منظوری۔ واپسی تے ابو اربدے مقام اُتے حضرت اُمّ
وی رب نوں پیاریاں ہو گئیاں تے اُمّ ایمن آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں لے کے
مکے پجی تے آپ دے دادا حضرت عبد المطلب دے سپرد کر دتا۔

دادے نے اپنے پیارے لعل نوں خوش رکھن لئی ساری کوشش وقت کر دتی
تے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے وی اپنیاں من موہنیاں صفتاں نال دادے دے
من نوں موہ لیا۔ (سیرۃ رسول عربیؐ)

حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی سپرد داری :

حضرت عبد المطلب نے اپنے وقت اخیر وقت تے اپنیاں ایہناں پیراں نوں
سدیا تے اپنے بعد نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی پرورش حضرت ابو طالب دے
ذمے کر دتی۔ اے

وفاات حضرت عبد المطلب :

آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اچھے مشکل نال اٹھاں درمیاں تے دس دن دے ہوئے
سن جے آپ دے دادا حضرت عبد المطلب بیاسی درمیاں دی عمر وچ ایس دُنیا
توں رخصت ہوئے۔ ۲۷ (عیرفانی تہذیب ص ۲)

دے رتبے تے احترام دا وی پتہ لگ جاندا اے۔ اسلام دے فرض دی معلوم
ہو جاندا اے نہیں۔ فصاحت تے بلاغت وچ ایہدا ثانی ہے ای نہیں۔
ایہدے وچ معرفت، حقیقت، طریقت، شریعت تے عبادت غرض
سب کجھ اے۔ شرک تے توحید نوں کھول کھول کے دسیا گیا اے۔

دو پہر

جہانناں لئی رحمت

جدوں نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بچے سن تے دوجیاں بچیاں
 توں دکھرے سن۔ فضول کھچڈاں تے بُریاں سماں توں دُور۔ ہندے
 سن۔ جدوں آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وڈے ہوئے تے لوک اپنیاں
 بچیاں نوں حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم جیہیاں دیکھناں چاہندے سن۔ جدوں
 حلف الفضول ہو یا تے آپ اودھے ورت شامل سن۔ خانے کعبے دے پتھر
 حجرِ اسود رکھیا گیا تے آپ ثالث بنے۔ خاتون خدیجہ توں اپنے کاروبار
 لئی کیسے امانت داری لوڑ پئی۔ آمنہ دے لال توں ودھ کوئی نظر نہ آیا۔
 فیرا بیس چالی سالہ مالدار بیوہ توں اپنے نکاح لئی وی حضور توں ودھ کوئی
 نہ لہجا۔ ایس طراں نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مالی ضرورت توں بے نیاز
 ہو گئے تے مکے ورت سب توں مالدار خاتون دے مالک پئی خاوند بن گئے
 ابہم سب کچھ نبوت دے اعلان توں پہلاں سی۔ اوس ویلے وی غریباں تے
 دچاریاں دی مدد کرنا، ظالماں نوں ظلم توں روکنا تے بھڑپیاں رواجیاں اُتے
 گڑھناں حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے شیبہ سی۔ وڈیاں دی عزت، نکلیاں
 نال پیار، جھوٹے مقیم نفرت، سچ نال پیار تے ادب نال لگاؤ اودوں

دی نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی فطرت سی۔ نبی تے دنیا آتے
 آؤن توں پہلاں وی نبی ای ہندے نیں۔ ایس لئی اوہناں دا اخلاق
 ورتا راتے وڈا ہونا دنیا توں دکھرا کی ہوندا اے۔ جاہل معاشرے نوں
 دیکھ دیکھ کے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ایہدی اصلاح لئی غور کردے
 رہے۔ آخر اتے نکاح توں کچھے جدوں آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ڈھڈ
 بھرن لئی کمائی توں واپس ہو گئے تے رب دی عبادت نوں آپ صلی اللہ
 علیہ وآلہ وسلم نے اپنا شغل بنا لیا۔ دنیا توں پاسے ہو کے حرادے
 پہاڑ دی اک غار وچ اٹھے پھر اللہ اللہ کرن لگ پئے تے ایس وگڑی
 ہوئی دنیا نوں ٹھیک کرن لئی سوچ وچار وچ رہن لگ پئے
 تقریباً چار پنج سال ایسے سوچ وچار لنگھ گئے۔ ہفتے دو ہفتے
 پچھوں گھر آؤندے تے لوڑ دیاں چیزاں لے کے فیر غار وچ ٹر جاندا اے ایہ
 غار مکے دے نیڑے ای اے

ہن اده وقت آ ای گیا سی جدوں حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی ایہ
 پریشانی والی سوچ ختم ہون والی سی۔ ظاہر تے باطن تے پہلاں ای آپ دا
 پاک صاف سی۔ صرف حکم دی لوڑ سی۔ اده وی رب دلوں جبرائیل فرشتے
 دے براہی آپ نوں تریح گیا۔ جے ”پڑھو رب دے ناں نال جہنم تہا توں
 تے باقی ہر شے نوں پیدا کیتا اے۔ انساناں نوں جھے ہوتے خون توں پیدا
 کیتا۔ پڑھو تے تہاڈا رب بڑا کرماں والا اے۔ جہنم انساناں توں اده
 کچھ سکھا دتا۔ جو اده نیس سی جان دا۔ انساناں نوں ایہ سب کچھ قلم نال
 سکھایا

۱۔ سورہ علق۔ آیت نمبر ۱ تا ۵

رَبِّي حُكْمٌ دَا اَعْلَان

عرباں دا حال تے تُّساں پڑھ ای لیا اے۔ ایس حال وِتج جدو

نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے اعلان کیتا
 قَوْلُ لَوْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ تَقْلِبُوْا
 توجہ: جے تسی سارے بندے اک اللہ نوں اپنا مجبود تے محمد نوں اوہدا ستیا رسول
 من لوؤ۔ تسی کامیاب ہو جاؤو گے۔

عرب جہنہاں دیاں خواہشاں اوہناں دے رب بنے ہوئے سن
 لڑائی وِتج فتح دین والا خدا مہل۔ ایسے طراں جو ان کڑیاں تے منڈیاں دے
 خدا دوار یہ، اساف تے نائلہ اوہناں دیاں مراداں دین والے سن۔ عزے
 لات تے منات ساریاں عرباں دے خدا سن۔ کچھ عیسائی عرب حضرت عیسیٰ
 علیہ السلام نوں رب دا پتر تے مریم علیہا السلام نوں رب دی بیوی من کے
 اوہناں دے بُت پوجدے سن۔

نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا اعلان سن کے سارے مکے والے غیر ہو
 گئے۔ اپنے وی دشمن بن گئے۔ ابوالمحکم نوں ابو جہل دا لقب مل گیا۔ ابولہب
 نوں رب نے تباہی دا دس دتا۔ امیہ تے ولید وی ربی دین دی مخالفت
 کر کے دوزخ دا بالن بن گئے۔ مطلب کیہہ جتاں جتاں کیسے وِتج در
 ہے سی۔ اوہنے ایس اعلان نوں ڈکن اُتے لا دتا۔ ”رب اک ای مجود
 اے تے باقی سارے خدا جھوٹے نیں۔ اوہناں دی چڑھی سی۔ ایس ویرد
 کئی پہلو سن۔ اک تے وڈیریاں نوں اپنی ٹوہر جاندی نظر آ رہی سی۔ دو جاؤ

اپنے پیو دادے دے دین توں چھڈن لئی کیسے صورت دی تیار نہیں سن۔
ایس حقیقت نوں قرآن مجید نے کئی داری دسیا اے۔

تیجا اوہ کافر قریش نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں اپنا عزیز تے
ضرور من دے سن پر ادبناں نوں اپنا حاکم یاں وڈیرا منن لئی تیار نہیں
سن۔ حالانکہ ابوجہل تے ولید جیسے بندے پاسے ہو کے ایہہ گلاں
کردے سن جے محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم جھوٹھے نہیں پر کیہہ کرے
جے ادبناں دی گل من لیٹے تے فیر چوہرا ہٹ جان دی رہندی اے
نالے ساڈے نالوں ہے وی نہ آ۔ ایس طراں ٹوہرنے سرداری عبدالمطلب
دے ٹبر وچ گرجا وے گی۔ ایس لٹی مکر فریب کر کے اوہ اسلام دے
ویرے ای رہے۔

ادبناں دا پہلا حربہ مسلمان ہون والیاں نوں تنگ کرنا، ادبناں نوں
بے عزت تے ذلیل کرناں فیر ادبناں اُتے حیاتی نوں تنگ کرنا سی۔ ایہوں
تیک جے ادبناں نوں جانوں وی ختم کرنا پاتے اوہ نہ ہچکچاٹے۔ جوی
سمیہ تے یا سر نوں ادبناں ظالماں شہید کیا۔ فیر حضرت بلال رضی اللہ عنہ
نوں سخت نوں سخت سزاواں دتیاں۔ پر اوہ حضرت ابوبکر صدیق رضی
دے صدقے پنج گئے۔ کیوں جے ادبناں حضرت بلال نوں امیہ کافر کوں
ڈھیر ساری دولت تے اک کافر غلام دے بدلے خرید لیا تے نبی پاک
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی خدمت وچ ایس غلام اہدیہ پیش کردتا۔ نبی پاک
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اوہوں آزاد کردیاں کہہ دتا۔ تیرا جتھے دل کردا
لے رہو۔ انج توں توں کیسے دا غلام نہیں

کافراں دے ویرے توں خریدنی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وی نہ پج سکے

کافراں نے اوہناں نوں وی طرح طرح دیاں تکلیفیاں دینیاں شروع
 کردتیاں۔ کدی آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں بُرا کھلا کہندے۔
 کدی نماز پڑھدیاں اُوٹھ دی او جھڑی آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی کند
 اتے رکھ دیندے۔ کدی آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں جانوں مار دین دا
 سنا دیندے۔ ایسے طراں پہلاں پہلاں کلمہ پڑھن والیاں نال سلوک سہندا
 ایقوں تیک جے حضور سمیت کسے نوں خانے کجے وچ عبادت دی
 اجازت نہیں سی۔

کفر نے اپنا وڈا حربہ ایہہ وی درتیا جے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 نوں قتل کر دتا جاوے۔ ابو جہل تے اوہناں دی پارٹی ایہہ فیصلہ کتیا
 سی تے عمر بن خطاب ایہہ ذمہ لیا جے ایہہ کم ادہ آپوں کرے گا
 گزری ہوئی پہلی رات نوں نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم رب اگے دعا کیتی
 سی۔ جے مولا دونہہ عمراں (عمر بن ہشام تے عمر بن خطاب) وچوں اک
 عمر نوں اسلام قبول کرن دی توفیق دے دے۔ دعا عمر بن خطاب دا
 حق وچ قبول ہو گئی۔ اوہ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا سر لباون لی
 ارقم رضی اللہ عنہ دے گھروں لٹ پئے۔ ہتھ وچ ننگی تلوار۔ اکھاں
 غصے نال لہو بھریاں تے جو شبلا عمر مکے دیاں گلیاں وچ تیز تیز حضور
 ول ودھ رہیا سی۔ اپن چیتی اوہی ملاقات حضرت نعیم نال ہوئی
 اوہناں عمر دے بدلے ہوئے چہرے توں حساب لایا جے اچ عمر کجھ
 کر کے ای رہوے گا۔

اوہنے عمر نوں پچھیا۔ کدھری تیاری اسے تے اوہنے اکھیا۔ ہننے
 پتہ لگ جاٹے گا۔ کون کلمہ پڑھاندا اسے تے کون کلمہ پڑھلا اسے؟

حضرت نعیم سمجھ گئے تے بولے پہلاں اپنے گھردی کپڑ تے لے لے۔ فیر
کلمہ پڑھن پڑھان والیاں نوں وی پچھ لوں۔ تیری بھین کلمہ پڑھ چکی
اے۔

ایہ سُن دیاں سارا ای عمر دے طور و گڑ گئے تے اوہ فٹ بھین
دے گھر جا پڑے۔ بھین تے بھنو جے نوں کلمہ پڑھن بارے پچھیا
اوسناں من لیا جے اوہ مسلمان ہو گئے نیں۔ عمر نے سارا غصہ اوسناں
دوہاں اُتے پھنڈیا تے اخیر اک تھک کے آکھیا۔ مینوں وی اوہ کلام
سناؤ۔ جہدے اُتے تسی جاناں پے وار دے او۔ بھین نے قرآن مجید
دیاں کچھ آیتناں سُنایاں تے عمر دی داڑھی اٹھرواں نال بھج چکی سی
حدوں تلاوت بند ہوئی تے عمر کہن لگے۔

چھتوں چھتے نیں تساں ایہ پھل نوری مینوں اوس دربار تے لے چلو
میتے عمر دی عمر خراب ہو دے جھتے عمر سوار دے مینوں اوس دربار تے لے چلو

ایس طرحاں حضرت عمرؓ، اوسناں دی بھین فاطمہؓ تے اوسناں دے بہنوئی
عمر نوں نال لے کے ارقم رضی اللہ عنہ دے گھر جا پچھے حضور صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم اپنے یاراں بیلیاں نال او تھے بیٹھے ہوئے سن۔ حضرت
امیر حمزہ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے کول بیٹھے ہوئے سن
اوہ کہن لگے۔ عمر آؤ نذا اے تے آؤن دیو سو۔ میں اوسناں سانجھ
لواں گا۔ پر نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے فرمایا۔ نیں تسی سارے
بیٹھے رہوؤ۔ میں آپے اوسدے نال نیر لواں گا

عمر مکان دے اندر گئے۔ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پچھیا

عمر کدھر آئے اور؟ تے اونہاں عرض کیتی۔ کلمہ پڑھن۔ اللہ اکبر
داعرہ دجیاتے مکے ذبح تھر تھلی پئے تھی۔

حضرت عمر مسلمان ہونداں ای عرض کردے نیں۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم
اکسی سچے ہاں تے فیر عبادت خانے کجے جا کے ای کراں گے مسلماناں
دیاں دو صفاں بن گئیاں۔ اک صفا اگے حضرت عمر رضی اللہ عنہ سن
تے دوجی صفا اگے امیر حمزہ رضی اللہ عنہ۔ ابو جہل تے اوہدے جتھے
حدوں حضرت عمر نوں مسلماناں داموہری دیکھیا تے اوہدے خانیاں
نکل گئی۔ پراوہ کر وی کہہ سکدا سی۔

امیر حمزہ وی ابو جہل توں سنت کے کلمہ پڑھیا سی۔ کیوں جے اک
دن حدوں اوہنے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں ستایا سی تے کسے
امیر حمزہ نوں ابو جہل دی کارستانی جا دسی۔ اوہنے اپنے بھتیجے نال
ہمدردی دکھان لی کمان مار کے ابو جہل دا سر پاڑ دتا تے اپنا کارنامہ
حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں جا دستیا۔ پوہ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
خوش نہ ہوئے۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرماں لگے۔ میںوں ایہناں گلاں
نال خوشی نیں ہوندی۔ امیر حمزہ پچھن لگے۔ تسی کیوں راہتی ہمنڈے اور؟
تے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمایا۔ تسی جے مسلمان ہو جاؤ تے میںوں
بڑی خوشی ہووے گی۔

حضرت امیر حمزہ رضی اللہ عنہ نے فوراً کلمہ پڑھ لیا۔ تے
مسلماناں دے سنگ رل کے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا حوصلہ
ودھایا۔

سب توں پہلاں حضرت خدیجہ رضی اللہ عنہا فیر حضرت

ذہب بن حارثہ رضی اللہ عنہ نے حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ
اسلام قبول کر چکے ہیں۔ فیر بچیاں وچوں حضرت علی رضی اللہ عنہ
غلاماں وچوں حضرت بلال رضی اللہ عنہ تے امیراں وچوں حضرت
عثمان غنی رضی اللہ عنہ کلمہ پڑھ چکے ہیں۔ حضرت یاسر تے
سمیہ وی اسلام اتے جاناں وار چکے سن

ورقہ بن نوفل وحی بارے حضرت خدیجہ کو لوں سندیاں سار
ای مسلمان ہو گئے سن۔ حضرت طلحہ نے اک رامہب دے نبی پاک
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بارے دستن اُتے اسلام قبول کر لیا۔ ایسے طراں
حضرت سعد بن وقاص رضی اللہ عنہ نے حضرت سعید رضی اللہ عنہ
وی خواب وچ اشارہ ملن نال ایمان لے آئے سن۔ حضرت جعفر بن ابی طالب

وی اپنے پیو دی تلقین اتے مسلمان ہوئے۔ عقیف کنڈی دادل وی
مسلماناں دا وٹو، نماز تے قرآن دیکھ کے اسلام ول نمائیں ہو گیا۔
حضرت انیس رضی اللہ عنہ وی قرآن سن دیاں سارا ای لالما
پڑھ لیا۔ حضرت ابو ذر غفاری وی قرآن پاک سن کے مسلمان ہو گئے۔

حضرت عمار بن یاسر تے صہیب رضی اللہ عنہ حضرت ارقم دے گھر ہا کے
کلمہ پڑھ لیا۔ ابن ارقم خود وی ستویں اٹھویں مسلمان سن ابو فکیہ وی
صفوان بن امیہ دے غلام سن۔ حضرت بلال رضی اللہ عنہ تال مسلمان
ہوئے۔ عامر بن قہیرہ وی ڈیری عمر وچ مسلمان ہوئے تے بڑیاں سختیاں
سہیاں۔ ایسے طراں حضرت خباب بن ارت رضی اللہ عنہ وی اک غلام
کو لوں قرآن پاک سن کے مسلمان ہو گئے۔ حضرت عبداللہ بن مسعود
وی حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا مجزہ دیکھ کے جے اک چھڑاک بکری

اُنے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے ہفتہ پھر کے دُوقہ چو لیا۔ مسلمان ہو گئے۔ آپ وی ارقم رضی اللہ عنہ سے گھر جا کے مسلمان ہوئے۔ حضرت ابو حذیفہ رضی اللہ عنہ تے شیبہ رضی اللہ عنہم وی حضرت عثمان رضی اللہ عنہ سے کہن کہاں اُنے اسلام قبول کر لیا۔ حضرت سالم رضی اللہ عنہ اپنہاں نون مسلمان دیکھ کے مسلمان ہو گیا۔

چوتھے نمبر اُنے حدوں کافراں دیکھیا جے مسلمان دنو دن ودھ رہے نیں تے اوہناں ابوطالب کول جا کے کہیا۔ جے تہاڈے بھتیجے نون دولت دی لوڑاے تے منہ منگی دولت لے لوؤ۔ پر اسادیاں خداواں نون چھوٹھا نہ آکھو۔ جے اوہناں نون کوئی سوہنی تے سچھی نہ نانی چاہی دی اُنے تے فیر مکے دیاں وڈیریاں دیاں دھیاں پیش کر دے یاں۔ جے اوہناں نون مکے دی سرداری چاہی دی اُنے تے اسی اوہناں نون اپنا سرداری من لینے آں۔ پر ایہ ساریاں گلاں صرف ایس لئی نیں جے اوہ لالہ دا پر چار کرنا چھڈ دیوں۔ اسانوں بے دین کہتا چھڈ دین۔ پر حضور صلی اللہ علیہ وسلم ساریاں گلاں سن کے جواب دے دتا جے اوہناں نون اپنہاں شیواں وچوں کچھ وی درکار نیں۔ اوہ تے صرف رب دے حکم اُنے رب دا سنیہا دے رہے نیں۔ فیر کافراں دھمکی وی دتی جے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کلمے دی تبلیغ توں باز نہ آئے تے فیر اوہناں نون حضور صلی اللہ علیہ وسلم واساتہ نہجانا مہنگا پوے گا۔ ابوطالب نے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اگے عرض کیتی جے اوہ اپناں بھارا اوہناں اُنے نہ پاؤن۔ اوہ اکتے سارے مکے دا مقابلہ پیش کر سکدے۔ پر حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے فرما دتا۔ چلا جی ڈے جے تھی تکلیف محسوس کر دے او تے فیر مینوں

میرے رب اُتے چھڑ دیوڈ۔ میں اپنا کم کیسے قیمت اُتے دی تئیں
 چھڑ سکدا۔ ایہہ گل سُن کے ابوطالب ہوراں وی کہہ دتا۔ "بھتیجے
 بیں دی اپنی جان تہاڈے اُتوں وادیاں گا پر پچھاں تئیں نہاں گا۔
 کافراں داویرتے سختیاں ودھدیاں گئیاں۔ مسلماناں تنگ آ
 کے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کو لوں مکہ چھڈن دی اجازت لے لی تے
 حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے فرمایا۔ تسی سارے حبشہ ٹر جاؤ۔ اوہوں
 دا بادشاہ نیک تے رحمدل اے۔ اوہ تہا لوں کچھ نیئیں آکھن لگا۔
 پہلا حبشہ جیٹرا حبشہ ول گیا۔ اوہناں ورح حضرت عثمان بن عفان رضی اللہ
 آپ رضی اللہ عنہ دی بیوی رقیہ رضی اللہ عنہا۔ ابو حذیفہ رضی اللہ عنہ
 تے اوہناں دی بیوی شبیبہ، نہ بیر بن عوام رضی اللہ عنہ۔ مصعب بن عمیر
 رضی اللہ عنہ۔ عبدالرحمن بن عوف رضی اللہ عنہ، ابوسلمہ رضی اللہ عنہ
 تے اوہناں دی بیوی ام سلمیٰ رضی اللہ عنہا۔ عثمان بن مظعون
 عامر بن ربیعہ رضی اللہ عنہ تے اوہناں دی بیوی لیلیٰ رضی اللہ عنہا
 ابو بکرؓ، حاطب بن عمرو رضی اللہ عنہ، سہیل بن بیضا رضی اللہ عنہ
 حضرت عبداللہ بن مسعودؓ نے حاطب بن سہیلؓ پندراں بندے شامل سن
 ایہہ لوکی بحری جہازاں اتے پنج درہم فی کس دے کے حبشہ پج گئے۔ کچھ
 مہینیاں پچھوں اوہ ایہہ سُن کے جے مسلماناں تے کافراں ورح صلح ہوگئی
 اے۔ شوال دے مہینے واپس مکے آ گئے۔ پر مکے آ کے کافراں دے
 منہ پھیر چڑھ گئے تے اوہناں لوں پتہ لگ گیا جے اوہ خبر کافراں
 دی اک چال سی۔

حبسوں کافراں فی ظلم دی حد مکا دتی تے نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

فیر مسلمانان نون حبشہ طرہ جاون دامشورہ دتا - ایس واری تقریباً بیاسی
مسلمان جنیاں تے جنانیاں ہجرت حبشہ دل کیتی - نجاشی ایہناں دی ٹبری
خاطر تو واضح کیتی - ایس واری حضرت صدیق رضی اللہ عنہ نے وی ہجرت کیتی
پر بکنۃ الحماد اتے حارث بن زید نے آپ رضی اللہ عنہ نون پناہ دتی تے
کہیا۔

تسی مکیوں کیوں جانڈے او ۹ - تسی صلہ رحمی کر دے او مصیبتاں
جھڈے او امان تے خاصا اتے احسان کر دے او - کمزوراں دی
مدد کر دے او - سخاوت وی آپ دا اک اچا وصف اے ؟ آپ نون
حارث لے کے مکے آ گیا - اخیر حضرت ابو بکر رضی اللہ عنہ نے حارث دی
پناہ وی رد کر دتی - جدوں کافراں دیکھیا جے مسلمان حبشہ و توح آزادیاں
تے مکے والیاں عمرو بن العاص تے عبد اللہ بن ربیع نون نجاشی
دل گھلپا - اوہناں نجاشی نون اپنی جینیت مطابق تحفے دتے تے ایہ
درخواست کیتی جے ساڈے کوچے نوجوان بھگورے اپنا دین چھڈ کے
اک نویں دین نون من کے ایچھے آگے نیں - اوہناں نون اسادے حوالے
کر دیوے - ایہ لوک بتاں نون جھوٹھا آکھدے نیں تے تہاڈے دین
نون وی چنگا نیں سمجھدے - ایہناں و توح اسادے علام وی نیں
ایس لئی ایہ سارے اسادے حوالے کر دیوے۔

نجاشی عیساہی تھی - اوہنے ساریاں مسلمانان نون اپنے سامنے
سدیا تے پچھیا - اوہ کیہرا دین اے - جنہوں تسی من دے اوہنے
پہلا دین تساں چھڈ دتا اے - ؟

حضرت جعفر رضی اللہ عنہ بن ابی طالب آگے ودھے تے کہن لگے۔

” بادشاہ ! کسی بھالت و توج بھیسے ہوئے ساں - ٹھا کر پوچھدے
تے مردار کھاندے ساں - گواہنڈیاں دامنڈا حال کردے ، تنگڑے
ماڑیاں اُتے زور و کھاندے - گند بکدے - جھدیاں دھیاں نوڑ ب
دیندے - جو اُکھید دے - شراب پیندے ساں - انسانیت اساڈے
نیڑے ای نیٹیں سی لنگھی - حسب نسب اُتے فخر کردے ساں
نہ کوئی قانون سی - نہ کوئی اصول سی - نہ ای کوئی قاعدہ سی - رب اساڈے
اُتے کرم کیتا - اساڈی ہدایت لی حضرت محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
نوں اپنا رسول بنا کے گھلایاے - ادہناں دی شرافت ، حسب نسب
دیانت تے صداقت نجیں اسی چنگی طراں واقف ہاں - ادہناں اساڈوں
اک خداؤل بلایا - ٹھا کر اں دے پوچن توں روکیا - سچ بولن ، صلہ رھی
کرن ، نماز ، روزے تے نہ کوآ دا حکم دتا - بے جیاں تے بڑیاں گماں
توں ہٹکیا - بیتیاں دامال کھاوں ، زنا نیاں اُتے تہمت لاؤن تے
ناحق خون نوں بچن دی تعلیم دتی - پیوہ نال چنگا سلوک کرن داد ستیا -
بادشاہ ! اساں ادہناں نوں سچا نبی سمجھ کے من لیا اے - کفر
تے شرک نوں چھڈ اُٹے آں - ایہناں گلاں پچھے کافراں اساڈوں
وَن سو تے عذاب دیتے - اسیں ایہناں سختیاں توں تنگ آ
کے اخیر اپنا گھر بار چھڈ کے ایٹھے آئے آں - ایہناں اساڈا کھرا
ایٹھے وی آدبایا اے - ہُن اسی کیتھے جایتے ؟
بادشاہ نے ایہہ گلاں سُن کے کہیا -

” اوہ کیہرا کلام اے - جیہڑا رب و توں آیا اے ؟ نالے

حضرت عیسیٰ علیہ السلام بارے تسی کیہہ آکھدے او ؟ نوین پیغمبر

تہانوں کہ پہ پڑھایا اے ۹ مکے والے تے اکھڑے نیں۔ تسی بے دین
ہو گئے او۔ نالے اک نواں دین بنا لیا جے ؟

حضرت جعفر رضی اللہ عنہ سورۃ مریم دیاں کچھ آیتیاں سنا دتیاں
جنہاں دا سنجاشی اُتے بڑا اثر ہو گیا۔ اوہدی داڑھی اتھرواواں نال
تر ہو گئی۔ قرآن مجید سن کے اوہنے آکھیا۔ قرآن پس کہہ رہیا اے۔
اک لکھ تھلیوں چپ کے اوہنے آکھیا۔ ”حضرت عیسیٰ علیہ السلام
دا درجہ جنناں قرآن مجید دتیا اے۔ اس توں ودھ ایس لکھ جنناں
دی نیں۔ حضرت محمد رسول اللہ اوہ ای رسول نیں۔ جنہاں دی
خبر حضرت عیسیٰ علیہ السلام دتی سی۔

خدا دا لکھ لکھ شکر اے۔ جہتے مینوں اوہناں دا زمانہ دتا اے۔
ایس توں پچھے مکے دیاں کافراں نوں اس درباروں کڈ دتا۔
مسلمان بڑے آرام نال حبشہ وچ رہن لگ پئے۔ اخیر مکہ
وچ ایہ لوک حضرت جعفر رضی اللہ عنہ دی سرکردگی وچ حبشہ توں مدینے
پجے۔

پنجویں نمبر اُتے قریشیاں دا مسلماناں نال بائیکاٹ سی۔ اوہناں ایہ
عہد نامہ لکھ کے خانہ کعبہ وے دروازے اتے ٹنگ دتا۔ اپنے لوں
اوہناں دا ایہ آخری ٹل سی۔ ایہ عہد نامہ ایس طرحاں سی۔
۱: بنو ہاشم نال ہر طرح دا بائیکاٹ کیتا جاٹے گا
۲: نہ کوئی بندہ بنو ہاشم نال رشتہ کرے گا۔ نہ ای اوہناں
لوں ملے گا۔

۳: اوہناں نوں گلیاں تے بازاراں وچ بھون دی اجازت نیں

تے نہ ای اوہ شیواں مل لے دے سکدے نیں۔

ایہہ بائیکاٹ لادوں تیک اے جدوں تیک بنو ہاشم
نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں اساڈے حوالے نہیں کر دیندے۔
ایہہ بھیر اکم لکھن والا منصور بن عکرمہ سی۔ اوہ ہاتھ بعد وچ
بے کار ہو گیا سی۔ انگلیاں وی لکھن توں رہ گئیاں سن۔

بنو ہاشم تے بنو مطلب ساریاں ابوطالب داساتھ دیتا تے
مجبور ہو کے اک گھاٹی وچ پتاہ لے لی۔ صرف ابولہب کافراں ا
سنگ کیتا۔ اوہ قافلیاں توں اکسار میرا جے مسلماناں نوں عام
مھا اُتے شیواں نہ دیو۔ ایس گھاٹی وچ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
نن سال رہے۔ فیر قریشیاں مسلماناں نال کچھ رعایت ورتی بند
نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پوریاں نے ابوطالب نوں دس دتا جے
عہد نامے دی لکھاٹی دیک چٹ گئی اے۔ ابوطالب ایہہ گل لے
کے کافراں کول گئے۔ قریشیاں عہد نامہ منگوا کے دینیا تے حضور
صلی اللہ علیہ وسلم دی گل ہو پوٹھیک نکلی۔ قریش ڈھیٹ وی ہوئے تے
بائیکاٹ وی ختم کر دتا۔ ایہاں بتل سالن بچپوں فیر بنو ہاشم تے بنو مطلب
مکے وچ آئے۔

فیر آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے طائف دل سفر کیتا۔ تاں جے لوکاں
نوں اسلام بارے دسیا جیٹے پروتھے دی لوکاں مکے والیاں توں ددھ کے
سلوک کیتا گیا آپ لہو لہان ہو گئے تے قرن الشلب آگئے۔ اوتھے جبریل
امین حاضر ہو کے عرضی کر دے۔ "جے حکم کرو تے ایہاں دہاں
پہاڑاں نوں ملا دیئے۔" آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے فرمایا۔ مولا ایہناں

دی نسل و چوں ایماندار بندے پیدا کرے گا۔ عتبتہ تے شیبہ دے
 باغ و چوں انگوڑی کھا ہرے۔ اونہاں دا غلام عداس وی حضور
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کو لوں حضرت یونس علیہ السلام اذکر سن کے مسلمان ہو گیا۔
 ایسے سفر و حج نصیبین دے مقام اُستے جن وی حاضر ہوئے
 تے قرآن پاک سن کے مسلمان ہوئے

۱۰ نبوی و حج طائف دے سفر توں پہلاں آپ دی محبوب بیوی
 حضرت خدیجہ رضی اللہ عنہا دنیا توں رخصت ہو گئیاں۔ کچھ دیناں پچھوں
 آپ دے ہمدرد تے پیارے چاچے ابوطالب وی رب نون جا ملے
 ایس طرح آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اُستے عمنان دا پہاڑ ڈھیبہ گیا۔ آپ
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نون حیران پریشان دیکھ کے حضرت ابو بکر صدیق
 رضی اللہ تعالیٰ عنہ نے اپنی نیکی دھی نابالغہ عمر تقریباً ۹ سال آپ صلی اللہ
 دے نکاح و حج دے دتی۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی عمر بوجہ سال سی
 آپ صلی اللہ علیہ وسلم دا تیجا نکاح حضرت سودہ رضی اللہ عنہا
 نال ہو یا۔ آپ بیوہ وی سن تے خوب صورت و کارزج کے سن سید بن
 صامت تے ضماد ازدی وی کلام پاک سن کے ایسے ورہے مسلمان ہوئے۔

۹ نبوی و حج مدینے دیاں کچھ بندیاں اسلام قبول کیتا۔ ایہ قبیلہ
 اوس دے سعد بن زہرہ رضی اللہ عنہ زکوان بن عبد قیس سن۔ اگلے
 سال فیراؤن دا وعدہ کر گئے۔ ایسے سال اوس تے خزرزج قبیلیاں دی
 صلح وی ہو گئی۔ جیہڑے کئی سالوں توں اک دوجے دے دیری سن
 ۱۰ نبوی و حج قبیلہ خزرزج دے کچھ بندے عتبتہ دی گھاٹی
 و حج نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں ملے۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم

دی تبلیغ اُتے مسلمان ہو گئے۔ ایہناں دوح ابو الہیثم، ابو امامہ، اسد بن زرارہ، عوف بن حارث، رافع بن مالک، قطیبہ بن عامر نے جابر بن عبد اللہ سن۔ اگلے سال بارہا بندے مکے آئے۔ عقبہ دی گھائی دوح اونہنا حضور صلی اللہ علیہ وسلم کے ہتھ اُتے بیعت کیتی دو جے سال ۳۱ھ دوح بہتر بندے مدینے توں مکے آئے تے عقبہ دی گھائی دوح اونہنا حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کے ہتھ اُتے بیعت کیتی۔ سب نے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دا ساتھ دین اوعده دی کیتا تے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے سنگیاں نوں پناہ دین اوی عہد کیتا۔ سعد بن عبادہ رضی اللہ عنہ نے حاضرین نوں مخاطب ہو کے آکھیا۔ ”اے خزرج قوم! تہا نوں پتہ اے جے تسی کس چیز دا وعدہ کر رہے او؟ سب نے جواب دتا۔ ”اسانوں چنگی طراں پتہ اے۔ کسی کدی وی حضور صلی اللہ علیہ وسلم دا ساتھ نہیں چھٹاں گے حضور صلی اللہ علیہ وسلم اونہناں دچوں بارہا نقیب مقرر کیتے۔ جیہڑے اپنی اپنی قوم دے ذمہ دار بنن تے مدینے جا کے تبلیغ وی کرن

چھیویں نمبر اُتے مکے دیاں کافراں اک داری فیر نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نوں نیویاں کرن دی کوشش کیتی۔ یمن توں حبیب نوں منگا کے ایہہ متا پکایا جے جادو دا اثر تے زمین اُتے اگا اے۔ تسی کوئی آسمانی اڑوئی پا چھڈو۔ سارے کافر اکٹھے ہو کے رات نوں حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کول آئے تے آکے آکھیا جے تسی ایہہ چودھویں داچن دوکھن کر دیو۔ تے اسی تہانو نبی من لیندے آں۔ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے اشارے نال چن دے دو ٹوٹے کر دکھائے تے فیر جوڑ دی دتا۔ حبیب یعنی تے مسلمان ہو گیا۔ پر

ابو جہل کا فراری رہا۔ ہندوستان دا راجہ بھوج وی ایہہ معجزہ دیکھ
 کے مسلمان ہو گیا سی۔ اوہنے ایس معجزے دی تصدیق اپنیاں جوتشیاں
 کولوں کیتی سی۔ بابا رتن نے وی حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کول مکے
 حج کے اسلام قبول کیتا۔ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے ہتھوں چھ
 کھجوراں کھا ہدیاں۔ ۶۳۲ سال دنیا تے جیوندار رہیا۔

حضور صلی اللہ علیہ وسلم دا عروج

آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں معراج دو طراں نال ہو یا۔ اک
 تے روحانی معراج سی۔ جیہدا ذکر قرآن مجید وفتح دو تھانواں ہتے
 اے۔ سورۃ بنی اسرائیل دی پہلی آیت تے سورۃ نجم دیں پہلیاں آیتیاں
 وفتح۔ ایہہ معراج حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں جاگدیاں جسم تے
 روح دوہاں نال ہو یا۔ جویں ارشادِ ربّانی اے

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ
 الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا
 حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنَ الْأَيْتَانِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ
 الْبَصِيرُ

ترجمہ: پاک اے اوہ ذات جتھے اپنے بندے نوں خانے کجے
 نوں لے کے مسجد اقصیٰ تیک رات دے نھوڑے جیہے حقے وفتح
 بیکر کرائی۔ جیہدے دوالے برکتاں نیں۔ تاں جے اسی اوہنوں اپنیاں
 نشاںیاں دکھائیے۔ بے شک اوہ سُنن والا دیکھن والا اے۔
 سورۃ نجم وفتح معراج دا ذکر ایس طرحاں اے۔

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ۝ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ ۝
 وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۝ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ۝
 عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ ۝ ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ ۝ وَ
 هُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ ۝ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ ۝ فَكَانَ
 قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ ۝ فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ ۝
 مَا أَوْحَىٰ ۝ مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَىٰ ۝ أَفَتُمَرَّدُونَ
 عَلَىٰ مَا يُرَىٰ ۝ وَلَقَدْ رَأَىٰ نَزْلَةَ الْخُبْرَىٰ ۝
 عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَىٰ ۝ عِنْدَ هَاجِنَةِ الْمَأْوَىٰ ۝
 إِذْ يَخِشَى الْسَيْدَرَةَ مَا يَخِشَىٰ ۝ مَا زَاغَ الْبَصَرُ
 وَمَا طَغَىٰ ۝ لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَىٰ ۝

ترجمہ : قسم اے تارے دی جدا وہ بیٹھاں آیا۔ تہاڈے صاحب نہ
 ای گمراہ ہوئے نہ ای بھٹکے۔ اوہ اپنی خواہش نال گل نہیں کردے۔ جو
 کچھ وحی کیتی جانڈی اے۔ اوہ ای دُسدے نیں۔ اوہناں نوں پڑھاؤں
 والا بڑا طاقت والا اے۔ دو واری ایہہ ہویا یاں فیرا وہ عرش اُتے ٹپک
 گیتے نی پاک اُفق دے دندے توں اُچھے سن۔ فیر، مور نیڑے ہوئے
 فیرا وہ بیٹھاں آئے۔ اپنے نیڑے ہرٹے جتنے کمان دے ہیرے ہوندے
 نیں۔ فیر اللہ نے اپنے بندے وُل جو چاہیا وحی کیتا۔ نہ آپ دا دل کنہیا۔
 جو کچھ اوہنے دیکھیا۔ کپہہ فیرتسیں ادس شے بارے اوہناں نال جھگڑدے
 او۔ جو کچھ اوہناں دیکھیا۔ بیشک اوہناں واری دیکھیا۔ حد والی بیری دے
 نیڑے جتنے جنت اے۔ جدوں بیری اتے چھایا۔ جو کچھ چھایا سی۔ نہ ای اوہناں
 دی نظر کنہی۔ نہ ای ڈنگی ہوئی۔ اوہنے رب دی وڈی نشانی دیکھی۔ (القرآن)

ایس معراج و توح اللہ تعالیٰ نے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم
 نوں یثرب وی دکھا دتا۔ بیہڑا بعد و توح مدینۃ النبی صلی اللہ علیہ وسلم
 بنیا۔ دوجا معراج دُنیا اُتے غلبہ سی۔ ایہہ معراج اوہدی وی
 پیغیگوئی سی۔ اللہ تعالیٰ نے ایہہ پامٹھھیاں گلاں ارنج دسیاں
 نیں۔ سورۃ بنی اسرائیل تیجے تے چوتھے رکوع و توح ارشاد ہندا اے
 ۱ : رب توں سوا کیسے ہو ردی عبادت نیئیں کرنی
 ۲ : ما پیاں نال احسان کرنا ایں۔ اوہناں نوں اُف وی نیئیں
 آکھنی۔

- ۳ : اوہناں لئی دونوں ہتھ رحمت بن کے کھلا رہیو۔ جوہں اوہ
 تہاڈے لئی نیکی عمرے پالن والے سن
 ۴ : قریبیاں، مسکیناں نے مساقراں نوں مال دیوہ فضول خرچی
 منع اے۔ فضول خرچی کرن والے شیطان دے ساتھی نیں
 ۵ : جے اوہناں نوں کچھ نیئیں دینا گل تے جنگی کرو تے سوہنے طریقے
 نال اوہناں کوہوں جان چھڑاؤ
 ۶ : کجھو سی چھڑ دیو۔ نہ ای حدوں ودتہ خرچ کرو۔ اللہ تعالیٰ
 تہاڈی روزی دا ذمہ دار اے
 ۷ : اپنی اولاد نوں روزی دے خدشے توں قتل مت کرو۔
 اوہناں نوں تے تہا نوں وی روزی دین والا اوہ آپ اے
 ۸ : زنا دے نیڑے وی نیئیں جانا۔ ایہہ کھلی بے حیائی تے بھیرا راہ اے۔
 ۹ : جنہاں لوکاں نوں اسلام و توح قتل کرنا حرام اے۔ اوہناں نوں
 مت قتل کرو۔ مظلوم دی مدد اللہ کردا اے

۱۰ : بیتیمیں دامال کھانا حرام اسے - جدوں اوہ بالغ ہو جاوے
تے چنگے طریقے نال مال واپس کرو

۱۱ : اپنا کیتا ہو یا وعدہ پورا کرو - کیوں جے وعدے بارے
بچھ گچھ ہووے گی

۱۲ : چیز تول و تح پوری دیا جے - ایہہ چنگا طریقہ اسے

۱۳ : جیہدا علم تہا نوں نیس اوہرے اُتے مت اڑو - بیشک
کن ، اکھ تے دل بارے بچھ ہووے گی

۱۴ : زمین اُتے اکر اکر کے نہ اڑو - نہ ای تسی ایہوں چیر
سکرے او - نہ پہاڑاں توں اُچے ہو سکرے او

۱۵ : اللہ دے پتر نہ بناؤ تے فرشتیاں نوں دھیاں نہ آکھو

ایہہ چیزاں رب اُتے بہتان نیں

کافراں نے ایس محران دا انکا روی کیتا - پر حضرت ابو بکر صدیق
رضی اللہ عنہ ایہی تصدیق کر کے صدیق اکبر دالقب پایا - کافراں
نوں محران بارے ساریاں گلاں دا ثبوت نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم
رب دے حکم تے وحی نال ٹھیک ٹھیک دتا

پر کافر اچے اپنی ضد اُتے اڑے ہوئے مسن - جے اسان
دنیا توں اسلام دا بوٹا پیٹ چھڈنا اسے - اوہناں نبی پاک نوں قتل
کرن دا منصوبہ بنایا - حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے کچھ مسلمان ساختی مدینے پیرج
پھکے سن تے کچھ مدینے والیاں وی پہلاں ای کلمہ پڑھ لیا سی - ہن جدوں
سارے مکے دے کافر ہتھ و تح ننگیاں تلواراں لے کے حضور صلی اللہ علیہ وسلم
دے گھر والے کھلو گئے تے رب نے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں مکہ چھڈ

دینِ داحکم دی دے دتا۔ رات دے ہنیرے وتر آپ صلی اللہ علیہ وسلم
 حضرت علیؑ نون اپنے بسترے اُتے لٹا کے حضرت صدیق اکبر رضی اللہ عنہ
 دے گھر نچے۔ اوہ پہلاں ای ایس انتظار وتر سن جے حکم آدے تے
 اسی ظالماں دے پنچے وچوں نکلے۔ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نون نال
 لے کے صدیق اکبر رضی اللہ عنہ غارِ ثور وتر جا اُپڑے۔ ادتھے چار راتاں
 کڈھ کے اگلے دن یومِ بیح الاول نون اُٹھاں اُتے دونوں جنے تے
 راہ دکھان والے عبداللہ بن اریقظ نے عامر بن فہیرہ غلام حضرت
 ابو بکر رضی اللہ عنہ مدینے شریف نون عام راہ ولا کے ٹر پئے۔ تے
 اٹھ دناں پچھوں صحیح سلامت وادی قبا وتر جا پئے۔ ادتھے کچھ
 دن (چودہ یا وہیہ) ٹھہرے۔ مسجد قبا (مسجد تقویٰ) دی نینہہ رکھی تے
 فیرحہ بنو سالم وتر پہلا جٹھ وی پڑھایا۔ جیہدے وتر نہ کوئی مکے
 والیاں دیاں تکلیقاں دا ذکر سی تے نہ ای اوہناں کو لوں بدلہ لین دی
 گل سی۔ صرف رب داتشکر گانے اسلام دے قانون دے گئے۔
 مدینے والیاں جس چاتے خوشی نال حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 داراہ دکھیاسی۔ اوہ اوہناں دا ای حصہ سی۔ جدوں حضور صلی اللہ علیہ وسلم
 مدینے ہیج گئے تے ہر اک چاہندا سی جے حضور صلی اللہ علیہ وسلم
 میرے گھر وتر پروہنے بنن۔ پراہیہ اپنے اپنے مقدر آں دی گل ہوندی
 لے۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم فرمادتا سی۔ تسی میری ڈاچی دی نیکیل چھڈ
 دیو۔ جتھے ایہہ آپے بہ جاوے گی۔ یس او تھے ای ٹھہراں گا۔ اخیر
 اُتے حضرت ابوالیوب انصاری دے بوسے اگے ڈاچی بہ گئی تے
 خوش قسمت ابوالیوب حضور صلی اللہ علیہ وسلم نون اپنے عزیز خانے

اُتے لے گئے۔ - حدیث شریف وچ

ابہر مکان حضور صلی اللہ علیہ وسلم دی آخری آرام گاہ دے لاگے
 اکی اسے۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے سب توں پہلاں ہجرت توں
 دہ بیچ مہینے جد مہاجران دی رہائش تے گزران دا بندوبست فرمایا۔
 تے اک اک انصاری نوں اک اک مہاجر دا دینی بھائی بنا دتا۔ انصاریاں
 دی کمال قربانی کیتی جے اپنے مکان تے اک پاسے اپنے گھر باہر تے
 کاروبار وی ڈنڈ دتے۔ ایسوں نیک جے کیسے کول دو بیویاں سن
 تے اک نوں طلاق دے کے اپنے مہاجر بھرا دے حوالے کر دتی۔ حضرت
 سعد بن ربیع رضی اللہ عنہ انصاری نوں عبدالرحمن بن عوف رضی اللہ عنہ
 دا بھرا بنایا گیا۔ ایسے طراں دو جیاں یاراں نوں انصاریاں دا بھرا بنا دتا
 گیا۔ مہاجران نوں آپس وچ وی بھائی بھائی بنایا گیا۔ جدوں حضرت ابو بکر
 صدیق رضی اللہ عنہ، حضرت عمر فاروق رضی اللہ عنہ تے حضرت طلحہ
 رضی اللہ عنہ، حضرت زبیر رضی اللہ عنہ تے حضرت عثمان رضی اللہ عنہ
 حضرت عبدالرحمن بن عوف رضی اللہ عنہ بھائی بھائی بنا دتے گئے تے
 حضرت علی رضی اللہ عنہ نے عرص کیتی۔ یا رسول اللہ! تساں مینوں کیسے
 دا بھرا بنیں بیایا۔ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے فرمایا۔ تسی میرے
 دینا تے آخرت دے بھائی او۔

انصاریاں تے مہاجران دا بھائی چارا

انصاری بھرا	مہاجر بھرا
حضرت خارجہ بن زبیر رضی اللہ عنہ	۱: حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ

- ۲ : حضرت عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ
 ۳ : حضرت ابو عبیدہ بن الجراح رضی اللہ عنہ
 ۴ : حضرت زبیر بن عوام رضی اللہ عنہ
 ۵ : حضرت عبدالرحمن بن عوف رضی اللہ عنہ
 ۶ : حضرت عثمان بن عفان رضی اللہ عنہ
 ۷ : حضرت طلحہ بن عبد اللہ رضی اللہ عنہ
 ۸ : حضرت مصعب بن عمیر رضی اللہ عنہ
 ۹ : حضرت عمار بن یاسر رضی اللہ عنہ
- حضرت عتبان بن مالک رضی اللہ عنہ
 حضرت سعد بن معاذ رضی اللہ عنہ
 حضرت سلامت بن ربیعہ سلامہ رضی اللہ عنہ
 حضرت سعد بن جریجہ رضی اللہ عنہ
 حضرت ثابت بن المنذر رضی اللہ عنہ
 حضرت کعب بن مالک رضی اللہ عنہ
 حضرت ابو ایوب انصاری رضی اللہ عنہ
 حضرت حذیفہ بن الیمان رضی اللہ عنہ

د اسلام تے مسلماناں دی تاریخ از مولوی محمد عثمان اعوان

جیوں مسلماناں دے رہن سہن دا انتظام ہو گیا۔ تے آپ صلی اللہ علیہ وسلم

نے زید بن حارثہ رضی اللہ عنہ تے ابو رافع رضی اللہ عنہ نوں پنج سو درہم

تے دو اوٹھ دے کے مٹھے گھلیا تاں جے اوہ آپ دے گھر والیاں نوں

مدینے لے آؤن۔ حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ نے وی عبد اللہ

بن اریقظ نوں اپنے پتر عبد اللہ دل خط دے کے گھلیا جے اوہناں دے

ٹبر دے بندیاں نوں مدینے لے آؤن

حضرت ام کلثوم رضی اللہ عنہا، حضرت فاطمہ رضی اللہ عنہا، حضرت

سودہ رضی اللہ عنہا۔ ام امین رضی اللہ عنہا۔ حضرت زبیر رضی اللہ عنہ نال

ای حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا، ام رومان رضی اللہ عنہا تے حضرت اسماء

رضی اللہ عنہا وی آٹیاں۔ ایہ سارے حضرت حارثہ بن نعمان رضی اللہ عنہ

دے پروہنے بنے۔ مسیت وقح ای مکان مدینے وقح سب قس پہلا کم مسیت بنا ماسی۔

ابو ایوب رضی اللہ عنہ دے گھر دے سامنے دو یتیم بچیاں دی کھان خرید

کے مسیت دی اُساری کیتی گئی۔ ایہہ بیاں کندھاں کچیاں تے چھت تے
تھم کھجور دے سن۔ حضرت عمر رضی اللہ عنہ دے زمانے ایہہ ہی مرت
ہوئی تے حضرت عثمان رضی اللہ عنہ دے زمانے ایہہ بیاں کھلا کیتا گیا
نالے سجایا وی گیا

مسیت دے نال ای حارثہ بن نعمان انصاری رضی اللہ عنہ دی
زمین دا ٹوٹا سی۔ ایہہ ٹوٹا اوہناں حضور صلی اللہ علیہ وسلم دی نذر کیتا
آپ نے ایہہ نذرانہ قبول فرمایا تے اوس جگہ اُتے حضور صلی اللہ علیہ وسلم
دے حرماں دے حجرے بنائے گئے۔ ایہہ حجرے دنیا دی بے ثباتی
دا پورا پورا نمونہ سن۔ ولید بن عبدالملک دے زمانے وچ ایہہ حجرے
دی مسیت وچ شامل کر دتے گئے۔ ایہناں حجریاں دے دروازے
مسیت ول کھدے سن تے مسیت دا محراب مسجد اقصی ول سی۔ مسیت
بن گئی تے لوکاں نوں مسیت وچ بلاون دا مسئلہ پیدا ہو گیا۔ کئی بیلیاں
مجو سیاں دی طراں اگ بال کے دھوں وکھان دی صلاح دتی۔ کہہیاں
یہو دیاں دی طراں بوق و جاون دا کہیا۔ کچھ بندیاں عیسا ثیاں دی نقل کر
کے ٹل گھر کاون دا مشورہ دتا۔ پر حضور صلی اللہ علیہ وسلم ایہہ ساریاں صلاحواں
رد کر دتیاں۔ کیوں جے اوہ کیسے ہو رہند ہی ٹولے نال رہنا نہیں سن چاہند
حضرت عمر فاروق رضی اللہ عنہ نے رائے دتی تے حضرت بلال رضی اللہ عنہ
نوں حضور صلی اللہ علیہ وسلم حکم دتا جے نماز ویلے گھر گھر جا کے مسلماناں
نوں نماز لئی بلا لیا وی کرے۔ آپ رضی اللہ عنہ نماز ویلے آواز دیندے
جانڈے سن۔ "الصلوة جامعة" پٹی اکھیاں نماز پڑھن دا وقت
ہو گیا اے تے مسلمان مسیت ول ٹر پیندے۔

فیراک دیہاڑے حضرت عمر فاروق رضی اللہ عنہ تے حضرت عبداللہ
 بن زید انصاری رضی اللہ عنہ لات نون خواب وتر دیکھیا جے کوئی بندہ
 بانگ دے کلھے اُچی اُچی آواز نال پیا پڑھدا۔ دوہاں نے اپنا اپنا
 خواب نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نون دسیا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے وی
 فرمایا۔ جے بانگ احکم اینہاں کلمیاں نال بیج چکیا اے۔ ایہ کلھے
 حضرت بلال رضی اللہ عنہ نون سکھا دتے گئے تے او سے دیہاڑے توں
 حضرت بلال رضی اللہ عنہ بانگ دین لئی متھ دتے گئے۔ آپ رضی اللہ عنہ
 دی بانگ رب دی بارگاہ وتر ایسی مقبول ہوئی جے مدینے دیاں قاریاں
 دی آپ رضی اللہ عنہ نون ہٹا کے بانگ آپوں آکھن دا جتن کیتا
 کیوں جے آپ ش نون سین ای پڑھدے سن۔ پر قاری عاجز آگئے
 تے بانگ فیر حضرت بلال رضی اللہ عنہ ای پڑھدے رہے۔ حدوں
 قاریاں بانگ آکھی تے پوہ ای نہ ٹھٹی تے مجبور ہو کے حضرت بلال رضی اللہ عنہ
 نون بانگ آکھن لئی عرض کیتی گئی۔ حدوں حضرت بلال رضی اللہ عنہ
 ہوداں بانگ دتی تے جا کے پوہ وی ٹھٹی۔ کیوں جے آپ رب دے
 پیارے رسول دے پیارے مؤذن سن

عالمی دستور

ہجرت دے پہلے ای سال حضور صلی اللہ علیہ وسلم مدینے دے
 ساریاں لوکاں نون اکٹھیاں کر کے ایہہ گلاں مٹھیاں
 او مدینے دے سارے لوک رل کے دشمن دا مقابلہ کرن گے

۲ : ایک فریق دی صلح دشمن نال دو جے فریق دی صلح سمجھی جاوے گی۔ مذہبی لڑائی ایہدے وترج نہیں آؤندی

۳ : مدینے دے یہودی مکے دیباں کا فراں یاں اوسہاں دیباں سنگیاں نوں پتہا نہیں دین گے

۴ : مدینے وترج کوئی وی کیسے دے دین اُتے اعتراض نہیں کرے گا

۵ : ہر تہارے دا آخری فیصلہ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم کپنا کرن گے

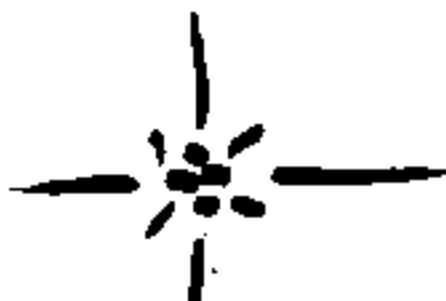
۶ : دشمن نال لڑائی دے خراج وترج مدینے دے سارے لوک اکو جیہا حصہ لین گے

۷ : یہودیوں دے سجن مسلماناں دے سجن تے اوسہاں دے دشمن مسلماناں دے دشمن سمجھے جاوون گے

۸ : مدینے وترج خون خرابہ حرام ہووے گا۔ ہر مظلوم دی مدد کیتی جاوے گی

۹ : خون بہاتے فدیہ دا پہلا رواج قائم رہوے گا

ایس قول اقرار دا ایہ اثر ہو یا جے مسلمان بے خطر ہو کے دین دی تبلیغ وترج رُجھ گئے مدینے دا ماحول پُر سکون ہو گیا تے سارے مدینے والے اک مک ہو گئے۔ ایہ دنیا دا پہلا عالمی دستور لکھیا گیا سی۔ جیہنے ایہ ثابت کر دتا پئی انسان اکو جیہے نہیں تے ساریاں نوں زمین اُتے سکھ تے آرام نال رہن دا حق اے۔ ایہدی مثال ازخ تک تاریخ وترج نہیں ملدی۔ نہ ای کوئی ہور قانون ایہدی برابری کو سکد اے

پہلا قبلہ مقرر ہونا

نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم مکے و توح خانہ کعبہ دل منہ کر کے نماز پڑھنے سے سن۔ مدینے شریف آئے حکم ہوا۔ مسیت اقصیٰ دل منہ کر کے نماز پڑھیا کرو۔ سولاں ستاراں مہینے حضور مسجد اقصیٰ دل منہ کر کے نماز پڑھنے سے رہے۔ یہودیوں طعنہ دتا ہے حضور اسٹو قبلے دل منہ کر کے نماز پڑھنے سے نہیں تے اسٹو مخالفت و کار کر دے نہیں۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم دے دل و توح ایہہ خیال آیا ہے رب اسٹو کعبہ وی پہلا کعبہ ابراہیمی مکے والا مقرر کر دیوے تے ایس طعنے توں وی بچ جاں گے۔ حضور بار بار ایس کعبہ دی تبدیلی لئی آسمانوں ول دیکھدے سن۔ آخر ایہہ حکم آئی گیا۔

قَدْ نَزَىٰ قَلْبِي وَجْهَكَ فِي السَّمَاوَاتِ . فَلَوْلَيْتَكَ
 قِبْلَةً تَرْضَاهَا مِنْ قَوْلٍ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
 وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ ۔ سورہ بقرہ آیت ۱۴۴

ترجمہ : ”بے شک ایس دیکھدے آں جے تسی اپنا چہرہ مبارک آسمانوں ول بار بار کر دے او۔ ہن تسی اپنا منہ مسجد الحرام دل کر لوؤ۔ تسی جتھے وی ہوؤ۔ اپنا رخ ایسے خانہ کعبہ دل کر لیا کرو۔“ ایہہ حکم مسیت بنی مسلمہ و توح نماز پڑھدی ادا کر دیاں تہی رکعتے آیا۔ آپ نے نماز و توح ای اپنا منہ خانہ کعبہ دل کر لیا۔ یہودیوں نے قبلے دا بدلنا بڑا ناپسند کیا۔ پر اللہ تعالیٰ نے اونہاں دی مخالفت توں سورہ بقرہ رکوع ۱۴ و توح اونہاں دی حماقت دسیا اسے تے اعلان

کِتَابِ - قُلْ لِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ اِلٰى
صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ سوره بقرہ آیت ۱۴۲

یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمادیں گے پڑھو اللہ ہند اسب سے بڑا
پاسے نہیں۔ رب جہنوں چاہندا ہے۔ سیدھا راہ دکھا دیندا ہے۔

آج تیکسرا ایہ قبلہ خانہ کعبہ ساری دنیا دے مسلماناں دا قبلہ ہے۔
دل نماز و تہ منہ کرنا نماز دی شرط رکھی گئی ہے۔ تاں جے مسلمان عام حیاتی

و تہ وی اک ای پاسے زل کے تے دھیان کر کے ساری دنیا دا مقابلہ کرن
سال و تہ اک واری ساری دنیا دے مسلمان جیہڑے حج کر سکدے نہیں

اوہ ایسے خانہ خدا دا اطراف کر دے نہیں۔ ایجتے رب نے اک ہور اعلان کر
دنا جے قبیلہ تبدیل کرن و تہ ایہ وی راز سی جے اسی دیکھ لیتے کیہڑا بندہ رسول

داتا جدار رہندا ہے تے کیہڑا پھر جاندا ہے۔ جوہی

وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتُمْ عَلَيْهَا اِلَّا لِنُعَلِّمَنَّ يَتَّبِعِ
الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلٰى عَقْبَيْهِ وَاِنْ صَاحَتْ لِكَبِيْرَةٍ اِلَّا
عَلٰى الَّذِيْنَ هَدٰى اللّٰهُ سوره بقرہ آیت ۱۴۳

سوائے صحیح مسلماناں دے ایہداتے گھٹ بندے کھلو سکدے

نہیں۔ رب نے دو جے پارے دے دو جے رکوع و تہ ایہدی ہور وضاحت
کردتی

لَمَّا يَكُوْنُ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ اِلَّا الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا فَلَا تَخْشَوْهُمْ
وَ اَخْشَوْنِيْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُوْنَ

تاں جے لوکاں واہتے کوئی حجت نہ رہ جائے۔ صرف ظالم ای حجتاں
کردے رہن گے۔ تسی اوہناں توں بالکل نہ ڈرو۔ صرف رب توں ڈرو۔

تاں جے تہا نوں ستہ ہی راہ لہجہ جاوے۔ ایس طراں حجتاں تے ٹھہرے کرن
دامنہ بند کر دتا گیا۔

یثرب داناں مدینہ النبی نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دے اوتھے جاو نال
رکھ دتا گیا۔ یثرب بیماریاں دا گھری۔ اوتھوں دے لوک عام طور تے بیمار تے بخار
نال رہندے سن۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے مدینے لئی خاص دعا منگی
”یا اللہ! اساڈیاں دلاں وچ مدینے لئی مکے جیہی محبت پیدا کر دے سگوں
اسی اوس توں وی ایہنوں ودھ پیار کرئیے۔ ایسٹھوں دا موسم صحت دیوں والا
بنا دے۔ ایسٹھوں دے ناپ تول وچ برکت پا دے تے ایسٹھوں دے بخار نوں جحفہ
ول گھل چھڈے۔“ ایسے دعا دا نتیجہ اے جے مدینہ رہندی دنیا تیکر شفا دا گھراے۔
تے ساریاں برکتاں رب نے اوتھے اکٹھیاں کر دتیاں نہیں۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم
دا ابد تک ٹھکانہ وی مدینہ اے

ہجرت دے پہلے سال حضرت سلمان فارسی اسلام قبول کیتا۔ فیر آپ صلی اللہ علیہ
اہل بیت وچ شمار ہون لگ پئے۔ ظہر عصر تے عشا دی نماز دے فرض دو توں
ودھا کے چار کردتے گئے۔ پرسفردی حالت وچ دو دو رکعتاں ای رہیاں۔
ایسے سال حضرت زبیر بن عوام مہاجر دے گھر اللہ تعالیٰ نے جن جیہا پتر عبد اللہ
عطا کیتا۔ یہودی ایس توں پہلاں مشہور کر چکے سن جے اوہناں دے جادو دے
سبب مسلمان مہاجراں دے گھر کوئی بچہ پیدا نہیں ہندا۔ عبد اللہ بن زبیر دی پیدائش
نال اوہناں دے جادو دا پل وی کھل گیا

نماز تے مکے وچ واقعہ معراج نال مسلماناں اُتے فرض ہو چکی سی
شعبان ۲ھ وچ روزے وی فرض ہو گئے۔ حالانکہ روزے پہلیاں
اُمتاں اُتے وی فرض نہیں۔ ارشاد ربانی اے۔

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ
 عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝ أَيَّامٌ مَّعْدُودَاتٌ -
 جیسی اسے ایمان والیوں! تہاڑے اُتے روزے رنج ای فرض کیتے
 گئے نیں جویں تُّساں توں پہلیاں لوکاں اُتے روزے فرض کیتے گئے سن
 تاں جے تسی متقی بن جاؤ۔ ایہہ گنتی دے کچھ دن نیں۔ فی اللہ تعالیٰ نے
 سورہ بقرہ دے ایسے رکوع نمبر ۲۳ وچ ایہہ وی واضح کر دتا جے ایہہ روزے
 رمضان دے مہینے دے نیں۔ جویں ربی حکم آیا

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ
 جے رمضان دے مہینے وچ ای قرآن مجید نازل ہو یا سی
 فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ

فیر جنہوں ایہہ مہینہ جیاتی وچ آجاوے اوہ ایہہ روزے رکھے
 روزے دیاں کچھ شرطیں رکھیا گئیاں۔ اک تے مکلف (بالغ) مسلمان روزہ
 رکھے۔ فیر بیماریاں کمزور ہوئے توں روزے دا فدیہ دین دی اجازت
 اے۔ مریض یاں مسافر مرمن یاں سفر توں پچھے روزے قضا کر سکدے
 نیں۔ اعتکاف دی رمضان دے آخری عشرے وچ سنت بنیا۔ پہلی
 شوال توں عید رکھی گئی پر غزیاں مسکیناں توں فطرانہ دے کے نماز عید
 پڑھن دا حکم ہو یا۔ روزیاں وچ دن توں روزہ تے رات توں عبادت
 (تراویح) تلاوت قرآن پاک رکھے گئے۔

محمدی اُمت دا روزہ یہودیوں تے عیسائیوں نالوں سوکھا کیتا گیا
 کیوں جے پہلاں تے روزہ اٹھاں پہراں وچوں صرف اک واری کھولدے
 سن۔ جیوں رات توں سوئے گئے تے روزہ فیر شروع ہو جاندا سی۔ پر

مسلماناں لئی روزہ پوہ پھٹن توں لے کے دن ڈبٹن تیک ای فرض
 کیتا گیا۔ رات نوں پوہ پھٹن تیک تسی سوائے اعتکاف دے اپنی
 بیویاں کول وی جاسکدے او۔ حدوں پہلیاں امتاں وچ ایہہ وی
 پابندی سی جے روزیاں وچ لوک بیویاں کول وی نہیں سن جاسکدے۔
 فیر سرگی ویلے اٹھ کے تازہ کھانا کھا سکدے او۔ حدوں پہلے لوک
 رات نوں سوں توں پچھے کھاپی وی کچھ نہیں سن سکدے۔ پہلیاں
 لوکاں دے روزے وی گھٹ ددھ سن۔ جوہی آدم علیہ السلام تیرھویں
 چودھویں، پندرھویں جن دے روزے رکھدے۔ فیر عاشورے دا
 روزہ سی۔ یہودی وی عاشورے دا روزہ رکھدے۔ فرعون کولوں
 نجات دے دن دا روزہ رکھدے تے چالی روزے موسیٰ علیہ السلام
 دے تو رات لیاؤن لئی دناں دے رکھدے۔ ایسے طراں عیسائی وی
 چالی روزے یہودیوں دی طراں رکھدے۔ پر پابندی اوہ ای سی جے
 اٹھاں پہراں وچوں صرف اکو واری کھاپی سکدے سن تے بیویاں کول
 وی روزیاں وچ نہیں سن جاسکدے۔

طاقت نال کفر دا مقابلہ

اسلام اچے تیک خلق، پیار، ادب، روحانی سکون تے آخرت
 دی فکر نال ای دستیاب ہا رہی سی۔ حدوں کہ کافر ایہوں ختم کرن لئی
 اپنا پورا اہل لاندے رہے۔ جوہی مسلماناں نوں تنگ کرتا۔ اوہناں
 نوں شہید کرنا۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نوں سختی نال روکتا

معاشرتی بائیکاٹ کرنا تے آخر اُتے سارے مٹھے دا اوہناں نوں قتل
 کر کے جان چھڈاؤن دا متا پکا لینا سی
 سُنو دین اللہ تعالیٰ نے مسلماناں اتے جہاد فرض کر
 دتا۔ جوہیں

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَقاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا
 ان اللہ لا یحب المعتدین۔ وَاَقْتُلُوا هُم حَيْثُ
 تَقْتُلُوهُمْ وَاخْرَجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ اَخْرَجُوكُمُ الْفِتْنَةَ
 اَشْرَاءَ مِنَ الْقَتْلِ وَتَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ
 وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَاِنْ نَحَسُوا فَاِلا عَدُوًّا اِلَّا عَلَى
 الظالمین

ترجمہ : رب دیا راہ دین لڑائی کرو اوہناں بندیاں نال جیہڑے
 تہاڈے نال لڑدے نیں۔ تسی زیادتی نہ کرو۔ رب زیادتی کرن والیاں
 نوں پسند نہیں کردا۔ جھٹھے دی اوہ تہا نوں لیج جاؤن اوہناں نوں قتل
 کرو۔ اوہناں نوں اوکھوں کڈھ دیو۔ جھٹوں اوہناں تہا نوں کڈھیاں
 فتنہ فساد تے لڑائی نالوں وی بھیرا اے۔ اوہناں نال ایجتوں تیک
 لڑو۔ جدوں تیک کوئی فتنہ فساد نہ رہوے۔ فیرجے تسی روک گئے
 قیظا لہاں اُتے ای زیادتی ہووے گی۔

مسلمان مٹھے والیاں نوں تنگ آکے جیشہ ٹر گئے سُن تے باقی
 جیہڑے رہ گئے سُن اوہناں وی مکہ چھڈن دی صلاح کر لی۔
 نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے اشارے اُتے کچھ مسلمان مدینے
 وِل ٹر پئے۔ جدوں نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم آپ دی ربی حکم نال

تے انصارِ مدینہ دی دعوت اُتے مدینے پہنچے۔ فیر باقی مسلمان وی
اُکا دکا مدینے اُپر گئے۔ ایس طراں مدینہ اسلام دا مرکز بن گیا۔
کافراں نوں ایہہ گل کسے طراں وی پسند نیئیں سی جے محمد رسول اللہ
کامیاب ہو جاوے تے اوہناں دا دین عرباں اتے غالب آ جاوے
ایس طراں اوہناں دی چودھراہٹ، تہذیب، رسم رواج تے
چھوٹھا شو ختم ہو جانا سی۔ جدوں اوہناں دیکھیا جے مسلمان مکے
نوں مدینے جا کے آزاد تے سوکھے ہو گئے نیں۔ اوہناں فیر ل کے مسلمان
نوں تے کہہ مدینے نوں ای ختم کرن دا منصوبہ بنایا تے مدینے اتے
پہرے صائی دا بہانہ ڈھونڈن لگ پئے

مسلمان وی کفر دیاں چالاں نوں ناکام بناوون دا سوچن لگ پئے
اوہناں وی کافراں دے قافلے ڈکن تے اوہناں نوں نقصان پہنچانا
شروع کر دتا۔ دوہاں دھراں اک دو جے نوں زہیر کرن دے جتن
شروع کر دتے تے مکے دیاں کافراں مدینے دے سردار عبداللہ بن
ابی نوں لکھیا۔ جے تئساں مسلماناں نوں مدینیاں باہر نہ کڈھیا تے
فیر تہاڈی خیر نیئیں۔ اسی مکے والے تہاڈے نال وی نہر لوواں گے
عبداللہ بن ابی پہلاں ای مسلماناں دے خلاف سی۔ جدوں
اوہنوں مکے والیاں دا سینہا لمبھانے اوہ ہور چست ہو گیا۔ اوہنے
مدینے دے بندے اکٹھے کر کے اوہناں نوں مسلماناں دے خلاف
لڑائی لئی اکسایا۔ پر نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دے سمجھاوون اُتے
لوک ایدھراو دھر کھڑ گئے تے عبداللہ سوچدا ای رہ گیا۔
مکے دیاں کافراں پہلاں شرارت کیتی تے ربیع الاول سنہ ۲

فتح کر زین جابر فہری مدینے آ کے مدینے والیاں دے مال ڈنگر ڈل
لیا یا تے اپنی بہادری دالوہیا منوایا

فیر سعد بن معاذ عمرہ کرن لئی مکتے گئے تے امیہ بن خلف دے
پر دہنے بنے۔ ابو جہل حضرت سعد رضی اللہ عنہ نون دیکھ کے لال
پہلا ہو گیا تے کہن لگا۔ اچ توں امیہ دی پناہ و فتح نہ ہندوں تے
بیچ کے کیوں جانڈوں؟ نالے امیہ نون ابو جہل نے کہہ دتا۔ جے
نون مسلماناں تے صابیاں نون نال لے کے کچے و فتح نیئیں آسکدا۔
حضرت سعد رضی اللہ عنہ نے کہیا جے تساں اسانوں کعبیوں بند کیتا
تے اسی تہاڈ اشام دارستہ بند کردیاں گے

رجب ۲ھ و فتح نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے عبد اللہ بن جحش
نون بابر بندے دے کے نخدہ وادی ول گھلایا۔ تاں جے کافراں دی
ہلچل دا پتہ لگ سکے۔ اتفاق نال اک نکا جہیا کافراں دا قافلہ شام
دلوں واپس آرہیا سی۔ مسلماناں اوہدے اتے حملہ کردتا تے اک بندہ
عمرو بن الحخرمی قتل ہو گیا۔ دو بندے قیدی کر لے گئے۔ مال اسباب
دی کٹ لیا گیا۔ جدوں عبد اللہ رضی اللہ عنہ مدینے پچھتے حضور صلعم
نے فرمایا۔ میں تہانوں لڑائی دا حکم تے نیئیں سی دتا
عمرو بن الحخرمی حرب بن امیہ داسنگی سی تے حرب قریش دا ڈیرا
سی۔

قید ہون والے دو نون بندے نون تے عثمان عبد اللہ بن میسرہ
دے پتر سن۔ ایہہ وی قریش دا سردار سی۔ کافراں نے متا پکالیا
جے اوہ مدینے دے مسلماناں نون ایس قتل دامزہ چکھا دین گے۔

مکے والیاں اک بہوں وڈا قافلہ ابوسفیان دی سرکردگی وچ شام
 گھلیا۔ ایہہ سارا نفع مسلماناں نال ٹرائی اُتے لاؤن دا فیصلہ وی
 کیتا۔ ایہہ قافلہ واپسی اُتے مسلماناں دا شکار ہندا ہندا چل گیا۔
 کیوں جے ابوسفیان نوں مسلماناں دا راہ ڈکنا معلوم ہو گیا سی۔ اوہ اپنا
 عام راہ چھڈ کے کسے پور راہے مدینے نوں ولا کے مسلماناں نوں پچ
 کے مکے وں نکل گیا۔ پر اوہنے مکے والیاں نوں سنبھا گھل دتا سی جے
 مسلمان اوہدا قافلہ لٹنا چاہندے سن۔ ایس لٹی سارے مکے والے
 اپنے اپنے مال دی خاطر پوری تیاری نال مسلماناں اُتے ٹٹ پین لئی
 آجاؤ۔ مسلماناں نوں ختم کرن دا ایہہ بہوں وڈا بہانہ سی

تہذیب نوں کیوں رہن دئیے۔ اوہنے تھے ہی رب نال ٹا کرالا کے
 دیکھ ای لیا جے رب نے اوہنوں نکیاں نکیاں پکھنواں توں مروا دتا۔
 تے رب دا گھر صحیح سلامت اپنی مھاں اُتے کھلا رہیا۔ ایہی حدیث
 سورہ قیل وے حوالے نال پہلاں گزر چکی اے۔

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

کفر نے اسلام واپس لا معرکہ بدر سے میدان وچ

ایس مقابلے تے لڑائی دے سبب اُتے دس دتے گئے نے ۔

جو یں : (۱) کافراں دا مسلماناں نال اللہ واسطے داویر جے ایہہ رب نون اللہ کیوں من دے

نیں ۔ (۲) کوزبن جابر الفہری دامینے والیاں دے اٹھ چکے لے جانا ۔

(۳) عبد اللہ بن حبش رضی اللہ عنہ دے ہتھوں عمرو بن الحمزہ دا قتل

تے عثمان بن عبد اللہ تے حکم بن کیسان (مغیرہ دے آزاد کردہ غلام) دا قید ہو جانا ۔

(۴) سیبھتوں وڈی وجہ مسلماناں داکے والیاں دا شام داراہ روکن دی سی

کیوں جے مکے والیاں اوہناں نون حج تے عمرہ توں روک دتا سی ۔

(۵) ابوسفیان دی سرکردگی وچ مکے والیاں دا تجارتی قافلہ شام تھیں واپس آرہیا

سی جدوں ایہہ قافلہ بدر دے نیڑے اپڑیا تے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم صحابہ نون او دوں رستہ

دکن لئی اکھیا جدوں ایہہ قافلہ مدینے دے نیڑے آجاوے ۔ او دھرا ابوسفیان نون شام وچہ

ای خبر مل گئی سی بی مسلمان ساڈا تجارتی قافلہ لٹن نون پھردے نیں ۔ ایس لئی اوس نے حجاز

دے نیڑے پیچ کے ضمزم بن عمرو نون ویہہ مثقال اجرت دے کے مکے گھٹیا ۔ تاں جے مکے

والیاں نون اینہاں حالات توں خبردار کرے ۔ ضمزم اٹھ اُتے بہہ کے وڈی پھرتی نال مکے

پہنچیا ۔ او تھے جا کے اوہنے اپنے اٹھ دے نک تنے کن وڈھ دتے ، کچا وہ پٹھا کر سٹیاتے اپنا کرنا

وی پاڑ دتا ۔ اپنے اوسے اٹھ اُتے بہہ کے رولا پاون ڈیہہ پیا ” اوئے قریشیو ! قافلہ

تجارت ! تہاڈا مال ابوسفیان نال لے ۔ محمد صلی اللہ علیہ وسلم تے اوہدے ساتھی قافلہ لٹن نون

کاپلے پھردے نیں اوہنوں بچان دا کجھ جتن کرو ۔ فریاد ! فریاد ! ”

جنگ لئی تیاری

مخمس دار و لاسن کے قریش بل اٹھے تے جتاں جھب ہو سکدا سی اپنا لشکر لے کے
 بدول ٹر پئے۔ صرف ابو لہب پچھے رہ گیا۔ اوہنے وی عاص بن ہشام نوں چار ہزار درہم
 نو دی معاف کر کے بدول گھلیا (اپنی جگہ)۔ قریش نوں راہ وچہ بنو کنانہ دا خطرہ
 سی۔ پیر شیطان نے اوہناں داسر داسر اقمہ بن مالک بن کے قریش نوں تسلی دتی۔

قریش دے سردار عباس، عتبہ بن ربیعہ، حارث بن عامر، نضر بن حارث، ابو جہل
 نے امیہ بن خلف سن۔ امیہ بن خلف نے سعد بن معاذ رضی اللہ عنہ کو لوں سنیا ہو یا سی
 تے اوہ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دے یاراں ہتھوں قتل ہووے دا۔ ایس واسطے امیہ
 دے اگے پچھے ہو یا پیر ابو جہل نے شرم دوا کے نال ٹوڑای لیا۔

افلہ بیچ کے نکل گیا۔ ابوسفیان نوں مدینے پہنچن تک کوئی امداد نہ مل سکی تے اوہ
 بوں ہو کے بدرتائیں چج گیا۔ اوہتھوں اوہنوں مسلماناں دے قافلے دا پتہ لگانے راہ ولا
 دے سمندر دے نال نال اوہ فکے ول ٹر پیا۔ جدوں اوہنے اپنے آپ نوں محفوظ سمجھیا تے
 ایس بن عمر نوں سنیا دیکے گھلیا جے میں بالکل خیریت نال نکل آیا واں۔ ایس لئی
 طائی دی کوئی لوڑ نہیں۔ لیہہ اپنی جحفہ دے مقام اُتے قریش نوں ملیا تے ابو
 سفیان داسنیا دتا۔ قریش نے واپسی دا ارادہ وی کیتا پیر ابو جہل دی موت اوہنوں
 بدول چکی لے جاندی سی۔ اوہنے اکھیا اسیں بدرتک ضرور جاواں گے تے تن دن
 اوہتھے عیش کر کے عرب اُتے اپنی تڑھی جما کے آواں گے۔

بنو زہرہ تے بنو عدی واپس ہو گئے۔ اودھرنی پاک صلی اللہ علیہ وسلم یاراں نال صفرا

وئے نیٹھے پُجے تے حضرت جبرائیل امین رب داسنیہا لے کے حاضر ہو گئے
 اور شور بانی ہو یا :

قافلے یا لشکر و جوں اک نوں تسیں ضرور زیر کر لوو گے۔“ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نہیں
 صحابہ نال مشورہ کیتا۔“ تسیں قافلہ چاہندے ہو یا لشکر؟ صحابہ رضوان اللہ
 علیہم گھٹ مقدار و بیخ کے کیہا، یا رسول اللہ! اسیں تے قافلے نال لڑن نکلے ساں
 حضور صلی اللہ علیہ وسلم ایہہ سن کے ذرا خفا ہوئے۔ کیوں جے قافلہ تے نکل گیا سی
 حضرت ابابکر صدیق رضی اللہ عنہ، حضرت عمر رضی اللہ عنہ، حضرت مقداد بن عمرو، تے حضرت سعد بن معاذ
 حضور صلی اللہ علیہ وسلم اگے عرض کیتی یا رسول اللہ! جویں تہاڈی مرضی اے کر گزرو۔
 اسیں سارے تہاڈے نال آں۔ ایس طرحاں ایہہ نکا جیہا لشکر بے سرو سامانی
 دی حالت و چہ وی قریش نال ٹکران تے تیار ہو گیا۔

مہاجرین دا جھنڈا حضرت مصعب بن عمیر، قبیلہ خزرج دا جھنڈا خباب بن منذر
 تے قبیلہ اوس دا جھنڈا حضرت سعد بن معاذ دے ہتھ سی۔

کافراں دے جھنڈے ابو عزیز بن عمیر، نضر بن حارث تے طلحہ بن ابی طلحہ دے ہتھ سن۔

بدر دا میدان

نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم اپنے یاراں نال سولہ (۱۶) رمضان المبارک جمعے دی رات
 میدان وچ اترے۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم اپنے جا سوساں دے ذریعے قریش
 دی تعداد دا اندازہ لایا تے اوہ اک ہزار نکلی۔ مسلماناں دی اپنی تعداد ۳۳ سی
 حضرت خباب بن منذر دے مشورے تے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے اک مٹھے کھوہ
 کول ڈیر لایا تے باقی کھوہ خراب کر دتے۔ تاں جے کافر پانی نا نہ لے سکے۔

مسلمانوں کو غسل تے وضو واسطے پانی دی لوڑ سی اوہناں دے دلاں وچ شیطان نے ایہہ وسوسہ پادتا جے تہیں بے وضو تے پلینت جتے نال ای رب دی عبادت کر دے اوتے کافراں اتے غلبہس طرحاں پاو وگے۔ ایسے فکر وچ اوہ سوں گئے تے رب نہیں خوب ملیند و سایا جیہدے نال اوہناں مشکاں وی بھر لٹیاں تے غسل وی کر لیا۔ ریت وی سخت ہو گئی، کافراں دی تھاں تے چکڑ ہو گیا۔ ایس طرحاں مسلمانوں اطمینان ہو گیا۔

ایس تھیں بعد نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم لئی کھجور دیاں ڈالیاں دا اک جھپڑ بنایا گیا جیہدے وچ حضرت ابابکر صدیق رضی اللہ عنہ تلوار نال پہرہ دے رہے سمن، جھپڑ دے باہر حضرت سعد بن معاذؓ پہرے دار سمن۔ ساری رات نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دعاواں منگدے رہتے سویرے نماز فجر تھیں پچھوں جہاد اوتے وعظ فرمایا۔

۱۷ رمضان المبارک ۶۱۰ھ نوں جمعے دے دن صبح سویرے ای نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم صف بندی کیتی۔ آپ دے ہتھ اک تیر سی جیہدے نال صدقاں سدھیاں کر رہے سمن حضرت سودا بن غزیرہ انصاری رضی اللہ عنہ نوں تیر نال آپ نے پشانہہ کیتا تے اوہناں عرض کیتی ”یا رسول اللہ تسبیح حق نال گھنٹے گئے ہو پر مینوں تسناں تکلیف دتی اے۔ مہن بدلہ دیہو“ آپ نے اپنا ڈھڈ مبارک ننکا پیش کر دتا تے حضرت سودا رضی اللہ عنہ نے بوسہ لے کے آکھیا میں قصاہ۔

پچھیا توں ارج کیوں کیتا اے تے اوہ عرض کرن سامنے ویکھ رہیا واں۔ ایس لئی غنیمت سمجھی مس کر لواں“ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم آپ لئی دعا

پئے۔ تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم اوھناں نوں ویخ کے انج دعا فرمائی۔

”خدا یا ایہہ قریش دی قوم اے جیہڑی اپنے غمورتے وڈیائی نال آئی اے، جے تینوں لکارے تے تیرے رسول نوں جھوٹھیاں کرے۔ خدا یا جس مددواتوں میرے نال وعدہ کیتا ہویا اے اوہ مدد گھل دے۔ خدا یا ایہناں تھیں بدلہ لے لے“ ابو جہل، امیہ بن خلف تے عمیر بدر دامیدان ویکھ کے تے مسلماناں دی تعداد تھوڑی تک کے گھنڈ وچ آگئے۔ عتبہ بن ربیعہ اپنا خواب دسد اے جے عتبہ بن ربیعہ شیبہ بن ربیعہ، ابوالمکم بن ہشام تے امیہ بن خلف قتل ہو گئے۔

ابو جہل اوہ مذاق اڈاند اے جے عبدالمطلب دکاندان وچ اک ہو رہی پیدا ہو گیا لے۔ فیر اک قاصد آکے دسد اے جے ابوسفیان تے اوہ قافلہ بالکل ٹھیک ٹھاک مکے پہنچ گئے نہیں۔ ایس واسطے واپس ہو چلو۔ ہر جنہاندی موت بدر وچ لکھی ہوئی سی اوہ واپس کس طرحاں جان دے۔ ابو جہل تے امیہ ”لات تے عثری دیاں قسماں کھا کے آخدے نہیں جے اوہ ہرگز نہئیں مرن گے۔ اسود مخزومی اچا سارا نعرہ لاکے کہندا اے ”لات دی قسم! میں مسلماناں دے حوض وچوں یا پانی پیاں گا یا اوھنوں بھن دیاں گا یا اپنی جان دے دیاں گا“

اوہ ایہہ گل آکھ کے حوض دل ددھدا اے تے امیر حمزہؓ اوہا خاتمہ کردیندے نہیں فیر عتبہ میدان وچ نکلدا اے تے لکاردا اے۔ کوئی میرے مقابلے تے آوے؟ تن انصاری آگے ہوئے تے عتبہ، شیبہ تے ولید کہیا ”اساڈ اتہاڈا کوئی ویر نہئیں۔ تسیں مہاجرناں وچوں ساڈے مقابلے تے گھلو“

حضور صلی اللہ علیہ وسلم فرماندے نہیں ”اٹھو حمزہؓ!، اٹھو علیؓ!، اٹھو عبیدہؓ!، منجارت

دری اللہ علیہ وسلم
یا رسول اللہ! میں موت
بنا جسم آئی دے جیہڑاں
اپنے وچ کا فریاد دے

میدان جنگ وچ آجاندے نیں -

یہ : تسبیح کون او ؟

روہ : میں حمزہ بن عبدالمطلب ہاں - اللہ نے اللہ کے رسول دا شیر

بہ : بے شک میرا جوڑا او - میں وی قریش دا شیر آں - تیرے ایہہ

ذہبیں ساتھی کون نیں ؟

روہ : علی بن ابی طالب رضی اللہ عنہ بن حارث رضی اللہ عنہ -

بہ : ایہہ وی اساڈے جوڑ نیں - میرے ساتھی وی سن لوو -

د میرا پتر لے تے شیبہ میرا بھائی اے - اگے وڈھو شیبہ لگے وڈھو

بد!

نرت علی شیر خدائے شروع ہوندا یاں ای ولید توں ٹھنڈا کر دیندے نیں -

روہ وی غنہ توں ٹھنڈا کر دیندے نیں -

میدہ : تے شیبہ گتھم گتھا ہوندے نیں - شیبہ حضرت عبیدہ رضی اللہ عنہ

س زخمی کر دیندا اے - حضرت حمزہ رضی اللہ عنہ تے حضرت علی رضی اللہ عنہ رل کے

شیبہ داکم وی کر دیندے نیں -

بہل حملے دا حکم دے دیندا اے - حضور صلی اللہ علیہ وسلم دعا کر رہے نیں تے

حقی یا قیوم داوردی کر رہے نیں - حضور صلی اللہ علیہ وسلم آسماناں ول اپنا

بکر کے کہندے نیں "خدا یا! آج ایہہ مٹی کو مسلمان ختم ہو گئے تے قیامت

لی تیراناں لینے آلا کوئی نہیں ہووے گا" مسلماناں دا نعرہ آخدا آخدا ای سی

دھر حضرت عمر رضی اللہ عنہ غلام مہجھ مقابلے لئی نکلدے نیں تے اک تیرا دھناں

دی جان لے لیندا اے۔ فیر حارث بن سفہ شہید ہوندا لے نیں۔
 اینے وج اللہ تعالیٰ دی مدد پنج ہزار فرشتے مومناں دی مدد ملی آجاندا لے نیں۔
 نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم عام حملے دا حکم دے دیندا لے نیں۔ حضورؐ فرماندا لے نیں
 ”اے جیہڑا مسلمان خدا دی رضا لئی لڑدا لے گا وہی اللہ تعالیٰ اوہنوں جنت دے گا“
 ابن حمام کجوراں ہتھ وچوں سٹکے کہندا اے۔ آہا! میرے تے جنت وچہ صرف
 ایسی ای و تھ اے جے میں ایہناں لوکاں نال لڑکے شہید ہو جاواں۔ اوہ
 لڑدے لڑدے شہید ہو جاندا لے نیں۔

حضور صلی اللہ علیہ وسلم اک مٹی کنکریاں قریش ول سٹدے نیں جے عباس بن
 عبدالمطلب سامنے آؤن تے قتل ناہہ کرنا۔ ابوحنیفہ کہندے نیں ”اساڈے
 پیو دادے تے قتل کیتے جاؤن تے عباس نوں چھڈ دیئے۔ خدا دی قسم میں
 خود اپنی تلوار نال اوہدا خاتمہ کراں دا“

حضرت عفرادے پتر معاذ تے معوذ ابو جہل دا پتہ حضرت عبدالرحمن بن عوف
 کولوں بچھدے نیں تے اوہناں دے دسن اتے ابو جہل اتے باز دی طرح ٹٹ
 پیندا لے نیں۔ اوہنوں زخمی کر کے گھوڑے اتوں ہیٹھاں سٹ دیندا لے نیں
 حضرت عبداللہ بن مسعودؓ آکے اوہدا سر لاہندا لے نیں۔
 مسلمان زور دا حملہ کر دیندا لے نیں تے دشمن دے چھکے چھڈا دیندا لے نیں
 کافراں دے ڈھیر سارے بندے مارے جاندا لے نیں تے ڈھیر سارے قیدی وی ہو
 جاندا لے نیں۔ حضرت عبدالرحمن بن عوف رضی اللہ عنہ ”امیر بن خلف تے
 اوہدے پتر نوں قیدی کر لیندا لے نیں۔ حضرت بلال رضی اللہ عنہ دو نہواں

نوں تک لیندے نہیں تے رو لا پاندے نیں۔ ایہہ امیہ کفر دا بسرائے جے ایہہ
 جیوندار ہیاتے میں مَر جاواں دا : فیر انصار نون پکار دے نیں۔ کجھ انصاری مسلمان
 آجاندے نیں تے تلوار مار کے امیہ دے پتر نون قتل کر دیندے نیں۔
 امیہ بن خلف دردناک آواز نال ہائے میرا پتر! کہندا اے۔
 عبد الرحمن رضی اللہ عنہ کولوں امیہ نون کھوہ کے تلوار نال انصار نے ڈھیر کر دتا۔
 حضرت بلال خوش ہو کے اچا اچا آکھدے نیں ”خدا دا شکر اے جے اللہ دا دشمن
 ختم ہو گیا اے۔“

مسلمان بہوں سارے قیدی حضور صلی اللہ علیہ وسلم دی خدمت وچ پیش کر دے نیں
 تے عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ وی ابو جہل دا بسرائے لیا کے حضور صلی اللہ علیہ وسلم
 آگے رکھ دیندے نیں۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم اللہ دی صفت بیان کر دے نیں
 تے شکر ادا کر دے نیں۔ حضرت سعد رضی اللہ عنہ حضور صلی اللہ علیہ وسلم دے مشورے
 نال کافراں دیاں لاشاں اک کھوہ وچ سُٹ دیندے نیں۔ حضرت حذیفہ
 رضی اللہ عنہ اپنے پیو دی لاش وچ کھ کے افسوس کر دے نیں جے کاش اوہ
 ایمان لے آؤندے۔

غیر نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دے مشورے نال حضرت ابابکر صدیق رضی اللہ عنہ ،
 حضرت عمر رضی اللہ عنہ تے حضرت زید بن حارثہ رضی اللہ عنہ مدینے تشریف لے آؤندے
 نیں جے جا کے ساریاں مسلماناں نون مدینے فتح دی خوشخبری دے نیں۔
 حضور صلی اللہ علیہ وسلم تیجے دن کھوہ والیاں مردیاں نون مخاطب کر کے فرماندے نیں
 تساں مینوں جھوٹھا آکھیا۔ دو جیاں مینوں من لیا۔ تساں مینوں گھروں کدھو دتا

دو جیاں مینوں پناہ دتی۔ تساں میرے نال لڑائی کیتی دو جیاں میری مدد
کیہہ رب دا کیتا ہو یا تہا ڈے نال وعدہ پورا ہو گیا اے یا نہیں؟ میرے
نے میرے نال کیتا ہو یا وعدہ بالکل سچ کر دکھایا اے۔

حضرت سعد رضی اللہ عنہ پچھدے نیلے۔ حضورؐ ایہہ مردے وی تہا ڈی گل سندا
آپ صلی اللہ علیہ وسلم جواب دتا تسیں اینہاں توں زیادہ نہیں سن دے
تن دن بند دے میدان وچ ٹھہرن تھیں پچھوں نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم
نال مدینے تشریف لیاے تے راہ وچ صفراء دے مقام اُتے آپ صلی اللہ علیہ وسلم
مجاہداں وچ غنیمت و اماں تقسیم کیتا۔ حضرت عبیدہ بن حارث رضی اللہ عنہ ا
مقام اُتے ای وقات پاگئے۔ کیوں جے لڑائی وچ اوہناں دا پیر وڈھیا گیا سی۔
ایتھے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دے حکم نال نصر بن حارث نوں قتل کر دتا گیا۔
فیر عرق الطیب اہل طبرستان نوں وی قتل کر دتا گیا۔

میدان بدر وچ ۱۴ صحابہ کرام رضوان اللہ علیہم شہید ہوئے تے ستر کافر قتل ہوئے
صحابہ وچوں ۶ مہاجر تے ۸ انصار سن۔

مدینے دیاں لوکاں نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دا استقبال وڈی گرم جوشی تے خوشی
نال کیتا۔ مدینے پج کے حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے قیدی صحابہ وچہ وند دتے
اوہناں نوں نیک سلوک دی تاکید کیتی۔ اینہاں قیدیاں وچ نبی پاک صلی اللہ علیہ
وسلم دے چاچھے حضرت عباس وی سن اوہ قد دے لمے سن ایس لئی اوہناں نوں
کوئی گرفتاری نہیں سی آوئنا۔ اخیر عبد اللہ بن ابی دا کرتا اوہناں نوں فٹ آگیا
حضور نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم عبد اللہ دے مرن اُتے اپنا کرتا مبارک دے کے ایہہ

بدلہ چکایا سی ۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم میں صحابہؓ نال مشورہ کیتا جے اینہاں
 قیدیاں نال کیہرہ سلوک کیتا جائے تے حضرت عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ نہیں عرض کیتی
 جے لیہہ اسلام دے تے اساڈے دشمن نہیں ۔ ایس لئی اینہاں نوں قتل
 کیتا جاوے ۔

حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ مشورہ دتا جے مکے والے کافر اینہاں قیدیاں
 نوں مُکابیٹھے ہون گے تے اینہاں دا واپس جانا اوہناں واسطے عجیب
 ہووے دا ۔ ایس لئی اینہاں نوں فدیہ لے کے آزاد کر دتا جائے ۔ ہوسکدا اے
 جے خدا اینہاں نوں اسلام لیا ون دی توفیق وی دے دیوے ۔

نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم حضرت ابو بکر صدیقؓ دا مشورہ من لیا تے ہر قیدی دی
 حیثیت مطابق اوہا فدیہ اک ہزار درہم تھیں لے کے چار ہزار تک مقرر کر دتا
 جیہڑے بندے بالکل کنگال سن تے پڑھنا لکھنا جاندے سن اوہناں کو لوں فدیہ
 دس مسلماناں نوں لکھنا پڑھنا سکھانا سی ۔ اک ادھ قیدی نوں اُنجے ای چھڈ
 دتا جنہاں وچوں ابو غزہ جمعیت شاعر سی ۔

حضرت عباس رضی اللہ عنہ قریش دے سردار سن ۔ قریش دے دے ذمے
 وار ہوون پاروں اوہناں کول ۲۰ ۔ اوقیہ سونا سی ۔ جیہڑا مال غنیمت وچ
 شمار کر لیا گیا ۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے حضرت عباس رضی اللہ عنہ نوں وی فدیہ
 ادا کرن لئی کیہیا ۔ اوہ عرض کرن لگے میرے کول کجھ نہیں ۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم فرمایا
 توں لڑائی اتے آؤن تھیں پہلاں اک رات جیہڑا مال اُم فضل نوں دے آیا سیں
 تے فضل ، عبد اللہ تے عبید اللہ دے حصے وی دس آیا سیں اوہ کہہ مال اے ؟

ایہہ گل سن کے حضرت عباس رضی بے اختیار پکار اٹھے "قسم اے اوس خدادی جنہیں آپ نون نبی بنا کے گھلیا اے۔ ایس گل دا علم مینوں تے ام فضل رضی اللہ عنہا نون ای سی۔ کسے تیجے بندے نون خبر تک وی نہیں سی۔

فیر حضرت عباس رضی اللہ عنہ اپنا ، اپنے بھائی دے پتراں عقیل بن ابی طالب ، نوئل بن حارث تے اپنے حلیف عمرو بن محمد دافدیہ وی ادا کردتا تے خود مسلمان ہو گئے۔ مکے وچ کفار دی شکست دی خبر سب توں پہلاں حیمان بن ایاس خزاعی لے کے آیا۔ قریش اپنے اپنے مویاں بندیاں اُتے رون لگے پیر ایہہ سوچ کے چپ ہو گئے جے مسلمان مذاق کرن گے۔ اسود بن عبد یغوث دے پتر زمعه تے عقیل تے اک پوترا حارثہ بن زمعه میدان بدر وچہ مارے گئے سن اوہ رونا چاہندا سی تے پے وی نابینا سی۔ اوہ اپنے اک زبانی دی آواز سنی جیہڑی اپنے اوٹھ دے گم ہون اُتے رو رہی سی۔ تے غلام نون گھل کے اسود نے پچھیا کیہہ روون دی اجازت ہو گئی اے ؟

غلام اوس نون جواب دتا جے نہیں تے اسود فی البدیہہ ایہہ شعر آکھے۔
أَتَبَكِّي أَنْ يُضِلَّ لَهَا بَعِيرٌ وَيَمْتَعَهَا مِنَ النَّوْمِ السُّهُودُ

فَلَا تَبَكِّي عَلَى بَكْرِ وَوَلَكِنْ عَلَى بَدْرٍ تَقَاصَرَتِ الْجَدُودُ

وَبَكِّي أَنْ بَكَيْتَ عَلَى عَقِيلٍ وَبَكِّي عَلَى حَارِثَا أَسَدِ الْأَسُودِ

وَبَكِيَهُمْ وَلَا تَسْتَيْ جَمِيعًا وَمَا لِإِنِّي حِكْمَةٌ مِنْ نَدِيٍّ

کیہہ روندی اے اٹھ گم ہون اُتے
 اوہ ناتھ رووے اٹھ گم ہون اُتے
 جے رونا ای تے عقیل اُتے رو
 سب اتے روئے کسے داناں نانہ لیجے
 بے خوابی لیاندا اے نلنہ سون اُتے
 رووے بدر وچ قسمت سن ہون اُتے
 شیراں دے شیر حارثا تے رو
 ابو حکمہ زمعه دی ثانی نہیں کوئی شے

اللہ تعالیٰ قرآن دی سورت آل عمران وج فرمایا اے
 وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرِ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ ۝
 جے تحقیق اللہ نے تمہاںوں بدر وج فتح دتی تے تسیں کمزور ساؤ ۔
 اصحاب بدر وارتب نیں رتبہ بہوں اچا کیتا اے ۔ اوہ جو عمل وی کرن رب اونہاں
 تے جنت واجب کر چھڈی اے ۔ اوہ ہتھیار وی متبرک سمجھے جاندے نیں جیہڑے
 بدر وج ورتے گئے سن ۔

حضرت زبیر دی برجھی جنہے عبیدہ بن سعید دی اکھ کڈھی سی اوہ یادگار
 رہی ۔ عبد اللہ بن زبیر رضی اللہ عنہ کول اُپڑی ۔
 اہل بدر دے وسیلے نال جو وی دُعا منگی جائے اوہ مقبول ہوتی اے ۛ

عمیرہ مسلمان ہوتا

عمیرتے صفوان کیجے ورتج بہہ کے بدر دے واقعہ اتے
 افسوس کر رہے سن ۔ عمیر نے اکھیا جے میرے بال بچیاں تے قرص دا
 مینوں فکر نہ ہندا تے میں مدینے جا کے مسلماناں دے رسول نون اپنی
 سہتھیں ختم کر کے آؤندا ۔ صفوان نے ایہہ دونوں کم اپنے ذمے لے
 لئے تے اکھیا توں جا ۔ جا کے اپنا دل ٹھنڈا کر آئے ۔ عمیر نہ ہر لگی تلوار لے کے
 مدینے پجیا تے حضرت عمر رضی اللہ عنہ نے اوہنوں پھڑ لیا ۔ اوہنوں گچی
 توں پھڑ کے حضور صلی اللہ علیہ وسلم دے پیش کر دتا ۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم
 اوہنوں پچھیا ۔ کدھر آیا ایں ؟

کہن لگا پتر نون چھڑوان (ایہہ پتر مسلماناں کول بدر واقیہ دی سما)

آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ توں تے صفوان نے کجے وترج بہہ کے میرے قتل دا منصوبہ بنایا اسے۔ عمیر حیران پریشان ہو گیا۔ کیوں جے دو ہا سوا ایس گل دا کوئی ہو رگواہ وی نیئیں سی۔ اوہرے دل وترج اسلام تے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دی سچائی گھر کر گئی تے اوہ کلمہ پڑھ کے مسلمان ہو گیا صفوان اوہدی واپسی تے کامیابی اڈیک رہیا سی۔ پر عمیر مکے وترج مسلمان ہو کے اُپڑیا تے اسلام دی تعریف کردانہ تھکیا۔ وڈے وڈے کافراں نوں وی اسلام دا چائن دین لگ پیا

ابولہبِ الاخیر

بدر دی ہارسن کے ابولہب وی ستر بھج گیا۔ کچھ ای دنوں پھوپھوں اوہنوں چچک نکلی تے اوہ اٹھال دنوں پچھوں مر گیا۔ مکے والے ایس موت نوں منجوس سمجھدے سن۔ تڑے دن اوہدی لاش پئی رہی تے اخیر اوہریاں پتیراں ای اوہنوں اک ٹوٹے وترج سٹ کے دفنا دتا

حضرت فاطمہ رضی اللہ عنہا دا نکاح

ایسے سال ۲ھ وترج حضرت فاطمہ رضی اللہ عنہا دا نکاح حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے حضرت علی رضی اللہ عنہ نال کر دتا۔ سادے طریقے نال حضور نے جیہے انصاری تے مہاجرین دی موجودگی وترج آپ رضی اللہ عنہا دا نکاح ہو یا۔ حق مہر چار سو درہم رکھیا گیا۔ جہیز وی بالکل سادہ سی۔ جہیز کی تفصیل کچھ ایس طراں اسے

دو بازو بند چاندی دے۔ دو مقال۔ اک پیالہ۔ اک کبیل۔ وان دی

اک منجی - چم داسرمانہ کھجور دی جھیل والا - دو گھڑے اک مشک - اک چختی
تے اک چھاگل - اک ہانڈی دو چادران
ایسے سال زکوٰۃ وی فرض ہوئی - عید الفطر، فطرانہ تے عید الاضحیٰ
پئی قربانی وی عید وی ادا کیتیاں گئیاں -

زکوٰۃ اسلام دا تیجاوڑا فرض اے - امیران دے مال وچوں غریباں مسکیناں
دا حق رب نے مقرر کر دتا - پئی ہر سال پورا گزرن توں کچھ جہیدے کول چالی دینا
یاں ایہدے مل داسونا چاندکی یا جانور دانے وغیرہ ہون اوہ چالیہاں حصہ
رب دے راہ غریباں مسکیناں وچ ونڈ دیوے - ایس طراں معذور مجبور تے
بے کار بندے وی گزارا کر سکن - فطرانہ صرف عید فطر دے دن یاں کچھ دن
پہلاں روزیاں دا صدقہ واجب کیتا گیا - تاں جے عزیز وی عید مناسکن
ایسے سال حضرت حفصہ رضی اللہ عنہا دا نکاح حضور صلی اللہ علیہ وسلم
نال ہو یا - ایہناں دے پہلے خاوند حضرت خنیس غزوہ بدر وچ شہید ہو گئے
سن - ایسے ای سال ام کلثوم رضی اللہ عنہا دا نکاح حضرت عثمان رضی اللہ عنہ
نال ہو یا - جنہاں دا پہلا نکاح عتبہ بن ابولہب نال سی - اوہنے اپنے پیو دے
کہن اُتے ام کلثوم رضی اللہ عنہا نوں طلاق دتی سی

غزوہ احد دی تیاری

مکے دے کچھ کافر اکیٹھے بہکے بدر دی لڑائی بارے حارث بن سفیان
کولوں پچھدے نیں جے بدر وچ تھی ہار کیویں گئے - حارث داسد اسے
”جوہی اسی آمنے سامنے ہوئے تے مسلماناں اسانوں وڈھنا شروع کر دتا
اساڈیاں بندیاں دا کچھ وی قصور نہیں سی - اساڈے مقابلے اتے ابلق گھوڑیاں

والے سوار آگئے سن۔ ایہہ سوار زمیں آسمان وچکار اٹکے ہوئے سن۔ اسی
اوہناں نال کیویں لڑدے ؟

عکرمہ بن ابی جہل صلاح دیندا اے جے ابوسفیان دے قافلے دی ساری
کمانی محمد صلی اللہ علیہ وسلم دے خلاف لڑائی اتے لادیجے۔ ابوسفیان وی
ہاں وچ ہاں ملا دیندا اے۔ سارے قریش ایہدے اتے متفق ہو جانڈے
نہیں۔ جبیر اپنے وحشی غلام نوں بلا کے کہندا اے۔ دیکھ توں اپنے حبش دے
قاعدے مطابق نیزہ مارنا ایں۔ جیہڑا کردی خطا نہیں ہندا۔ توں وی لڑائی
اتے لشکر نال جاہیں گا جے توں حضور صلی اللہ علیہ وسلم دے چاچے حمزہ نوں
میرے چاچے طہیم بن علی دے بدلے قتل کر لیا تے فیر توں آزاد ایں۔ وحشی نیزہ
ہلانڈیاں ہو یاں۔ ” میرے نیزے سن! میری دھون تیری اتنی نال بدھی ہوئی اے۔“
مکے دیاں کافراں تن ہزاردا لشکر مدینے اتے حملہ کر کے مسلماناں نوں مکاؤن لی
گھلیا۔ نال پندراں زانیاں وی گھلیاں۔ تاں جے لڑن والیاں نوں جوش
دواسکن۔

۱ : رابطہ زوجہ عمر بن العاص ۲ : سلافہ زوجہ طلحہ

۳ : فاس بنت ملک ۴ : ہند بنت

۵ : ام حکیم بنت حارث ۶ : فاطمہ بنت ولید تے برزہ بنت

ولید سرداراں دیاں وصیاں تے بیویاں سن

حضرت عباس بن عبدالمطلب اے مکے وچ ای سن۔ اوہناں چھیتی
نال اک قاصد راہیں نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نوں کافراں دے لشکر دی
خبر گھل دتی

۱۶۔ سوال ۳۔ دی رات نوں حضور صلی اللہ علیہ وسلم ایہہ خواب دیکھیا

آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے اک زرہ پائی ہوئی ہے۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی
تلواروں اک دندائے گئے۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی اک گاں پٹی ذبح ہندی اے
تے اک چھترے اُتے اک سواری آپ دا پچھا کر رہیا اے۔ آپ
نے ایس خواب دی تعبیر دا حال ارجح دسیا۔

”گاں شہید ہون والے صحابی نیں۔ تلوار دے دندے توں مراد میرے
خاندان دا کوئی مسلمان شہید ہون والا اے۔ زرہ توں مراد مدینہ اے۔ چھترا
طلحہ بن ابن اطلحہ کیش الکٹیہ اے۔ جیہڑا قتل ہووے گا۔“

حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے مدینے وچ ای رہ کے مقابلہ کرن دا مشورہ
دتا۔ جیہڑوں عبد اللہ بن ابی دی پسند کیتا۔ پر کجھ نوجواناں جیہڑے بد روتج نیں سن
جا سکے۔ اوہناں کھلے میدان وچ جان لی زور دتا۔ آخر حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے
اوہناں دی گل من لی۔ پر بعد وچ حضرت سعد بن معاذ رضی اللہ عنہ، حذیر رضی اللہ عنہ
اسیر رضی اللہ عنہ تے عبد اللہ بن ابی رضی اللہ عنہ دے سمجھاؤن اُتے نوجوان دی مدینے
وتج ای رہ کے لڑن اُتے من گئے۔ کیوں جے ایہہ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دی
رائے سی۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ کیسے نبی نوں ہتھیار پاکے لاہنے
بھیک نیں جتاں چہ لڑ نہ لوے۔ ایس لئی میں جو حکم دیاں گا۔ ادہ ای کر یا جے
تے انشاء اللہ فتح اساڈی ہووے گی۔ اللہ دے حکم نال کوچ کرو۔ فوج لڑ
پیندی اے تے عبد اللہ بن ابی اپنے تین سو بندے لے کے وکھ ہو جاندا اے تے
کہندا اے۔ ”اسی فضول اپنیاں جاناں کیوں دیتے۔“ ایسے لڑائی دے شکر
وتج رافع بن خدیج رضی اللہ عنہ تے سمرہ بن جندب رضی اللہ عنہ دو بچیاں توں
اوہناں دے بوش دی وجہ توں شامل کر لیا گیا سی
کافراں نے خالد بن ولید نوں سبجے پاسے، عکرمہ بن ابی جہل نوں کھتے پاسے

داسردار بنایا۔ مسلماناں دا جھنڈا مصعب بن عمیر رضی اللہ عنہ دے ہتھ سی
 نہ بیر بن عوام رسالے دے افسر مقرر ہوتے۔ حضرت حمزہ رضی اللہ عنہ زہرہ
 والیاں دے افسرتے حضرت عبداللہ بن جبیر رضی اللہ عنہ تیر چلاون والیاں دے
 افسر بنائے گئے۔ تیراں والیاں نوں حضور صلی اللہ علیہ وسلم فرمایا۔ ”وکیہو! جنگی
 طراں سن لوؤ۔ خیر دار اپنی جگہ توں نہ ہٹیو۔ نہ ای ایس جگہ نوں چھڈیو۔ کچھ وی
 ہو جاوے تساں ایجھے ای رہنا ایں۔ متاں دشمن پچھوں حملہ کر دیوے۔ دشمن
 نظریں آوے تاں تیر چلا دیو۔ جدوں تیک ہی نہ اکھاں تساں ایجھوں نیس ہلنا۔“

عبداللہ بن ابی اپنے یہودی ساتھیوں نال واپس کردتا جاندا اے۔ فر
 حضور صلی اللہ علیہ وسلم اپنی تلوار ابو دجانہ رضی اللہ عنہ نوں دیندے نیں۔ جے
 ایہد حق ایہہ ای پورا کر سکدے سن۔ ابو دجانہ متھے اتے سوہی پٹی بخت لیندے

نیں تے رجز یہ شعر پڑھدیاں میدان وچ نکلدے نیں۔ اوہ شعر ایس طراں دس

أَنَا الَّذِي عَاهَدْتِي خَيْلِي - وَنَحْنُ بِالسَّفْعِ الَّذِي الْخَيْلِي

میرے کولوں میرے یار نے وعدہ لیا سی

أَنْ لَا أَقَوْمَهُ الدَّهْرُ فِي الْكِبُولِ

لڑاں گا وچ میدان دے پکڑ سیف سول

ایسے وچ کافراں دا لشکر نظریں پے جاندا اے۔ اوہناں دا جھنڈا

طلحہ بن ابن طلحہ دے ہتھ سی۔ ابو عامر اگے ودھ کے کہندا اے۔

اے قبیلہ اوس سن لوؤ۔ میں ابو عامر ہاں

مدینے دے قبیلہ اوس ولے اوہنوں کہندے نیں۔ اسی تینوں نہ جی ٹیانو

آکھنے آں تے نہ اسانوں تیرا کوئی چا اے۔

لڑائی شروع ہو جاندا اے۔ کافراں وچوں سب توں پہلاں طلحہ میدان

و فتح نکلیا۔ اوہ لکار دیا ہے۔ "کون اے جیہڑا مینوں دوزخ و فتح پچا دیوے
یاں آپ جنت خرید لوے۔"

حضرت علی رضی اللہ عنہ اوہدے مقابلے اُتے آؤندے نے تے اک ای
وار و فتح اوہدے ہر دھڑتوں دکھ کر دیندے نیں۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم کبش الکتبہ
دے قتل اُتے بڑے خوش ہوتے۔ فی طلحہ داعبیر عثمان آؤندے۔ اوہ ایہ
شجر پڑھ رہیا سی۔

أَنَّ يَحْضِبَ الصَّعْدَةَ أَوْ تَذْقَاهُ
بَشِكِّ حَبْنَدٍ وَالْيَا نُونَ إِيَّاهِ أَي كَلَّ بِحَبْدِهَا

نیزہ طٹے یاں خون و فتح نہادے ریت ایہو جگدی ا
حضرت حمزہ رضی اللہ عنہ میدان و فتح آؤندے نیں تے تلوار مار کے عثمان
دے دو ٹوٹے کر چھڈ دے نیں۔ ایہ مصرعہ پڑھدیاں آپ مڑ آؤندے نیں
أَنَا بِنُ سَاقٍ الْحَجَّاجِ - پٹی بی ساق الحجاج داعتر ہاں

قیر عام لڑائی شروع ہو گئی۔ کافراں دیاں زنا نیاں ایہ گیت گارہیاں سن
فَعَنْ بَنَاتِ طَارِقٍ
فَحَمْسِي عَلَى الْمَهَارِقِ

اسی تاریاں جہیاں حوراں ہاں۔ اسی قایناں اُتے چلدیاں ہاں
أَوْ تَذْبُورِ الْقَارِقِ
جے ودھو گے تے ملاں گٹیاں تساں تاہیں۔ سو گے تے اسی نسں والیاں ہاں۔

حضرت ابو دجانہ رضی اللہ عنہ، حضرت علی رضی اللہ عنہ، حضرت حمزہ رضی اللہ
دشمن دے لشکر و فتح وڑ جانڈے نیں۔ حضرت امیر حمزہ رضی اللہ عنہ دو ہا
ہتھان نال تلوار چلا رہے نیں۔ آپ رضی اللہ عنہ دے دونوں پاسے خالی
سن۔ جبیر بن مطعم داعبش غلام دیکھ لیندے تے تار کے نیزہ حضرت

امیر عمرہ رضی اللہ عنہ دی دُھنی اُتے مار دیا اے۔ نشانہ ٹھیک دُھنی اُتے
ای لگاتے خداداد شیر تھاں اُتے ای ڈھیر ہو گیا۔ بے تیک لڑائی دہا
پاسیاں ولوں برابر سی۔

ابو دجانہ دی تلوار ہیٹھ ہندہ بنت عقیبہ آجانہ دی اے۔ اوہناں ایہہ
کہہ کے ولا چھڈی جے مرد دی تلوار زانی اُتے نہیں چلنی چاہی دی کافر
دے جھنڈے والے اک اک کر کے مارے گئے۔ اخیر اُتے اک زانی
عمرہ بنت علقمہ نے جھنڈا پھیر لیا۔ اوہنے لڑائی دا رخ بدلا دتا۔

دو جے پاسے ام عمارہ نے دشمن دا وار اپنے سردے والاں اُتے روک
کے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نوں بچا لیا۔ کافر بارے پچھا نہیٹے۔ جوش
دوان والیاں وی نس گئیاں۔ کافر پریشان ہو گئے۔

مسلمان تیر مارن والے غنیمت دے مال دے لالچ و ترح اپنی جگہ توں
ہل گئے۔ حضرت عبداللہ بن بئیر رضی اللہ عنہ ٹھا کدے رہے۔ پر کیسے پرداہ
نہ کیتی۔ خالد بن ولید نے دتہ خالی دیکھ کے حملہ کر دتا۔ مسلمان گھبرا گئے تے اپنیاں
نوں ای وڈھدے گئے۔ حضرت مصعب بن عمیر رضی اللہ عنہ دی شہید ہو
گئے۔ آپ دی شکل حضور صلی اللہ علیہ وسلم نال ملدی جلدی سی۔ کافراں مشہور
کر دتا جے نبی پاک مارے گئے نیں۔ مسلماناں سندا یاں سار ای دل چھڈ دتے
جے حضور صلی اللہ علیہ وسلم توں پچھے جی کے کہہ لینا اے۔ ڈھیر سارے
مسلمان لڑوے لڑوے شہید ہو گئے۔ اخیر کعب بن مالک رضی اللہ عنہ
نے حضور صلی اللہ علیہ وسلم نوں دیکھ ای لیا۔ اوہ اُچا اُچا لپکار دے نیں
مسلمانو! حضور صلی اللہ علیہ وسلم اے زندہ نیں۔

ایہہ آواز سندا یاں ای بہادر غازی فیر اکھٹے ہو گئے تے دشمن اُتے دُٹ کے

حملہ کیا۔ کافراں وی پورا پورا زور لایا۔ لڑائی بڑی سخت سی۔ وقت بڑا نازک سی۔ غازیوں نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دوالے گھیرا پایا۔ تلواراں بجلی دی طراں چمک رہیاں سن۔ کافر بدیل بن کے کڑک رہے سن۔ تیر منہ و انگوں دس رہے سن۔ تلواراں نال تلواراں لگ کے ٹٹ رہیاں سن تیراں دے ترکش خالی ہو گئے

دونہاں پاسیاں ہمت نہ ہاری۔ جنگ ہو رہی تیز ہو گئی۔ عبد اللہ بن شہاب زہری نے اگاہاں ودھ کے حضور صلی اللہ علیہ وسلم اتے حملہ کر دتا۔ پر غازیوں وی گھیرا نہ چھڑایا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے اوہدا حملہ ڈھال اتے ڈکھا فیہ عبد اللہ بن محمد نے ایسے پھرتی نال حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اتے حملہ کیا جیہدے نال حضور صلی اللہ علیہ وسلم زخمی ہو گئے تے خود دیاں کڑیاں آپ صلی اللہ علیہ وسلم دے منھے ورتج کھب گئیاں

حضرت ابو عبیدہ بن جراح رضی اللہ عنہ نے ایہہ دونوں کڑیاں بڑی مشکل نال کھچ کے باہر کڈھیاں۔ ایہہ نال اونہاں سے اپنے دو دند وی نکل گئے فیہ لڑائی ہتھو ہتھ شروع ہو گئی۔ غازیوں نے اپنیاں جاناں نوں حضور صلی اللہ علیہ وسلم دی ڈھال بنا دتا۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم تیک کوئی دشمن وی نہ چہن دتا۔ طلحہ رضی اللہ عنہ دا اک ہتھ تے فیہ نال ای بانہ وی وڈھی گئی۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم ایہہ دعا منگ رہے سن

اللَّهُمَّ اهْدِ قَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

رہا میری قوم نوں ہدایت دے دے۔ ایہہ نیں جان دے ایہہ کیہہ کر رہے نیں۔ فیہ کافراں پتھر و گانے شروع کر دتے۔ ابن قتیہ نے شہاب دے پتھر نال حضور صلی اللہ علیہ وسلم دے دو دند شہید ہو گئے۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم

غش کھا کے ڈگ پئے۔ حضرت علی رضی اللہ عنہ نے سہارا دیا۔ پر آپ ایک ٹوٹے وتر ڈھیہہ پئے۔ حضرت ابو بکر رضی اللہ عنہ تے طلحہ رضی اللہ عنہ نے آپ نوں ٹوٹے وچوں کڈھیا۔ حضرت فاطمہ رضی اللہ عنہا نے آپ صلی اللہ علیہ وسلم دے زخماں نوں دھوتا۔ نالے زخماں اُتے پھوٹری دی سواہ لادتی۔

حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا زخمیاں نوں پانی پیاندیاں ہیاں کافراں فیر زوردا حملہ کر دتا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ کیہڑا کیہڑا میرے اُتوں جان نوں واردا اے۔

حضرت زید بن التکن پنج ست مجاہد لے کے دشمن اُتے ٹٹ پئے۔ تے لڑیاں لڑیاں جانناں دے دتیاں۔ دو جے پاسے ابودجانہ رضی اللہ عنہ حضور صلی اللہ علیہ وسلم اُتے ڈھال بنے ہوئے سن۔ دشمن دے تیرا دہناں دی کند وچ لگ رہے سن۔ حضرت سعد بن ابی وقاص رضی اللہ عنہ دشمن اُتے تیر چلا رہے سن۔ ایٹھوں تیک جے دو تن کماناں ایہناں دے ہتھوں ٹٹ گتیاں۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم اوہنوں تیر بچھرا رہے سن۔ حضرت شماس بن عثمان آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی حفاظت تلوار نال کر رہے سن۔ ایٹھوں تیک کہ آپ رضی اللہ عنہ دی شہید ہو گئے۔

حضرت قتادہ رضی اللہ عنہ اپنے چہرے نال حضور صلی اللہ علیہ وسلم دے چہرے دی حفاظت کر رہے سن۔ اک تیر آکے آپ رضی اللہ عنہ دی اکھ وچ لگا۔ اکھ دا آنہ باہر آ گیا۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے اپنے ہتھ نال اوہ آنہ مٹا دے اکھ وچ رکھ دتا تے حضرت قتادہ رضی اللہ عنہ لٹی دعامنگی

”جے خدایا توں قتادہ نوں دشمن توں بچائی رکھیں۔ چویں اوہنے اپنے چہرے نال میرے چہرے نوں بچایا اے۔“

حضرت صلی اللہ علیہ وسلم کچھ ساتھیوں نال اُحد پہاڑ اُتے چڑھ گئے۔
 ابوسفیان دے ہتھوں دے طوطے اُڈ گئے۔ کیوں جے اوہنے دیکھیا شکار
 ہتھوں نکل گیا اے۔ اوہنے پہاڑ اُتے چڑھن دی کوشش کیتی پر مسلماناں
 پتھر مار مار کے اوہناں نوں اتانہ نہ چڑھن دتا۔ اوہ گھبرا کے دو جے
 پہاڑ اُتے چڑھ گیا۔ اک کافر ابی بن خلف حضرت صلی اللہ علیہ وسلم نوں شہید
 کرن دے ارادے نال اگے ودھیا۔ آپ نے حادثہ رضی اللہ عنہ کو لوں نیزہ
 دے اوہدی دھون اُتے ماریا اوہ بُزدل رنج نسیا جے پرت کے دیکھن
 ری اوہنوں جرات دی نہ ہوتی تے مکے جانڈیاں راہ وچ ای مر گیا۔
 ابوسفیان پہاڑی اُتے کھلو کے اچھی ساری آواز دیندا اے۔
 حضرت صلی اللہ علیہ وسلم جیوندے پئے نیں؟

حضرت صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ کوئی جواب نہ دیو۔ فیراوس حضرت
 بو بکر رضی اللہ عنہ نے حضرت عمر فاروق رضی اللہ عنہ بارے وی دارو دار کی
 پچھیا۔ جدوں کوئی جواب نہ لہجاتے آپ ای آکھن لگا۔ سارے ای مارے
 گئے نیں۔ حضرت عمر رضی اللہ عنہ نہ رہ سکے۔ کہن لگے۔ خدادے دشمن
 سی سارے ای جیوندے ہاں۔

ابوسفیان ہمت ہار چکیا سی۔ بغیر کیسے فیصلے دے اوہ مکے ول ٹر
 پیا۔ تے ”جے بھل دی“ نعرہ لاند اگیا۔ حضرت عمر رضی اللہ عنہ اللہ جل جلالہ دا
 نعرہ لاندے رہے۔

آینے وچ حضرت کعب رضی اللہ عنہ آکے دسدے نیں جے امیر حمزہ
 رضی اللہ عنہ وی شہید ہو گئے نیں نالی ای اوہناں دسیا جے ابوسفیان دیاں
 زنانیاں نے ساڈیاں مُردیاں دے نک تے کن دی وڈھ لے نیں۔ ہندہ نے

امیر حمزہ رضی اللہ عنہ داکلیجہ دیا کڑھ لیا اسے۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم حیرانی
نال پچھدے نیا جے حمزہ رضی اللہ عنہ نوں کس قتل کیتا؟ کعب رضی اللہ عنہ
نے اکھیا۔ جبرین مطعم دے وحشی غلام نے قتل کیتا اسے

کافروں تے مسلماناں دیاں زنائیاں نے ایس لڑائی دوج خاصا کم کیتا
کافروں دیاں زنائیاں زخمیاں نوں دلا سے دے رہیاں سن۔ دوجیاں نوں
جوش دوا رہیاں سن۔ مسلمان بیبیاں موہڑیاں اتے مشکاں چکی غازیوں نے
زخمیاں نوں پانی پیا رہیاں سن۔ دواں پاسے زنائیاں کی جنگی خدمتاں
تعریف دے قابل سن۔ کیوں جے زنائی ملک تے قوم اتے نازک ویلے
اپنی جان دی قربان کرن توں فرق نیس کر دیا۔ اوہنوں ایہہ گل ساہنے
دسدی ہندی اسے جے ہارتوں پچھے اپنا جسم دشمن دے ساہنے پیش کرنا
پیندا اسے تے سیانیاتے بہادر زنائیاں ایہہ برداشت نیس کر سکریاں۔
ہندو پیڑی اتے چڑھ کے کچھ شہر ٹپھدی اسے۔ اوہناں دا ترجمہ
ایس طراں اسے

اساں تساں نوں مزہ چکھا دتا لڑائی ڈاہڑی اتشیں لڑ کے
قصوں صبر نیس آؤندا اوہناں اتے جنہاں دسیا سی پہلوں کے
عتیہ بھائی، جاچا تے پیروڈا منت دے گئے اپنے سردھر کے
وحشی آکے کیتی اوہ منت پوری سینے وچوں گئی چھری اگ بھر کے
ساری عمر میں دھواں ادا کر دی شکر وحشی دا قبر دوج سڑ کے

ابوسفیان امیر حمزہ رضی اللہ عنہ تے دوجیاں مسلماناں دیاں لاشاں دے
مٹے پوٹے دیکھدے تے کہندا اسے۔

سلاوا! سن لوؤ! خدا دی قسم میں ایس کم اتے نہ راہنی آن نہ ای راہن

نہ میں حکم دتا نہ منع کیا۔ ساڈا ساڈا مقابلہ اگلے سال غیر بد وقت ہووے گا۔ فراوہ اپنے ساتھیوں نال جاندا اے۔ جیٹھے اوٹھاں اتے بہہ کے مٹے جا رہے ہندے نیں

حضور صلی اللہ علیہ وسلم بڑے دکھ نال پہاڑی اتوں اتر دے نیں تے اپنے شہیدیاں نون بھال دے نیں۔ امیر حمزہ رضی اللہ عنہ فدا دیکھ کے آپ صلی اللہ علیہ وسلم ہور آزر دہ ہندے نیں۔ حضرت صفیہ رضی اللہ عنہا دی بھرا دی لاش نون دیکھ کے انا للہ وانا الیہ راجعون پڑھدی اے تے رب دی رضا اتے سیر نوادیندی اے۔

ایس غزوہ وقت ستر مسلمان شہید ہوئے۔ ۴ ماہا جرتے چھیا سوٹھ انصار سن۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم سب نون دیکھ کے لاشاں نون دفنان دا کہیا سب شہیداوہناں ای کپڑیاں وچ بغیر غسل تے جنازے دے دفنا دتے گئے۔ غیر حضور صلی اللہ علیہ وسلم مدینے شریف دل ٹر پئے۔ راہ وچ نبی حمندہ رضی اللہ عنہا زوجہ حضرت مصعب رضی اللہ عنہ ملیاں۔ جدوں اپنے خاوند دی موت دا سنیا تاں تیر کلیجے جا لگا۔ بے اختیار چیک مار کے رون لگ پٹیاں۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم ایہ منظر دیکھ کے فرمان لگے زانی دے دل وچ اپنے خاوند لئی کئی محبت ہندی اے۔ اللہ تعالیٰ ایہوں صبر عطا کرے۔ فرام سعید رضی اللہ عنہا ملیاں۔ اوسنوں اپنے پتر بھائی تے خاوند دی شہادت دی خبر ملی۔ تے لانا اللہ پڑھدی رہی۔ پھر حضور صلی اللہ علیہ وسلم بارے برابر چھڈی رہی جے اوہ تے خبریں نیں؟ اپنے وچ حضور صلی اللہ علیہ وسلم دا چہرہ مبارک نظر میں پئے گیا۔ اوہناں نون دیکھدیاں کہن لگیاں۔ جے آپ صلی اللہ علیہ وسلم دے ہندیوں ساریاں مصیبتاں بھل گئیاں نیں۔

مدینے تیج کے حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے بنی عبدالاشہل سے محلے کے
 زنا تیاں دے روں دی آواز سنی تے آپ دیاں اکھاں وچ وی اٹھروا گئے تے
 آکھن لگے۔ ”حمزہ لئی روں والی کوئی نیئیں؟ ایہہ سن کے حضرت سعد بن
 رضی اللہ عنہ بیبیاں کول گئے تے کہیا جے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم
 گھر جا کے امیر حمزہ رضی اللہ عنہ داماتم کرو۔

حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا کہندیاں نیئیں۔ اسی وی اوہناں
 نال زل گئیاں تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم سوں گئے۔ پھر کے جاگ کے نماز پڑھی
 تے زنا تیاں اچے رو رہیاں سن۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم ایہہ نوہ سنڈے سن
 تے انصاریاں لئی دعا فرماندے نیئیں۔ نوہ ایس طراں سی۔

روٹیاں اکھیاں میریاں پر روں بن دا اے کیہ
 روٹیاں اللہ دے شیرا تے جیڑا حمزہ سی

ایہہ مصیبت اے مومنناں تے خدا دے رسول لئی

رب دا سلام تے جنت منتظر اے حمزہ مقبول لئی

دو جے دن عبداللہ بن ابی مسیت وچ آؤندا اے تے مسلماناں نوں نبی پاک
 صلی اللہ علیہ وسلم دی اتباع لئی تاکید کردا اے۔ مسلمان اوہنوں خوب سمجھدے
 نیئیں تے مسیتوں باہر کڈھ دیندے نیئیں۔ حضرت سعد رضی اللہ عنہ اوہنوں ایس
 لیاؤں دی کوشش کر دے نیئیں پر اوہ نیئیں مٹردا تے اپنی منافقت پاروں دیا
 جاندا اے۔ سچا گے ددھ رکھ کے ہٹ جانا تے ممکن اے پر گھروے
 سچے نوں پالنا پیغمبر دا ای کم اے۔ عبداللہ بن عبداللہ ابن ابی اپنے پیو دی
 منافقت دی بناؤ تے اپنے پیو دا ہر لاہن دی اجازت حضور صلی اللہ علیہ وسلم
 کولوں منگدا اے۔ پر رحمۃ اللعالمین اوہنوں ایس کم دی اجازت کسے صورت وچ
 وی نیئیں دیندے۔ سگوں ابن ابی دی موت اُتے اوہنوں اپنا کرتہ کھن لئی

دے دتا۔ خود اوہنوں قبر و قح اتا ریاتے اوہدے لئی دعاوی منگی بھانویں

قرآن و قح ایہہ آیت آگئی۔

یا رسول اللہ! تسی بھانویں ایہناں منافقاں لئی دعاواں وی پے منگو

ہی ایہناں نوں بھنشانئیں۔ کیوں جے ایہہ اسلام دے تے تہاڈے دشمن نیں۔

ایسے سال ۳۳ھ و قح حضرت امام حسن پیدا ہوئے۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم

نے حضرت حفصہ رضی اللہ عنہا نال نکاح پڑھیا۔ حضرت عثمان رضی اللہ عنہ دا

نکاح ام کلثوم نال ہويا۔ قانون وراثت دی ایسے سال نازل ہويا۔ مشرک نال مسلماناں

دا نکاح وی حرام قرار دتا گیا۔

کافراں دے مکر تے فریب

سلاطین بنت سعد نے ابوسفیان نوں طعنہ دتا۔ پئی توں کدوں میرے پتراں

دا بدلہ لئیں گا۔ جیہڑے اُحد دی لڑائی و قح حضرت عاصم بن ثابت رضی اللہ عنہ دے

ہتھوں مارے گئے سن۔ میں اوہنوں اک سو اوٹھ انعام دیاں گی۔ جیہڑے عاصم نوں قتل

کرے گا

قریش نے ۳۳ھ و قح عاصم تے قارہ قبیلیاں دے ست بندے نبی

پاک صلی اللہ علیہ وسلم قول گھلے۔ اوہناں نوں قریشیاں ایہہ پٹی پڑھائی جے تسی جا کے

ایہہ کہنا جے اسی مسلمان ہونا چاہندے آں۔ کجھ مسلمان اساو دے نال گھلو۔ جیہڑے

اسانو دین سکھاون۔ جدوں مسلمان تہاڈے نال آجاون تے موقع محل

دیکھ کے تسی اوہناں نوں ختم کر دیو۔ ادہناں و قح عاصم بن ثابت رضی اللہ عنہ

ضرور ہونا چاہیدے نیں۔ ادہناں لوکاں پڑھی پڑھائی پٹی حضور پاک

صلی اللہ علیہ وسلم اکے اکے پڑھ دیتی تے آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے عام

بن صفوان دی آگوائی و ترح دس بندے اوہناں نال گھل دیتے
 جدوں ایہہ بندے رجم تھاں اُتے اُپرے تے کافراں دشمنان
 نوں اشارہ کیتا تے سفیان بن خالد دوسو جنیاں دی دھاڑ لے کے ایہناں
 اُتے ٹٹ پیا۔ اوہناں اٹھاں بندیاں نوں شہید کر دتا۔ تے دونہہ نوں
 قید کر لیا۔ قید ہون والے حضرت زید رضی اللہ عنہ تے حضرت خبیب رضی اللہ عنہ
 سن۔ سفیان دوہاں نوں مکے لے گیا تے حضرت خبیب رضی اللہ عنہ نوں حارث
 دیاں پتراں دے حوالے کر دتا۔ کیوں جے حارث نوں احد دی لڑائی و ترح
 حضرت خبیب رضی اللہ عنہ نے ای قتل کیتا سی۔ حضرت زید رضی اللہ عنہ
 بن دثنہ نوں صفوان بن اُمیہ مل لے لٹیا۔ حضرت زید رضی اللہ عنہ نوں حارث
 دے پتراں قید و ترح رکھ کے جھکھ نے تہ پہہ دی سزا دتی۔ ظالم قریشیاں
 حضرت خبیب رضی اللہ عنہ نوں سُولی دین دا فیصلہ کر لیا۔ قتل گڑھ و ترح
 تماش بین اکھٹے ہو گئے۔ حارث دا پتر خبیب رضی اللہ عنہ نوں ہولی
 ہولی سُولی ول لیا یا۔ فیر آپ نوں حارث دے پتر اکھن لگے جے کلمہ پڑھنا
 چھڈ دیوتے تہاڈی جان بچ سکدی اے۔ اوہناں جواب دتا۔ جے
 ایمان ای نہ رہیا تے جان رکھ کے کہہ لینا اے
 رواج دے مطابق جلاد نے حضرت خبیب رضی اللہ عنہ نوں کھچیا
 ”تہاڈی کوئی اخیری خواہش ہو دے تے دسو؟“ حضرت خبیب رضی اللہ عنہ
 نے دو رکعت نماز نفل پڑھن دی اجازت منگی تے چھیتی چھیتی نفل پڑھ
 کے واپس ہو گئے۔ کافراں پچھیا۔ تساں اپنی کاہل کیوں کیتی اے ؟
 آپ رضی اللہ عنہ نے فرمایا۔ ”تسی کدھرے ایہہ نہ سمجھو جے موت دے
 ڈرتوں نماز لپیٹ کر رہیا اے ؟“

اوسہاں ظالماں تے پتھر دلاں نے حضرت خبیب رضی اللہ عنہاں
 سولی اُتے ٹنگ دتا۔ تے چالی بندے نیزے مارن والے اوسہاں اُتے
 چھڑ دتے۔ اک پتھر دل نے اوسہاں دے کایجے اُتے تیر مار دیاں اکھیا۔
 ”دس خاں جے تیری تھا نوی محمد صلی اللہ علیہ وسلم پھس جانڈے تے
 تینوں ایہہ چنگا لگدا کہ نہ؟“ آپ رضی اللہ عنہ نے جواب دتا۔
 ”خدا گواہ اے۔ میں تے ایہہ وی نہیں چاہندا جے میری جان دی تھانوی
 حضور صلی اللہ علیہ وسلم نوں کنڈا چھن دی تکلیف وی ہووے؟“
 سلمان منصور پوری نے آپ نوں بہادران دا بہادر کہیا اے۔ جو
 آپ رضی اللہ عنہ نے سولی اُتے کھلوکے اوسے وقت اپنے ذہن وچ اوں
 والے شجر کہیے۔ جنہاں دا ترجمہ ایچھے دتا جاندا اے

بن بن ٹولیاں اج کیوں گرد میرے خلقت ہم سہا کے آگئی اے
 سب قبیلے مکے دے ہوا کھٹے کیوں ساری دنیا آگئی اے
 برخلاف میرے غصہ کدھدے نے مشکاں بھکے سٹیا ظالماں نہیں
 دتج جوش دے اکھارے ہوش کو لے نیس تاں موت تیر اُتے آگئی اے
 مرد عورتاں ہو گئے سب اکٹھے بال بچے وی نال لبائے ہوئے نہیں
 سولی کول لیا ڈران مینوں میری قسمت اُچھائی تے آگئی اے
 مینوں اکھدے کفر قبول کر لے نیس تاں موت پٹی دا جامار دی اے
 میرا دل نیس بیقرار بھانوی نیروی اکترواں جھڑی لالی اے
 کراں عاجزی کوں اگے دشمنانڈے روون پٹن مینوں دکار نہیں
 بیقرار دل تر طرفے کرو جلدی صورت یاردی ساہنے آگئی اے
 میں کوئی موت دے خوف توں نہیں وندا خوف وندخ والی ناری

کون کافر ڈردا اسے موت کو لوں چھیری وصل جام دا پلا گئی اسے
 مالک عرش عظیم کے مجھ تائیں خدمت صبر دی سو نہ کے دیکھیا اسے
 چور چور ہو یا بند بند میرا لذت ازح پریم دی آگئی اسے
 میں فریاد مسافری مصیبتاں دی سچے رب اگے جا ضرور کرنی
 جو جو متا پکایا اسے ظالماں میں جو جو صلاح بنا لئی اسے
 رب پاک دی سو نہہ اسلام اتے میری جان ہے ازح قربانی
 لگاں کیسے پاسے جم جم جے کرن تمیہ نبتیں دیکھنا روح کپڑے دا گئی اسے
 تیرے فضل تے کرم دی آس اللہ پچھے مرن دمیوں نواز دیوے
 پارہ پارہ وجود دا پائے برکت لباں اتے دعا ایہہ آگئی اسے
 کلی دالڑے نبی انوں حال ساڈا تیرے باہجہ سائیاں کون دتے
 آساں نبھانا سی سائیاں فرض اپنا جو اسان سر آگئی اسے

حضرت خبیب رضی اللہ عنہ دی سولی اُتے شہادت

پڑھ کے عشق نماز نیاز عاشق سولی سار تے مست مخمور ہو یا
 تاڑی یار دی اکھیں وچ لا بیٹھا سینہ وصل دے نال مھر لور ہو یا
 جھوٹا لے پریم دا سولڑی تے دور دور خبیب مشہور ہو یا
 جاری حلق توں ہونی پھو ہار خونی قطرہ قطرہ مثل منصور ہو یا
 خونی ورق تارخ جہان اندر سدا رہے گاسرخ غیور ہو یا
 اللہ اکبر شہید دائرہ سجدہ یار دے بو ہے منظور ہو یا

نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم کے حکم مطابق حضرت مقداد رضی اللہ عنہ
 نے حضرت زبیر رضی اللہ عنہ مکے آئے۔ راتوں رات لاشوں کو اٹھ
 اتے رکھ کے مدینے لے گئے۔ فجر پڑھنے کے کافران پچھا کیتا۔ تے ادھ
 راہ جا لیا۔ حضرت مقداد رضی اللہ عنہ نے لاش زبیر اُتے دھر چھڑی
 تے لاشوں زبیر غائب کر گئی۔

حضرت زبیر رضی اللہ عنہ پہلاں ای ہلا دد سے حوالے کیتے گئے
 سن۔ ابوسفیان زبیر رضی اللہ عنہ نوں پچھیا سی۔ دس زبیر! اناج کدی
 تیری تھاں تے محمد صلی اللہ علیہ وسلم ہندے تے نوں پنج باندوں۔ حضرت
 زبیر رضی اللہ عنہ جواب دیندے نیں۔

سودا ایہہ نہیں پچھا بے خبرو! زبیر گو نجیا فتح و جا کے تے
 پچھے خار سرکار دے جسم اٹھڑاں جان ہزار گھم کے تے
 صفوان بن اُمیہ دے غلام نسطاس نے تلوار ماری تے حضرت زبیر
 دنتہ رضی اللہ عنہ شہید ہو گئے۔ انا اللہ وانا الیہ راجعون

ایسے طراں دا واقعہ بیٹرمعونہ دا واقعہ اے جے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم
 ابو بردی صمانت اُتے ستر بندے اوہدے نال تبلیغ لئی گھل چھڈے
 جدوں ایہہ ٹولہ بیٹرمعونہ پچھیا تے خرام بن ملجان نوں قاصد بنا کے طفیل حاکم
 ول گھلیا گیا۔ اوس نے ایس سفیر نوں قتل کرا دتا۔ نیزہ مارن والے جبار بن
 سلمیٰ نے حاکم دے اشارے اُتے اونہاں دی کندوچ نیزہ ماری سی۔ آپ نے
 آخری دیے ایہہ کلمے کہے سن

”قسم اے رب دی میں اپنی مراد نوں سچ گیا ہوں۔“ قاتل اُتے ایہیاں لفظاں
 دا ایہا اثر ہو یا جے اوہ نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کوں اُپر کے مسلمان ہو گیا۔

عامر بن طفیل آلے دوالے دے قبیلیاں نون نال لے کے مسلمان صحابی
اُتے ٹٹ پیاتے اونہاں نون شہید کردتا۔ صرف اک صحابی نون ایہ کہہ کے
چھڑ دتا جے میری ماں نے اک بردہ آزاد کرن دی منت منی سی۔ اوس
صحابی نے پرتدیاں دو بندے قتل کردتے۔ پراوہ مسلماناں دے طرف دار
سن۔ قتل شے وچ ہوئے پئی ایہ وی عامر بن طفیل دے سنگی ہون گے
حسنو صلی اللہ علیہ وسلم نون ایہ دونوں خبراں اک وقت وچ ملیاں
آپ کئی دن آزدہ رہے۔ ابو براء شرم دیاں ماریاں کچھ دناں پچھوں مر
گیا تے طفیل وی اک مہینے پچھوں طاعون دی بیماری نال دوزخ پچیا۔
ایسے سال ۳۲ھ وچ حضرت امام حسینؑ پیدا ہوئے۔ حضرت زینب
بنت خزیمہ رضی اللہ عنہا رب نون پیاریاں ہوئیاں۔ حسنو صلی اللہ علیہ وسلم
حضرت سلمیٰ نال نکاح پڑھیا۔ حضرت زید رضی اللہ عنہ نے عبرانی زبان
پندراں دناں وچ سکھی۔ شراب حرام ہون دا حکم وی ایسے سال نازل
ہو یا۔ یہودیوں نون مدینے وچوں کٹھ دین دا حکم وی ایسے سال آیا
ایسے سال نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم اک مفدقے دا فیصلہ تواریت دے
مطابق کر کے رحم دا حکم دتا۔

یہودیاں دامدینے وچوں خستہ

یہودیاں دے تین قبیلے بنو قینقاع، بنو نضیر تے بنو قریظہ مدینے دے
آلے دوالے آباد سن۔ ایہ لوک بڑے مالدار، بہادر تے جنگ جو سن
لوکاں نون قرصن دیندے تے اونہاں دے بال بچے وی گدی رکھ لیندے
زناکاری تے بدکاری وی عام کردے سن

مدینے فتح اسلام آؤن نال اونہاں نوں سرے دی سٹ پیٹی
 اونہاں نوں اپنا وقار ختم ہندا نظر میں آیا۔ مسلمان وی مالدار ہوں لگ
 پئے تے یہودیوں دے شکنجے توں آزاد نظر آؤن لگ پئے۔ اخیر یہودیاں
 نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نوں ختم کرن دافیصلہ کر لیا۔ حالانکہ نبی پاک صلی اللہ وسلم
 اونہاں نال برابری دا نبھا کر رہے سن۔ سب توں پہلاں قول اقرار لکھ لکھا کے
 کیتا تے برابر دے حق دتے۔ جتھوں تیک ہوندا آپ صلی اللہ علیہ وسلم
 یہودیاں داساتھ دیندے۔ اونہاں دی کتاب دے مطابق فیصلے کرد
 قرآن پاک نے وی یہودیاں دے کھانے نوں مسلماناں لئی حلال کہیا تے
 اونہاں دیاں زنا نیاں نوں وی مسلماناں لئی حلال قرار دتا۔ پرحسد دی آگ
 بڑی بھڑی شے اے۔ عبداللہ بن ابی نال دل کے اونہاں اسلام نال ٹکر
 لے لئی۔ قریش مکہ شروع توں ای ابن ابی نوں کہہ رہے سن جے مسلماناں
 نوں مدینویوں کڑھدے نیں تے تہاڈی وی خیر نیں۔ کیوں جے عبداللہ
 بن ابی یہودیاں دا راز دارن تے مددگار سی۔

سب توں پہلاں ۳۲ھ فتح بنو فنیقاع جلا وطن کیتے گئے۔ فیر
 کعب بن اشرف، محمد بن مسلمہ دے ہتھوں قتل ہويا

۳۳ھ فتح عمرو بن امیہ نے قبیلہ عام دے دد بندے قتل کردتے
 اک بندے دا خون بہا یہودیاں دے ہتھ آؤنڈا سی۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نبو فیصیر
 نوں خون بہا لئی کہیا تے اونہاں صاف انکار کردتا۔ اونہاں اندر واند رہنور
 صلی اللہ علیہ وسلم نوں ختم کرن دا پروگرام بنایا۔ عمرو بن جحش نوں اتوں پتھر
 پھینک کے حضور صلی اللہ علیہ وسلم نوں مارے مکان اتے مقررہ کتیا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم
 نوں ایس گل دا علم ہو گیا تے آپ واپس مدینے تشریف لے آئے۔ حضور صلعم

نے بنو نضیر نون قول اقرار نون نون سرور لکھن لی کہیا تے اوہ منکر ہو گئے
 بنو قرظہ نون سرور معاہدہ کر لیا۔ بنو نضیر قلعہ بند ہو گئے۔ اوہناں نون
 عبد اللہ بن ابی تے بنو قرظہ اُتے امید سی جے اوہ ضرور اوہناں دی
 مدد کرن گے۔ بنو قرظہ تے پہوں ای معاہدہ کر چکے سن۔ عبد اللہ بن ابی
 وکی مدد نہ کر سکیا۔ اخیر پندرہ دن قلعہ بند رہن پچھوں یہودیوں ہتھیار
 سُٹ دتے۔ عبد اللہ بن ابی ہتھ سنیہا گھلایا۔ جے اسی مدینہ خالی کر جانے
 آں۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے اوہناں نون اُوٹھاں اُتے سامان لے جان
 دی اجازت دے دتی تے باقی مال جاٹیداد مہاجر اں وچ تقسیم کردتا

۵۔ وچ حارث سرور بنو مصطلق مقام مرالبتیح اتے باغی ہو
 گیا تے سعد بن عبادہ رضی اللہ عنہ دی سرکردگی وچ مہاجر اں تے انصاریوں ا
 لشکر اوہدی سری پھین لی گھلایا گیا عبد اللہ بن ابی دی نال سی۔ پر چھیتی
 اکی اوہدا پول کھل گیا تے مسلمان چھ سو قیدی، دو ہزار اُوٹھ۔ بیس ہزار بکریاں
 لے کے مڑے۔

لڑائی جے قیدیوں وچ حارث سرور دی دھی جویریہ دی سی۔ حضرت
 ثابت بن قیس رضی اللہ عنہ کو لوں حضور زید دے کے جویریہ نال خود نکاح
 کر لیا۔ ایہ نکاح جویریہ دی مرضی نال ہو یا۔

ایسے غزوہ دے اخیر اُتے حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا دا ہار مٹ گیا
 اوہ موتی چن دیاں قافلے توں پچھے رہ گئیاں۔ قافلہ مدینے ول کوچ کر گیا
 آپ واپس آ کے اوہ سے تھاں لیٹ گئیاں۔ جتھوں آپ دا کچا وہ چکیا گیا
 سی۔ کیوں جے قافلے والے اپنے دلوں آپ رضی اللہ عنہا نون کچا و
 وچ ای سبھ کے کچا وہ اُوٹھ اُتے رکھ کے مڑ گئے سن۔ صفوان بن معطل

ڈگی ڈھٹھی شے چکن لٹی چھے اوس تھا نوی اُپریا تے آواز دے کے چھپیا
 کون! آپ رضی اللہ عنہا نے جواب دتا۔ عائشہ! صفوان نے اپنا اُوٹھ بٹھایا
 تے حضرت عائشہ نوں سوار کیتا تے مدینے ول تڑپتے

اسلام دیاں دشمنناں نوں حضور صلی اللہ علیہ وسلم نوں تنگ کرن دا
 خوب موقع سہتہ آیا۔ عبداللہ بن ابی نے ایس گل نوں بڑا چایا۔ نبی پاک
 صلی اللہ علیہ وسلم منافقاں دیاں سنگھاں تیک پائیاں ہوئیاں زباناں توں
 بھڑیاں گلاں سُندے رہے۔ حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا وی رورو کے بلکان
 ہو گئیاں۔ آخر تن دن پچھوں اپنے پیکے گھر تڑ گئیاں۔ حسان بن ثابت، سطح
 عبداللہ بن ابی تے کجھ پور مسلمان حضرت عائشہ صدیقہ اُتے تہمت لاندے
 نہیں جے اوہ صفوان نال نہ لی ہوئی اے۔

حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا نوں اوہناں دی ماں حضرت زینب تے مسطح
 تسلی دیزیاں نیں جے ایہہ سارا بہتان اے۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم وی
 لوکاں نوں پچھدے نیں جے ایہہ کپہ بہتان لائی جا رہے او۔

حضرت امیر رضی اللہ عنہ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نوں دُسدے نیں جے
 ایہہ منافق لوک نیں تے اسی ایہناں نوں ٹھکانے لا دینے آں۔ حضرت سعد
 بن عبادہ رضی اللہ عنہ وی ایس گل دی مخالفت کر دے سن تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم
 دے اشارے اُتے لوک ایدھر او دھر تڑ جا بندے نیں۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم
 حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا نوں توبہ لئی کہندے نیں۔ پر اوہ کسے صورت
 وی ایدھر نہیں آؤندیاں۔ کیوں جے ایہہ سراسر تہمت ای تہمت سی
 اپنے وقح ایہہ آیت مبارک نازل ہندیا اے
 وَالَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ بِهِمْ مِنْكُمْ

”جنتہاں لوکاں تہمت لائی اے اوہ تہاڈے وچوں ای نی۔ ایہنوں اپنے حق چنگانہ سمجھن۔“ ایس طرح قرآن مجید وچ ایس بہتان دا رد کیا گیا تے گھردیاں ساریاں بندیاں رب دا شکر ادا کیا۔ منافقاں دا منہ کالا ہو یا۔ تہمت لائن والیاں دی سزا اسی دُرتے مقرر کیتی گئی۔ سزا پان والے عبداللہ بن ابی، حمزہ بنت حبش، حسان بن ثابت تے مسطح بن اثاثہ سن۔ آخری تین بندے منافق نہیں سن۔ دھوکھے نال عبداللہ بن ابی نال دل گئے سن

مدینے اتے چڑھائی

مکے والے تے اگے ای اسلام دے دیر ی سن۔ ہن یہودی وی اوہناں نال جا رہے۔ سلام بن حقیق، حمی بن اخطب تے کتانہ بن ربیع وی مکے جا کے قریش نوں مسلماناں دے خلاف ابھار کے اپنے نال رلا آئے قریش نے بنو غطفان، بنو سلیم، بنو زہرہ تے بنو اشجع نوں نال لے لیا یہودیاں وی بنو سعد تے بنو قریظہ نوں رلا لیا۔ ایس وچ سارا عرب تقریباً چودہ ہزار دی نفی وچ مدینے اتے حملے لئی اسلام دی شمع بھان لئی چڑھ پیا۔

خدا دا نور سہدا اے کافر جاں چلے نہیں مومن جتدے جانڈے نیں کافر پئے مردنی
 حضور صلی اللہ علیہ وسلم ایہ خبر سنی تے یاراں نال صلاح مشورہ کیا
 حضرت سلمان رضی اللہ عنہ عرض کر دے نیں۔

”یا رسول اللہ! کھلے میدان وچ لڑن دی تھانویں جے اسی اک تھانویں

اکٹھ تے محفوظ ہو کے اپنے ساہنے کھائی کدھ لیٹے۔ فراسی دشمنان دا
 چنگی طراں مقابلہ کو سکدے آں۔ مدینے دا صرف اک ای پاسہ شام
 والا کھلا سی۔ اودھر کھائی کدھن دا فیصلہ ہو گیا۔ دس دس بندیاں
 دس دس گز زین پٹن لئی دتی گئی تے ڈوسنگھیاں بیج گز مستھی گئی۔
 وہیاں دناں وچ تن ہزار بندیاں ایہ کم کر لیا۔ مہاجر تے انصار ایہ شعر

جویش وچ پڑھدے سن
 مَنَ الَّذِي يَأْبَعُوا مُحَمَّدًا
 عَلَى الْجِهَادِ مَا لَيْقِنَا أَبَدًا
 اسی اوہ ہاں جنہاں بیعت کیتی اے محمد دے ہتھ اُتے
 لڑاں گے مراں گے جد تک ہاں زندہ سدا رہوں گے ایسے کتھ اُتے
 نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم وی باراں نال رل کے کھائی کدھ رہے سن
 آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی زبان مبارک اُتے ابن رواحہ دے ایہ شعر

بار بار آؤندے سن
 اللَّهُمَّ لَوْلَا أَنْتَ مَا اهْتَدَيْنَا - وَلَا تَصَدَّقْنَا وَلَا صَلِّبْنَا
 وَمَا نَزَلَتْ سَكَابِنَتُ عَلَيْنَا - وَنَبَّتِ الْأَقْدَامُ أَنَّ الْأَقْبِنَا
 إِنَّ الْأَعْدَاءَ قَدْ يَغْوُوا عَلَيْنَا - إِذَا أَرَادُوا فِتْنَتَنَا أَبِينَا

ربا تیرے ہناں سانوں کون ہما بیت دیندا
 سبق نماز روزے انجیقوں رہا کوئی نہ لیندا
 ساڈیا مولاساڈے اُتے رحم تے کرم کما میں
 دشمن اگے قدم اسدا مول نہ پچھاں ہمایں
 بے شک دشمن آگیا اے ہم ہما چارہ چھیرے

دل اوہنا نذا فتنہ چاہو سے اساد اور مہائیں

اسلامی لشکر تین ہزار سی۔ اینہاں مدینے و توح ای اپنے مجاہدانوں
ترتیب دتی تے سلح دی پہاڑی نوں کند چکھے رکھیاتاں جے دشمن
پچھوں حملہ نہ کر سکے۔ بنو قریظہ وی حمی بن اخطب دے آکھے لگ کے
مسلمان دے خلاف ہو گئے

حضور صلی اللہ علیہ وسلم حضرت سعد بن عبادہ نوں اوہناں دل گھلیا
تاں جے حجت قائم ہو جائے۔ اوہناں واپس آکے جواب دتا۔ واقعی
یہودی باغی ہو گئے نیں۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے رائے دتی۔ پیس
بنو غطفان نال کچھ تاوان دا وعدہ کر کے صلح کر لیٹے۔ پر حضرت سعد بن
معاذ رضی اللہ عنہ عرصن کر دے نیں۔ یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم!
ایہ فیصلہ جے ربی فیصلہ اے تے فیر اسانوں کوئی انکار نہیں تے جے تہاڈی
اپنی رائے اے تے فیر اسانوں انج د ب کے صلح کرن دی لوڑ نہیں۔
حضور صلی اللہ علیہ وسلم جو انان دی ہمت دی تعریف کیتی تے انصاری
مہاجر لئی ایہ دعا منگی

اللَّهُمَّ إِنَّهُ لَآخَيْرُ الْأَخْيَرِ الْأَخْيَرِ ۖ فَبَارِكْ فِي الْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرِ
یا اللہ بے شک برکت آخرت دالی برکت اے۔ انصاریاں مہاجرنا
دی ایہدے و توح شرکت اے۔

کھائی پیڑیاں پیڑیاں اک ڈاہڑی چٹان آگئی سی۔ حضرت سلیمان
فارسی عرصن کر دے نیں۔ یا رسول اللہ! ایہ چٹان بیس سٹدی
آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے پانی دا اک پیالہ منگوایا۔ اوہدے اُتے
اپنا تھک سٹ کے چٹان اُتے ترو نکیا تے حضرت سلیمان رضی اللہ عنہ

کولوں گینتی لے کے تن سٹاں اوہرے اُتے لایاں۔ گینتی وچوں آگ نکلی تے یاراں حضور صلی اللہ علیہ وسلم کولوں پچھیا۔ ایہہ کیہہ سی؟ آپ صلی اللہ علیہ وسلم دستیا جے پہنی سٹ اُتے مینوں شام دوجی سٹ اُتے ایران تے تیجی سٹ اُتے بن دی فتح دی خوشخبری دتی گئی اے۔ چٹان دی اپنے نال ای ٹوٹے ٹوٹے ہو گئی سی منافقاں دی دشمن دی فوج دیکھ کے حضور صلی اللہ علیہ وسلم کولوں اپنے گھراں ول جان دی اجازت منگی۔ پر قرآن نے اوہناں ا

پول کھول کے رکھ دتا۔
 اِنْ يَرِيْدُوْنَ اِلَّا فِرَاوًا۔

پئی ایہہ تے جنگ توں نستا چاہندے نیں
 شہر دے گرد گھیرا اک مہینہ رہیا۔ دشمن دوناں ای نیر سٹا
 رہیا۔ کافر جرنیل اک اک کر کے اپنے اپنے جتھے نال کھائی پٹن دی
 کوشش دی کردے رہے پر کیسے دی واہ نہ لگی۔
 آجیر اک دن سوڑھی تھاؤں ہزارا، جمیر، نوافل تے عبید وڈ
 کھائی نوں ٹپ ای آئے

۹ سال دا بڈھا عبید وڈ لکارا ماردا اے۔

”کوئی جاناں مقابلے تے ہے اے؟“

حضرت علی رضی اللہ عنہ حضور صلی اللہ علیہ وسلم کولوں اجازت
 لے کے مقابلے اُتے آؤندے نیں تے پہلے ای وار وچ اوہنوں
 دوزخ اُپر ادبندے نیں۔ باقی ایہہ دیکھ کے نس پوندے نیں
 نوافل کھائی وچ ڈھبہہ پیندا اے۔ حضرت علی اُدی خاتمہ کر

دیندے تیں۔ لڑائی سارا دن ہندی رہی۔ دشمن تیردوں
 ای سٹار ہیا۔ مسلمان بندے وی اپنی اپنی تھاں اتے ڈٹے
 رہے۔ مسلمان زنانیاں وی اک قلعہ وچ بند سن۔ ایہہ قلعہ برفی
 دے نیڑے سی۔ اک یہودی شرارتاً قلعے دے نیڑے گیا۔ حضرت
 صفیہ رضی اللہ عنہا اوس یہودی دے سر اتے اک ڈانگ ماری
 تے فیرا ویا سیر لہ کے قلعیوں باہر سٹ دتا۔ ایہہ دیکھ کے یہودی
 ڈر گئے جے پتہ نیٹس قلعے وچ کتے کو فوجی تیں۔ ایس لٹی کسے
 نوں قلعے ول ویکھن دی جرات وی نہ ہوئی

نجیم بن مسعود اشجعی غسطنانی نوں نوں مسلمان ہوئے سن۔ قریش
 تے یہود دو نوں اوہناں دی عزت کر دے سن۔ اوہناں دے ایمان
 داد ہاں نوں کوئی پتہ نیٹس سی۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم کو لوں اجازت
 لے کے اوہناں نیں دوہاں وچ ارج پھٹ پوائی۔ یہودیاں نوں جا کے
 اکھیا جے قریش تے کچھ دناں پچھوں ٹرا ای جانا اے۔ تساں ہمیشہ
 ایچھے ای رہنا اے۔ تسی قریشیاں دا سنگ کیوں دیندے او؟ جے
 سنگ نبھانا ای جے تاں فیرا اوہناں کو لوں کچھ بندے ضمانت دی تھانویں
 منگ لوؤ

اودھر قریش نوں آپ رضی اللہ عنہ نے جا کے اکھیا۔ ”یہودیرے
 مکار نیں اوہ تھاڈے بندے اپنے کوں قیدی بنا کے رکھنا چاہندے
 نیں۔ اوہناں دے مکر وچ نہ آؤناں۔“

حدوں یہودیاں قریشیاں کو لوں ضمانت دا مطالبہ کیتا۔ تے
 قریش وگڑ گئے نجیم رضی اللہ عنہ دی گل سچ من لی تے یہودیاں لگے

بندے دین توں انکاری ہو گئے۔ ایس طراں دوہاں دھڑیاں دتھ
چھٹ پئے گئی۔

موسم دی سختی، محاصرے دالماں ہونا، ہنیری داتور، خوراک دا گھٹا
تے یہودیوں دے دکھ ہون نے قریشیاں نوں ڈیرہ چان اتے مجبور کر دتا۔
تے اوہ ڈیرہ چاکے مئے ٹر پئے۔

ایسے جنگ دتھ حضرت سعد بن معاذ رضی اللہ عنہ تیر لگن نال
زخمی ہو گئے سن۔ جنگ ختم ہو گئی تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے یاراں
نوں آکھیا۔ اے ہتھیار نہ لاہو۔ ذرا بنو قریظہ دی نجر لے لیئے۔ حضرت
علی رضی اللہ عنہ نے اوہناں نوں گھیر لیا۔ یہود منافق تے پہلاں ای سن
حضور صلی اللہ علیہ وسلم نوں بُرا بھلا آکھن لگ پئے۔ حضرت علی رضی اللہ عنہ
دا گھیر اک مہینہ رہیا۔ اخیر ابولہبہ رضی اللہ عنہ دے مشورے اتے
یہود نے حضرت سعد بن معاذ نوں اپنا پنج من لیا۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم
نے وی ایہ گل منظور کر لی۔ حضرت سعد رضی اللہ عنہ لاچار ہندیاں یوں
وی یہود تے مسلماناں دتھ گل مکاؤن لی آکھ والی تھا نویں بیچ گئے۔
تے اوہ تھے اوہ ای فیصلہ سنایا۔ جیہڑا رب تے رب دے رسول صلی اللہ علیہ وسلم
نوں منظور سی۔ پی بنو قریظہ دے سارے جوان مرد وعدہ خلائی دی کسرا
دتھ قتل کر دتے جان۔ مال تے جا شیدا مسلماناں دتھ وند دتی جاوے
زنائیاں، بڈھیاں تے بچیاں نال قیدیاں والاسوک کیتا جائے۔
تے یہودیاں نال ایہ ای سلوک کیتا گیا۔ ایس توں پہلاں اوہ کعب بن اسد
دا فیصلہ رد کر چکے سن۔ جے ”مسلمان ہو جاؤ“۔ اپنے بال بچے تے زنائیاں
نوں قتل کر کے مسلماناں نال بھڑو۔ یاں سہنے والے دن مسلماناں اتے

رات نوں حملہ کر دیو۔ پیر اوہناں دی اخیر آئی ہوئی سی۔ یہودیوں نے ایہناں
 وچوں کوئی دی شرط نہ منی تے اپنے آپ نوں حضور صلی اللہ علیہ وسلم دے سپرد کر دتا۔

تے سعد بن معاذ رضی اللہ عنہ نوں اپنا حکم من لیا۔ حضرت سعد رضی اللہ عنہ
 دافصلہ تساں ویکھ ای لیا اے

۱۱۔ فتح عینہ بن حصین نے مدینہ دی چراگاہ اُتے حملہ کر دتا تے
 مسلماناں دے کچھ اُوٹھ لے گیا۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نہ صرف اوہدے کو لوں
 اپنے اُوٹھ کھوہے سگوں اوہناں دے اُوٹھ لے آئے۔ پیر آپ صلی اللہ علیہ وسلم
 نوں پتہ لگا جے یہودی بنو لکیر نال رل کے تے مدینہ اتے حملہ کرنا چاہندے نیں
 آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے حضرت علی رضی اللہ عنہ نوں دوسو بندے دے کے
 مکے ول گھلایا۔ ماہ وچ اک جا سوس پھڑیا گیا۔ چنپے بوز بکر دے اکٹھ دا
 پتہ دس دتا۔ حضرت علی رضی اللہ عنہ ہنیری وانگوں بنو بکیر اتے جا
 پئے تے اوہناں نوں گٹ کٹھیا۔ ڈھیر سارا مال دولت لے کے مدینہ
 آئے۔

ایسے ورہے بنی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے کچھ بندے نحد ول گھلے اوہناں
 واپسی اُتے تمامہ بن اثال نوں پھڑیا تے اوہنوں مدینہ لے آئے۔ اوہنوں
 حضور صلی اللہ علیہ وسلم دے حکم نال مسیت دے اک محکم نال بختہ دتا گیا۔ حضور
 صلی اللہ علیہ وسلم اوہدے کوں آئے تے حال احوال پچھیا۔ اوہنے کہیا۔ ”جیکر
 تسی میرے قتل د احکم دیو۔ تاں اک ٹھوئی نوں ختم کرو گے۔ جے انعام کرو گے
 تاں شکر گزاری دا موقع دیو گے۔ جے تہا نوں مال دولت چاہیدی اے تے
 جتی دولت منگو لے سکو اے۔ دو دنوں پچھوں حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے تمامہ

نون چھڑ دین دا حکم دتا۔ اوہ او تھنوں آزاد ہو کے اک باغ و ترح گیا
 نہاد صو کے مسیت وچ آیاتے کلمہ پڑھ کے مسلمان ہو گیا۔
 حضور صلی اللہ علیہ وسلم نون آکھن لگا۔ یا رسول اللہ! قسم اے رب
 دی ایس توں پہلاں میں خدای خدائی وچوں تہاڈا سب توں وڈا دشمن
 ساں تے ہن تسی مینوں سب توں ودھ پیارے او۔ ایڈوں پہلاں تہاڈے
 شہر نال مینوں نفرت سی ہن ایہہ شہر دنیا دے شہراں وچوں مینوں سب توں
 ودھ پیارے۔ پہلوں تہاڈے دین نال میرے توں ودھ کے کسے نون
 حسد تے بغض نیس سی پراج تہاڈا دین میری جان بن گیا اے؟
 تمامہ عرض کردا اے جے او دیکھے عمر کرن لئی جا رہیا کسی تے راہ
 و ترح ای قابو آ گیا سی۔ ہن کہیہ حکم اے؟ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے اوس نون
 مسلمان ہون دی مبارک دتی تے عمرے دی وی اجازت دے دتی۔
 تمامہ مکتے چجیائے اک بندے اوہنوں دیکھیائے آکھیا۔ "اوٹے توں صابی
 ہو گیا ایں۔ تمامے کہیا۔ میں نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم دا دین من لیا اے۔ ہن
 تسی یاد رکھو۔ تہاڈوں میرے ملک وچوں کنک دا اک دانہ وی نیس لھن لگا
 حدوں تائیں حضور صلی اللہ علیہ وسلم مینوں اجازت نہ دیوں۔ مکتے والے حضور
 صلی اللہ علیہ وسلم آگے جا کے عرض کردے نیں تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے تمامہ
 نون کہہ دتا جے توں پہلاں دی طراں ای کنک ٹوردار ہوں۔ (معارف النبوة ص ۲۶)
 ایسے سال مسلمان بیبیاں نون پردے دا حکم ہو یا۔ نالے حضرت جعفر طیار
 رضی اللہ عنہ دی موجودگی و ترح ام حبیبہ رضی اللہ عنہا دا نکاح حضور صلی اللہ علیہ وسلم
 نال حبشی حاکم حبشہ نے پڑھ دتا۔ تے حق مہر وی خود ای ادا کر دتا۔ نالے ام حبیبہ نون
 اک قافلے نال مدینے شریف گھل دتا۔ ایہہ قافلہ فتح مکہ دے موقعے اُتے

حضور صلی اللہ علیہ وسلم نوں آملیا تے ام حبیبہ رضی اللہ عنہا نوں حضور صلی اللہ علیہ وسلم
دے حوالے کر دتا۔

حضرت ریحانہ بنت شمعون نال نکاح

بند قرینہ و چوں ریحانہ وی قید ہو کے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم کول پچھیا
حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے اوس نوں آزاد کر دتا تے اوہناں اپنی مرضی نال حضور
صلی اللہ علیہ وسلم نال نکاح کر لیا

ایسے سال ۶ سنہ و توح لعان تے ظہار بارے وحی آئی تے غلط رواج
نوں رد کر دتا گیا۔ ظہار لئی کفارہ مقرر کتیا گیا۔ سیرۃ النبی جلد اول ص ۱۶ تا ۱۷
تیمم دا حکم وی ایسے سال غزوہ بنو مصطلق توں پچھوں راہ و توح پانی نہ ملن
اُتے نازل ہو یا۔ ۶ سنہ و توح ای آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے اپنی پھیر پھین حضرت
زینب رضی اللہ عنہا نال نکاح پڑھیا۔ ایہناں دا پہلاں نکاح حضرت زید بن حارثہ
رضی اللہ عنہ نال سی۔ اک پتر اسامہ وی پیدا ہو یا۔ پر نبھانہ ہو سکیا تے گل طلاق
اُتے آگئی۔ خدا دے حکم نال حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے حضرت زینب رضی اللہ عنہ
نال نکاح کر لیا

قبیلہ عکل دیاں بندیاں وی حضرت زینب رضی اللہ عنہا نوں موقع تاڑ کے قبا
وی چراگاہ و توح قتل کر دتا۔ حالانکہ اوہ حضور صلی اللہ علیہ وسلم کولوں اجازت لے
کے اُوٹھ چکا ندے سن۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نوں پتہ لگاتے کر زید بن جابر فہری
نوں ویہہ بندے دے کے اوہناں دے مگر گھلایا۔ چہتے اوہناں نوں راہ و توح
ای پھڑ لیا نذا تے اوہناں ساریاں نوں قتل کر دتا گیا۔ ایسے طراں عینہ بن حصین وی
اجازت لے کے چراگاہ و توح اُوٹھ چکا نذا رہیا۔ اوس وی بنو غفار دے اک بندے

زوں قتل کر دتا سی۔ اوہدی زنائی وی لے گیا سی۔ مسلمان اوہدا پچھا کر کے
اپنے اوٹھ وی کھوہ لے تے اوہدے سے اوٹھ وی کھوہ لے آئے۔ اہدا ذکر پچھلے
صفحے اُتے گزر چکیا اے

حج وافرہ ہونا تے صلح حدیبیہ

نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نون مکے شہر دی پچھ تے حج دے شوق
نے ایجھوں تیک پُجا دتا جے
لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّسُلَ بِالْحَقِّ لَقَدْ خَلَقْنَا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ
أَنْشَاءً لِلنَّاسِ مُخَلِّقِينَ رُؤُوسَهُمْ وَمَقَصِّرِينَ
بے شک اللہ نے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دے خواب نون سچ کر دکھایا۔
تسی ضرور خانے کبے و توح داخل ہوو گے۔ سرناو گے تے ڈال وی گتاو گے۔
نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے خواب ویکھیا سی جے اوہ یاراں دے نال کجے
داطواف پے کر دے نیں۔ ایسے اشارے اُتے حضور صلی اللہ علیہ وسلم
چودہ سو صحابی نال لے کے ہجرت تون چھوڑے پچھ مکے ول ٹر پے۔ مہینہ
ذی قعدہ داسی۔ اک اک تلوار اوہ وی نیام و توح تے قربانی دے جانور نال لے
کے جنہاں دے گلاں و توح پٹے تے کوباناں اُتے نشان سن۔ مکے ول ٹر پے۔
حضرت ام سلمی رضی اللہ عنہا وی نال سن حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے ذوالحلیفہ
اُتے حج کے احرام بھنڈیا۔ غزیردی تھاں اُتے حج کے آپ صلی اللہ علیہ وسلم
دے جاسوس بشیر بن سفیان نے آکے خبر دتی جے قریش حنقیباں نون نال لے کے
مکے نون باہر آگئے نیں۔ اوہ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نون مکے کسے وی صورت و توح

نہیں ورنہ دین گے۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم اگا ہاں ٹر پئے تے حدیبیہ دی تھاں
 اتے آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی ڈاچی قصویٰ بہہ گئی۔ اٹھا ڈن دی کوشش کیتی
 گئی پر اوہ نہ اٹھی۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ ایہہ ڈاچی ارج کدی نہیں
 بیٹھی۔ اچ اللہ نے ای ایہنوں ایٹھے بٹھایا اے

فیر آپ اک کھوہ ول آٹے جیہدے وچ بہوں گھٹے پانی سی۔ موسم سخت
 گرم سی۔ اوہ پانی وی چھیتی ای مک گیا۔ یاراں نے عرض کیتی۔ یا رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وسلم اسی تر ہائے پٹے مرنے آں۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم اک
 کرولی پانی کھوہ وچ سٹیا تے کھوہ وچ پانی ای پانی ہو گیا۔ ایس توں پہلاں
 آپ صلی اللہ علیہ وسلم تے اک پیالہ پانی دامنگو ایاتے ایدے وچ اپنا ہتھ
 ڈوب دتا۔ سارے لشکر نے رزح کے پانی وی پیتا تے مشکاں وی بھر لیاں

بنو خزاعہ داسردار بدیل بن ورقا کچھ بندے نال لے کے نبی پاک
 صلی اللہ علیہ وسلم کول آیتے کہن لگا جے قریش ڈھیر ساری فوج لے کے زاہ
 ڈک کھلوتے نیں۔ آپ نوں کدی وی کجے ول نہیں جاون دیہن گے۔ آپ
 صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ جا کے قریش نوں دس دیو۔ "اسی عمرہ کرن دی
 خاطر آٹے ہاں۔ لڑائی اساد ا مفصل نہیں۔ جنگ نے قریش نوں پہلاں
 ای تباہ کر چھڈیا اے۔ چنگا اے جے کچھ چر لئی اوہ میرے نال معاہدہ
 کر لین تے مینوں عرباں دے ہتھ وچ چھڈ دیہن تے جے اوہ ایدے آتے
 وی راضی نہیں فیر خدا دی قسم!

"جیہدے قبضے وچ میری جان اے۔ میں ایٹھوں تیک لڑاں گا جے
 میرا سردھڑ توں دکھ ہو جائے تے خدا اپنا فیصلہ گل دیوے۔"
 بدیل نے ساری گل جا کے قریش نوں دس دتی۔ عروہ بن مسعود ثقفی

نے اٹھ کے اکھیا۔ "میںوں اجازت دیو۔ میں خود جا کے معاملہ طے کر دیاں ے۔
 عروہ آ کے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نوں کہیا۔ "محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم! فرض کرو تسلا
 قریش نوں ختم دی کر دتا۔ ابہری کوئی مثال دُنیا اُتے لہجہ دی اے؟۔ جے کسے
 اپنی ای قوم آپ ای ختم کر رتا ہووے۔ جے لڑائی دا رخ بدل گیا تے فیر تیرے ساتھی
 دُھڑ دی طراں اُدھاون گے۔" حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ نہ رہ سکے تے اکھن
 لگے۔ "اسی حضور صلی اللہ علیہ وسلم نوں کسے صورت وی چھڈ کے نہیں نساں گے۔
 عروہ نے حضور صلی اللہ علیہ وسلم دی داڑھی نوں ہتھ لاکے گل کپتی تے مغیرہ بن شعبہ
 رضی اللہ عنہ نے ڈانٹ کے کہیا۔ "خبردار! ہتھ ہٹا لے نہیں تے ایہ ہتھ سالم داپ
 نہیں جائے گا۔ عروہ جیہڑا نقشہ حضور صلی اللہ علیہ وسلم دیاں غلاماں دا قریش نوں دُسیا
 اوہ انج سی۔" میں قبیلہ کسریٰ تے نجاشی دے دربار وی دیکھے نیں۔ پر ایہ عشق تے
 عقیدت کدھرے وی نہیں دیکھی۔ جے محمد صلی اللہ علیہ وسلم گل کر دے نیں۔ تے
 مکمل خاموشی ہو جاندی اے۔ کوئی بندہ وی ادبناں دوتوں نظر بصر کے نہیں دیکھ
 سکدا۔ وضو کر دے نیں تے وضو دے اپنی اُتے لوکی ٹٹ کے پیندے نیں۔
 تھکا دی تھکے نہیں ڈھبہن دیندے۔ ادہ پانی تے تھکا۔ اپنیاں چہریاں اُتے
 مل لیندے نیں۔"

نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے پہلاں فراتش بن امیہ رضی اللہ عنہ نوں قریش دل گھلایا
 قریش نے اوہی سوانی نوں مار رہا تے فراتش رضی اللہ عنہ بڑی مشکل نال جان بچا
 کے واپس آئے۔

فیر حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے حضرت عمر رضی اللہ عنہ نوں کہیا جے تسی جاؤ۔ ادہناں
 عذہ پیش کیتا۔ جے قریش میری جان دے دشمن نیں نالے مکے وچ میرا اک
 دی حامی نیں۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے حضرت عثمان بن عفان رضی اللہ عنہ نوں گھلایا

اوه اپنے اک عزیز ابان بن سعید دے سنگ مکے گئے تے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم
 داسینھا دتا۔ قریش نے اوہناں نوں قید کر لیا۔ ایہہ افواہ کھل گئی پئی حضرت عثمان
 (اللہ بچائے) شہید کردتے گئے نیں۔ جدوں ایہہ خبر حضور صلی اللہ علیہ وسلم تائیں
 پجی تے آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ "عثمان دے خون دا بدلہ لینا اساں اُتے فرض
 اے۔" فیر آپ اک لکڑ دے نقتے بہہ گئے تے یاراں کو لوں جان قربان کرن دی بیعت
 لئی۔ سب جنیاں زانیاں بڑے جوش خروش نال آپ صلی اللہ علیہ وسلم دے
 ہتھ اُتے بیعت کیتی۔ ایس بیعت دے موقعے اُتے اللہ تعالیٰ نے ایہہ آیت نازل
 فرمائی۔ لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ
 مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا

”بے شک اللہ اوہناں مومناں اُتے راضی ہو گیا۔ جنہاں رکھ دے تھلے نبی پاک صلی اللہ
 علیہ وسلم دے نال بیعت کیتی۔ رب نوں پتہ سی جے ایہناں دے دل وچ کپہہ سی۔ اللہ تعالیٰ
 جل جلالہ نے اوہناں اُتے تسکین نازل کیتی تے حیب ہون والی فتح عطا فرمائی۔“

مظہورے چہر پچھوں حضرت عثمان بن عفان رضی اللہ عنہ خیریت نال واپس آ
 گئے۔ ایس نوں پچھوں قریش نے سہیل بن عمرو نوں سفیر بنا کے گھلایا۔ اوہ پورا پڑھیا
 لکھیا تے چنگا خطیب ہی۔ لوک اوہنوں قریش دا خطیب سد دے سن۔ قریش نے
 اوہنوں اکھیا جے سلاح صرف ایس شرط اُتے ہو سکری اے۔ جے محمد صلی اللہ علیہ وسلم ایہوں
 ای واپس مڑ جادوں۔ سہیل نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دی خدمت وچ حاضر ہو یا تے ڈھیر
 چر گلّاں بانا ہندیاں رہیاں۔ انیر اُتے کچھ گلّاں اُتے اتفاق ہو گیا۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم
 حضرت علی رضی اللہ عنہ نوں بلا کے معاہدے دیاں گلّاں لکھن نوں کہیا۔

حضرت علی رضی اللہ عنہ نے بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ نال معاہدہ لکھنا
 شروع کیتا۔ سہیل نے اعتراض کیتا جے بِاسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ لکھیا جاوے۔ جو یں عرب

داد ستورائے حضور صلی اللہ علیہ وسلم ایہہ دی منظور کر لیا۔ فیہ حضرت علی رضی اللہ عنہ لکھیا جے ایہہ معاہدہ محمد رسول اللہ تے سہیل بن عمرو دے وچکاراے۔ سہیل فیہ ٹپ کھلوتاتے آکھن لگا جے اسی آپ صلی اللہ علیہ وسلم نوں رسول من لیئے تاں جھگڑا ای مکہ جاٹے۔ اسی لکھو جے ایہہ معاہدہ محمد بن عبد اللہ تے سہیل بن عمرو دے وچکاراے۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم ایہہ گل دی من لی۔ تے فرمایا۔ میں محمد بن عبد اللہ دی آں تے محمد رسول اللہ دی۔ ایس توں پچھوں صلح دیاں شرطیں ایج دیاں لکھیاں گئیاں۔

۱: مسلمان ایس سال بخرچ دے واپس مدینے ٹر جاون۔

۲: اگلے سال آکے صرف مکے دے دن تین دن ٹھہرن۔

۳: صرف اک اک تلوار لے کے آون تے اوہ وی نبام وچ تے نبام قبیلے

وچ ہووے۔

۴: مکے دے کسے مسلمان نوں اپنے نال نہ لے جاون۔ جے کوئی مسلمان

مکے رہنا چاہوے تے اوہنوں نہ روکن۔

۵: کافراں یاں مسلماناں دا کوئی بندہ مکیوں مدینے جاوے تے واپس کتیا

جاوے۔ جے کوئی مسلمان مکے آجاوے تے اوہ واپس نہیں کتیا جاوے گا۔

۶: عرب دے دو جے قبیلیاں نوں اختیاراے۔ جہدے نال

چاہوں معاہدہ کر لہوں۔

ایہہ معاہدہ لکھیا گیا تے چھیتی ای پچھوں سہیل دا اپنا پتر ابو جندل

نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم داسن کے آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی خدمت وچ

سنے بیٹریاں حاضر ہويا۔ کیوں جے اوہ مسلمان ہو گیا سی تے اوہدے پیر

نے اوہنوں بیٹریاں پاکے قید دی سنز ادتی ہوئی سی۔ سہیل نے کہہ دیا

معادہ سے مطابق میرا پتر میرے حوالے کر دیا۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ ایہنوں ایچھے ای رہن دیا۔ سہیل نے نامنظور کیتا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے وی بڑا اکھیا پراوہ نہ منیا۔ مجبور ہو کے آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے ادہنوں سہیل سے حوالے کر دتا۔ حضرت عمر رضی اللہ عنہ ضبط نہ کر سکے تے عرض کرن لگے۔ یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اسی حق اتے نیس۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ ہاں اسی حق اتے ہاں۔ فیر حضرت عمر رضی اللہ عنہ نے عرض کیتی ”اسی دب کے صلح کیوں کر رہے آں“ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا میں اللہ و رسول ہاں تے خدادے حکم دے خلاف نیس کر سکدا۔ خدا میری مدد کرے گا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے ابو جندل رضی اللہ عنہ نوں فرمایا۔ صبر تے ضبط کولوں کم لوؤ۔ خدا تہاڈے جیہے منظور ماں اسی کوئی نہ کوئی راہ ضرور کڑھے گا۔ ہن صلح ہو گئی اے تے اسی بد عہدی نیس کر سکدے۔“

ایس طراں ابو جندل رضی اللہ عنہ نوں سننے بیٹریاں واپس جانا پیا حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ ”ایچھے ای قربانیاں کر دیاؤ۔“ ام سلمہ رضی اللہ عنہ دے کہن اتے آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے سب نوں پہلاں قربانی کیتی۔ فیر قال منائے۔ ایس طراں لوکاں نوں پتہ لگا۔ جے ایہہ فیصلہ بدلن والا نیس۔ ساریاں نے قربانیاں دی کیتیاں تے سردی منبائے۔ صلح نوں پچھوں تے دن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم حد بیہ وقح ای رہے۔ فیر مدینے دل ٹر پیئے راہ وقح سورہ فتح اِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا نازل ہوئی۔ پئی اسان تہاں کھلی فتح عطا کیتی اے۔ حضرت عمر رضی اللہ عنہ نے ایہہ آیتاں سنیاں تے حیران ہو کے پچھن لگے۔ ایہہ کیہڑی فتح اے۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا ایہہ صلح ای فتح اے۔ آؤں والے حالات ای ایس راز نوں کھولن گے۔

معاہدے فتح ایبہ شرط سی۔ جتھڑا مسلمان مکیتوں مدینے جائے گا
 اوہ واپس کر دتا جائے گا۔ ایبہ سے فتح صرف مرد مسلمان شامل سن
 زنانیاں لٹی ایبہ حکم نازل ہو چکیا سی
 ”اے ایمان والیو! حدوں تہاڈے کول مہاجر زنانیاں آون تے تسی
 اوہناں نوں جاتج لوؤ۔ رب اوہناں سے ایمان نوں جان دااے۔ جے
 تہا نوں علم ہو جاوے اوہ مسلمان اکی نیں تے فیر اوہناں نوں کافراں دے
 حوالے مت کرنا۔ اوہ کافراں لٹی حلال نیں تے نہ اکی کافر اوہناں لٹی حلال
 نیں۔ اوہناں نوں حق مہر دے کے اوہناں نال نکاح کر لوؤ تے کافر زنانیاں نوں
 اپنے نکاح وچ نہ لیاؤ۔“

مکے وچوں ابولصیر (عقبہ بن اسید) کافراں کولوں نس کے مدینے آیا۔
 قریش نے واپسی دا مطالبہ کیتا۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے واپس جان دا کہیا
 عقبہ نے ذوالحلیفہ بیچ کے دو کافراں وچوں اک نوں قتل کر دتا تے دو جا جان بچا
 کے نس گیا۔ ابولصیر عیص تھاں جا کے رہن لگ پیا۔ دو جے مظلوم صحابی وی
 اوہرے نال جا کے رہن لگ پے تے راہ لنگھیاں تا فلپیاں نوں کٹن لگ پے
 مجبوراً قریش نے ایبہ شرط معاہدے وچوں کڈھ دتی تے اجازت دے دتی
 جیہدا دل چاہوے جا کے مدینے رہو۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے مسلمان
 نوں مدینے آون لٹی کہیا تے ابو جندل سمیت سارے مسلمان مدینے
 وچ آوے۔ ایبہ اکی فتح سی۔ جیہدی خوشخبری رب نے انا فتحنا
 وچ سنائی سی۔ عبداللطیف عارت گجراتی نے ایہوں سرکاری فتح نامہ اکھیا
 لے۔

خالد بن ولیدؓ سے عمرو بن العاصؓ کا اسلام قبول کرنا

صلح حدیبیہ توں کچھوں خالد بن ولیدؓ نے خواب و تح ڈٹھا جے اوہ بڑی تنگ تے ہنیری جگہ وچوں نکل کے کھلی تے ہری بھری دنیا و تح پچ گیا ایدوں پہلاں خالدؓ نوں اپنے بھرا دا خط وی لہج گیا سی۔ جہدے و تح آکھیا گیا سی۔ ”جے تیرے جہیا عقلمند بندہ اسلام توں دور نہیں رہ سکدا چینگا تے ایہو ای لے جے توں ہن ضد چھڈ دیوین تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم دکی خدمت و تح حاضر ہو کے اسلام قبول کر لوین۔ خالد پہلاں ای شرک توں بیزار سی تے اسلام دکی سچائی وی دل و تح گھر کر چکی سی۔ ہن پتے دلوں اوہنے مدینے شریف جاون دا ارادہ کر لیا تے عثمان بن طلحہؓ نوں وی مال لے لیا۔ فجریں دو جے دن دونوں مدینے ول ٹر پئے۔ راہ وچ اوہناں نوں عمرو بن العاص رضی اللہ عنہ ملیا۔ اوہنے پچھیا۔ ”کہدھریے جاندا ہے او؟ خالد کہیا۔ ”مسلمان ہوں لی مدینے پٹی جاندا ہے آں۔ عمرو خوش ہو کے کہیا۔ میں وی ایسے ای کم مدینے چلیا ہاں۔ ایہہ تے بزرگ مدینے پتے تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم نوں خبر دتی گئی۔ آپ سرکار صلی اللہ علیہ وسلم اینہاں دا آؤناں سن کے بڑے خوش ہوئے۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ ”مسلمانو! اچ مکتے والیاں اپنے کالجے دے ٹوٹے تہاڈے ول گھل دتے نیں“ خالد تے اوہدے ساتھیوں نہادھو کے کلمہ پڑھ لیا تے مسلمان ہو گئے۔ خالد رضی اللہ عنہ نے عرض کیتی۔ ”یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم میں ایدوں پہلاں چتیاں لڑایاں و تح آپ صلی اللہ علیہ وسلم دے مقابلے اُتے لڑدا رہیا ہاں۔ دعا فرماؤ۔ اللہ تعالیٰ میرے اوہ گناہ معاف کر دیوے۔“

حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ اسلام قبول کرن والیاں دے سب گناہ
 معاف ہو جائندے نیں۔ تے ایہہ آیت نازل ہوئی۔
 الَّذِينَ آمَنُوا وَتَابُوا لِلَّهِ سَيِّئَاتِهِمْ حَسُنَتْ
 ”جیہڑے بندے ایمان لے آؤندے نیں تے توبہ کر لیندے نیں۔ اللہ تعالیٰ
 اوہناں دے گناہ نیکیاں وچ بدل دیندالے۔“ سنو نمبر ۳۳، ۳۳۳ سیرۃ ہشام (۱)

غزوہ ذکی قرد

حضرت ابوذر غفاری رضی اللہ عنہ داپتر وادی غابہ وچ ڈاچیاں چکاندا
 سی۔ اک راتیں بنو غطفان نے عینیہ بن حصن خزادہ دی سرکردگی وچ
 چالی بندے تے کے ابوذر رضی اللہ عنہ دے پتر نوں قتل کر دتا۔ وہیہ
 ڈاچیاں وہی لے گئے تے حضرت ابوذر رضی اللہ عنہ دی زنائی وی نال
 لے گئے۔ فخر بن عبد الرحمن بن عوف رضی اللہ عنہ دے غلام نے ایہہ
 گل مسلمہ بن اکوع رضی اللہ عنہ نوں دسی۔ اوہناں ثنیہ الوداع اُتے
 کھلو کے تن واری با صبا حاء (ہائے سویرے) پکاریاتے دشمن
 مگر بھج پئے۔ بڑے تیز دوڑن والے سن پی گھوڑیاں نوں وی کچھے چھڈ
 جائدے سن۔ نالے تیر چلان وچ وی بے مثل سن۔ حبیب اسی دشمن نوں
 جالباتے تیر سٹ سٹ کے ڈاچیاں دشمن کولوں چھڈا لیاں۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم
 نوں وی پتہ لگ گاتے آپ صلی اللہ علیہ وسلم پنج سو بندے لے کے اوردی
 مدد نوں نکل پئے۔ ذوقرد تہجے تے بنو غطفان نال مقابلہ ہو یا۔ اوہ نس
 گئے۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم اک رات اوتھے رُکے تے فیر پچھانہہ پرت
 آئے (سیرت ابن ہشام)

غزوه خیبر

غزوه غابہ توں پچھے تین دن بعد خیبر و ترح یہودیوں نال بھڑیا ہو یا۔
 یہودی ہر ویلے اسلام دے خلاف سازشیاں کر رہے سن۔ قبیلہ غطفان
 دی اوہناں نال جاڑ لیا۔ عبداللہ بن ابی وکی یہودیوں دا حوصلہ ودھایا جے
 تہاڑی تعداد مسلمان نالوں بہوں ودھ اے۔ گھبراؤن دی کوئی لوڑ نہیں
 ایہہ محوڑے جیہے تے ہن نالے ایہناں کول ہتھیار وی پورے نہیں۔
 نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم اک ہزار چھ سو مجاہداں دا لشکر لے کے خیبر
 ول ٹر پئے۔ دو سو سوار تے باقی پیڈل سن۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم جمع تھنا
 اتے جاڈیرا کیتا۔ تاں جے غطفانی یہودیوں نال نہ رل سکن تے اوہ
 مدد دے وی نہ سکے۔

حضور صلی اللہ علیہ وسلم فجر دی نماز پڑھ کے خیبر ول ٹر پئے۔ جدوں بستی
 نظر آئی تے آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔
 اللَّهُ أَكْبَرُ خَبْرَتْ خَيْبَرُ إِنَّا إِذْ أَنْزَلْنَا بِسَاعَةِ قَوْمٍ فِئَاءَ صَبَاحٍ
 الْمُنْذِرِينَ ۝

”بستی خیبر ویران ہو گیا۔ اسی جدوں وی کیسے قوم و ترح آؤنے ہاں تے اوس
 ڈرائی جان والی قوم دی سویر بھڑیا ہو جاندی اے“۔ قیر آپ صلی اللہ علیہ وسلم
 نے فتح لئی دعائنگی۔ ایس توں پچھے شہر و ترح داخل ہوئے۔ سب توں پہلاں
 ناعم دا قلعہ فتح ہو یا۔ ایہتھے حضرت محمود بن مسلمہ انصاری شہید ہوئے۔ فیر
 قنوص دا قلعہ فتح ہو یا۔ ابن ابی الحقیق دا خاندان تے مرحب پہلوان
 ایسے قلعے و ترح سن۔ حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ تے حضرت عمر فاروق

نبی اللہ عنہ کبھی واری قلعہ فتح کرن گئے پر فتح حضرت علی کرم اللہ وجہہ سے
ہتھ لکھی ہوئی سی۔ ایس لئی حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے اک دن فرمایا۔
ا میں جھنڈا اوہرے ہتھ دیاں گا۔ جنہوں اللہ فتح نصیب کرے گا۔

صحابہ رضوان اللہ اجمعین ساری رات ایس انتظار وچ رہے جے اوہ
دوش نصیب کیہڑاے۔ جنہوں جھنڈا ملے گا۔ سویر ہوئی تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم
نے حضرت علی رضی اللہ عنہ نوں طلب کیتا۔ آپ رضی اللہ عنہ دیاں اکھاں
بکھدیاں سن۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے اپنا تھک مبارک اوہناں دیاں اکھاں
تے لایا تے اکھاں بالکل ٹھیک ہو گئیاں۔ فیر آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے جھنڈا
وہناں دے ہتھ وچ دتا۔

جنگ دے میدان وچ سمجھ توں پہلاں مرحب دا بھائی حارث پہلوان
یا۔ حضرت علی رضی اللہ عنہ نے اوہرے دو ٹوٹے کر دتے۔ فیر مرحب خود
غصے نال بھریا ہو یا نکلیا۔ حضرت علی رضی اللہ عنہ نے اوہنوں وی ٹھکانے
لا دتا۔ فیر اوہا پیتر یا سر نکلیا۔ اوہنوں حضرت زبیر رضی اللہ عنہ نے قتل کر دتا
تے قلعہ فتح ہو گیا۔ غنیمت دا مال مجاہداں وچ ونڈیا گیا تے حی بن اخطب دی
دھی صفیہ وی کنانہ بن ربیع دی قید وچ آئیاں سن۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے
اوس نوں آزاد کر کے خود اپنے نال نکاح پڑھایا۔ اوہا پیو حی تے خاوند خیمبر
دی لڑائی وچ مارے گئے سن۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے اوہی عزت تے
رتبہ برقرار رکھیا تے اوہا دکھ دور کرن لئی اوہرے نال نکاح کیتا سی۔ باقی
قلعے وی اک اک کر کے فتح ہونڈے گئے۔ خیبر دی لڑائی وچ ۹۳ یہودی
مارے گئے تے پندرہ مجاہد شہید ہوئے۔ فیر خیبر دی زمین ادھ
پیداوار اُتے یہودیاں نوں ای واپس کر دتی گئی۔ فصل پکن اُتے حضرت

عبداللہ بن رواحہ رضی اللہ عنہ نے دو حصے برابر کر کے کہیا۔ جیہڑا حصہ چاہو لے لوؤ۔ یہودی دیکھ کے حیران ہو گئے۔ کہن لگے۔ ”جے زمین آسمان ایسے انصاف نال ای قائم نہیں۔“

فیر حضور صلی اللہ علیہ وسلم وادی القریٰ ول ٹر چھے۔ ایتھے وی یہودیاں اسلام دی دعوت نون ٹھکرا دیتے لڑن مرن اُتے تیار ہو گئے۔ پر مجاہدیاں دے اگے کھلونہ سکے۔ زمین اُدھ پیداوار اتے اونہاں کول ای رہن دتی گئی۔ فدک تے وادی تیمار دے یہودیاں سُنیا تے جزیریاں اُدھ پیداوار اتے آپ صلی اللہ علیہ وسلم نال صلح کر لی۔

حضور صلی اللہ علیہ وسلم نون زہر دتا جانا

سلام بن مشکم یہودی دی زانی زینب مرحب دی بھریا اک بکری مجھن کے اوہدی پٹھ اتے زہر لکے حضور صلی اللہ علیہ وسلم نون پیش رکیتی سارے یار کھاون لگ پئے۔ تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ ”ایہنوں نہ کھاؤ۔ ایہدے دتھ زہر لگا ہویا اے۔“ یہودن نون بلا کے پھیا گیا۔ تے اوہنے مَن لیا۔ جے ایہ کم اوہنے جان بچھ کے کپتیا سی۔ ایس زہر نال بشرین براء رضی اللہ عنہ شہید ہوئے۔ یہودن نون اوہدے بدلے قتل کر دتا گیا باقیباں فصد کھواٹے تے پچ گئے۔ کچھ بار ایس زہر نال مروی گئے۔

عالمی تبلیغ

بادشاہاں دے نال نخط مبارک

حدیبیہ دی صلح تون پچھوں مکے والیاں ولوں اطمینان ہو گیا سی

نجیبر والیاں دی وی کھنگی مک گئی سی۔ ہن دوجی دنیا نوں اسلام واسینہا
 دین دا ویلا سی۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے قاصد بنا کے دکھو دکھ ملکاں وچ
 گھلے۔ چہیدا پڑا اُترہ ہویا۔ سب توں پہلاں روم دے بادشاہ قیصر دل خط
 دے کے دھیہ کلبی رضی اللہ عنہ نوں گھلایا گیا۔ راہ وچ شام وی آؤند اسی
 دھیہ کلبی رضی اللہ عنہ نے خط حارث غسانی دل پچا دتا۔ اوہنے قیصر نوں
 بیت المقدس گھل دتا۔ قیصر نے خط ملدیاں اسی حکم دتا جے عرب دا کوئی بند
 لہجہ جاوے تے لے آؤ۔ ابوسفیان رضی اللہ عنہ تاجراں نال غزہ وچ ٹھہرے
 ہوئے سن۔ قیصر دے بندے اوہنوں قیصر کول لے گئے۔

قیصر: نبی دا خاندان کیہو جھیا اے؟

ابوسفیان: شریف اے۔

قیصر: ایس خاندان وچوں اگے وی کیسے نبوت دا دعویٰ کیتا اے؟

ابوسفیان: نہیں۔

قیصر: ایہنوں منن والے کیہو جھیا لوک نہیں؟

ابوسفیان: غریب، کمزور تے ماڑے لوک نہیں۔

قیصر: منن والے گھٹ رہے نہیں یاں ودھ رہے نہیں؟

ابوسفیان: منن والے دیہاڑے دیہاڑے وی ودھ رہے نہیں۔

قیصر: تہانوں کدی اوہدے تہنوں دا وی تجربہ ہویا اے؟

ابوسفیان: بالکل نہیں۔

قیصر: کدی وعدہ خلافی وی کردا اے؟

ابوسفیان: بالکل نہیں۔ دیکھئے معاہدہ کیوں بھدا اے؟ (صلح حدیبیہ)

قیصر: کدی کوئی لڑائی وی تہاڈے دوہاں وچکار ہوئی اے؟

ابوسفیان : ہاں

قیصر : نتیجہ کیہہ رہیا ؟

ابوسفیان : کدی اسی جتنے کدی اوہ غالب رہے۔

قیصر : اوہ اعلان کیہہ اسے ؟

ابوسفیان : پاک اختیار کرو۔ سپر بولوتے صہہ رحمی کرو۔

قیصر : تین ایہہ گلّاں سن کے ابوسفیان ذن مترجم دے ذریعے دستا

پتی اوہ ستچا بنی اسے۔ مینوں یقین اسے۔ میرا سادی اوہہ قبضے

دخ ہو جاوے گا۔ میں عرب و تح جاسکداتے اوہہ سے پیر چنڈا۔ قیصر سے پادری

تے امیر ایہہ گل سن کے غصے ہو گئے۔ قیصر اوہناں توں ڈر گیا تے دجیہ کلی رضی اللہ

تعالے عنہ توں ایہہ گل کہہ کے رخصت کر دتا۔ ”میں دین اسلام قبول کر لبندا

پر میں بالکل بے بس ہاں۔ خط ایہہ سی

”اللہ دے تاں نال شروع۔ جیہڑا رحمان تے رحیم اسے۔ ایہہ خط محمد

صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اللہ دے بندے تے رسول دی طرفوں ہرقل روم دے بادشاہ

ول۔ سلامتی اوہہ لئی اسے۔ جیہڑا ہدایت توں سن اوے۔ ایس توں چھپے

میں تینوں دعوت دیندا ہاں۔ جے اسلام قبول کرے۔ سلامت رہویں دا

تے خدا تینوں دونا اجر دیوے گا۔ جے توں دین اسلام نہ منیا تے سارے

ملک دے بندیاں دا گناہ تیرے اتے ہوئے۔ لے اہ کتاب اہل سانجھی

شے ول آجاؤ۔ جیہڑی تہاڈے تے اساڈے دچکار سانجھی اسے۔ جے

اللہ تعالیٰ دے سوا کیسے ہو دی عبادت نہ کرو۔ اوہہ کوئی شریک نہ بناؤ

اللہ توں سوا کوئی ہو رب نہیں۔ جے تسی خیر کوئی ہو رب من لیا تے گواہ

رہیو جے اسی مسلمان ہاں۔

ایس خط دا جواب جدوں نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نون ملیاتے آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔
 ”اوہ جھوٹا ہے۔ خدا دشمن ہے۔ مسلمان نہیں ہو یا۔ سگوں اپنی عیسائیت اُتے ای قائم ہے؟“

کسری خسرو پرویز ایران دے والی ول خط

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
 اللہ دے ناں نال جہیزا رحمان تے رحیم ہے۔ محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
 دی طرفوں فارس دے کسری دے ناں۔

سلامتی اوس لی ہے۔ جہیزا اسلام قبول کر لوے نالے رب تے لوہے
 رسول اُتے ایمان لے آوے۔ ایہہ دی گواہی دیوے جے رب تمہیں بناں
 کوئی عبادت دے لائق نہیں۔ محمد اللہ دے سچے بندے تے رسول نہیں۔
 میں تینوں رب دی طرفے بلا ندا ہاں۔ کیوں جے میں سب انساناں لی رسول ہاں
 ناں جے جیونڈیاں نون ڈراواں تے حق کافراں اُتے ظاہر ہو جاوے۔ جے توں
 نہ منبئوں تے ساریاں مجوسیاں داگناہ تیرے ذمے ہر دے گا۔

ایہہ خط عبد اللہ بن حذیفہ رضی اللہ عنہ (قریشی سہمی لے کے بحرین اُپرے
 اوتھوں دا حاکم منذر بن سادی عبیدی تمیمی سی۔ اوہ خسرو دا نائب سی۔
 منذر نے ایہہ خط خسرو نون گھل دتا۔ خسرو نے لکھن دا دکھرا ڈھنگ لکھیا
 جے خط اللہ تے اللہ دے رسول دے ناں نال لکھیا گیا ہے۔ ایہہ ویکھ
 کے اوہ سڑیل گیا تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم دے خط دے ٹوٹے ٹوٹے کر چھڈ

اپنے غزوتے آکر ورتح آکھن لگا۔ ”میرا غلام ہو کے مینوں اینج لکھلا سے۔“
 حضور صلی اللہ علیہ وسلم نوں پتہ لگاتے آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ ”پرویز
 تے اوہدے خوشامدی ٹوٹے ٹوٹے ہو جاوون گے۔ جیویں اوہنے ساڈا خط
 ٹوٹے ٹوٹے کیتا اے۔“ تے ہو یاوی اینج ای۔ خسرو نے اپنے گورنر باذان
 یمن دے گورنر نوں لکھیا جے دو بندے گھل کے ایس نبی نوں پھڑ لیاؤ۔ باذان نے
 قہرمان تے خرخرہ نوں ایس کم لئی گھلیا۔ دونوں نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم
 کول چجے تے قہرمان بابوینے اصل گل دس دتی۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم
 نے فرمایا۔ میں تہا نوں خسرو بارے گل دساں گا۔ دوپے دن آپ صلی اللہ علیہ وسلم
 نے فرمایا۔

خسرو نوں اوہدے پتر شیروہ نے قتل کر دتا اے۔ نالے ایہ گل
 باذان تائیں پچاؤن لئی آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ ایہ وی دس دیو۔ جے
 میرا دین میری حکومت کسری دے ملک ورتح انخیر تیک چجے گی۔ خسرو
 دے قتل دی رات تے وقت دی دس دتا۔ باذان بارے وی دسیا۔ جے
 اوہ مسلمان ہو جائے گا۔ باذان نوں حدوں ایہ پتہ لگاتے شیروہ دا خط
 دی آگیا۔ جے میں اپنے پیوں نوں قتل کر کے تخت لے لیا اے۔ توں اچ توں
 میری اطاعت قبول کر لے۔ باذان ایہ سن کے مسلمان ہو گیا۔ چھ مہینے
 پچھوں شیروہ دی مر گیا۔ ایران دا انخیر لاکسری حضرت عثمان رضی اللہ عنہ
 دے زمانے ورتح قتل ہو یا۔ اوہا ناں یزدگرد سی۔ فیر ایران آتے مسلمان
 دا قبضہ ہو گیا۔

اصحہ نجاشی جہشہ سے بادشاہِ ول خط

حضرت عمرو بن امیہ فہریؓ ایہ خط لے کے اصحہ نجاشی ول گیا۔

”بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ“

اللہ سے ناں نال جیہرا رحمن تے رحیم اے۔ محمد رسول اللہ دی طرف
نجاشی بادشاہ اصحہ ول۔ توں سلامتی والا اپی۔ میں تیرے ول رب کی تشریف
گھل رہیا ہاں۔ اوہ اللہ جہد سے بناں کوئی ہوور عبادت سے لائق نہیں

اوہ بادشاہ اے۔ پاک اے۔ سلامت اے۔ پناہ دین والا اے۔

تے نگہبان دی اے۔ میں گواہی دیندا ہاں۔ جے حضرت عیسیٰ علیہ السلام مریم

دے پتر تے اللہ سے روح تے کلمہ نہیں۔ اللہ تعالیٰ نے ادبناں نوں

مریم علیہا السلام نوں عطا کیتا۔ جیہڑیاں پاک، گناہاں توں بچیاں ہویاں

تے باعصمت سن۔ فیر ادبناں دی کلمہ وچوں عیسیٰ علیہ السلام پیدا ہونے

اللہ تعالیٰ نے عیسیٰ علیہ السلام نوں انج ای پیدا کیتا۔ جیویں آدم علیہ السلام

نوں اپنے ہتھ نال بنا یا سی۔ میں تینوں اللہ وحدہ لا شریک ول بلاندا ہاں

تے اوسے دی اطاعت لیج دعوت دیندا ہاں جے توں میری اطاعت کریا

تے جیہڑا کلام میرے اُتے نازل ہو یا اے۔ اوس اُتے وی ایمان لے آویں

میں تہاڈے ول رب دار رسول ہاں۔ میں تینوں تے تیرے لشکر نوں

اللہ جل جلالہ، ول بلاندا ہاں۔ میں اللہ دا پیغام چچا دتا اے تے نصیحت

دی کر دتی اے۔ توں میری مت من لے تے منق والا ای سلامت

رہندا اے۔“

حدیوں ایہ خط نجاشی بادشاہ نوں لہجا۔ اوہنے اکھاں اُتے رکھیا

تے تحت اُتوں اہم کے زمین اُتے بہہ گیا۔ فیر اپنے مسلمان ہون دا اعلان کیتا
تے جواب اِنج لکھ کے نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وُل گھلیا۔

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ۔ محمد رسول اللہ دی طرف اصمہ
نخاشی بادشاہ وُلوں۔

”اے اللہ دے رسول! تہاڈے اُتے رب دا سلام ہووے
تے اوہدیاں رحمتاں تے برکتاں وی ہوں۔ جہہدے بناں ہو رکونی عبادت
دے لائق نیئیں تے اوہنے مینوں اسلام داراہ دُتیا۔ ایس تون پچھے
یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم! تہاڈا خط ملیا۔ تہاں جو جو ذکر حضرت عیسیٰ
علیہ السلام دا کیتا اے۔ اللہ دی قسم! حضرت عیسیٰ علیہ السلام ایس توں اک
تیل گھٹ وُدھ نیئیں۔ جتاں رتہ اوہناں دا آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے دیا
اے۔ اساں ایہہ نشان پچھان لی اے۔ جو کچھ آپ صلی اللہ علیہ وسلم
نے ساڈے وُل لکھ گھلیا اے۔ اساں من لیا اے۔ میں گواہی دیندا ہاں جے
تسی اللہ دے سچے رسول او۔ میں تہاڈی بیعت تہاڈے چاچے دے
پتر دے ہتھ اُتے کیتی اے۔ ایہہ ای اللہ دی بیعت اے۔ میں اپنے پتر
آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی خدمت وِتج گھل رہیا ہاں۔ تے تسی ارشاد فرماؤ
تے میں آپ وی آپ دی خدمت وِتج حاضر ہو جاواں۔ میں گواہی دیندا
ہاں جے جو کچھ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا اے۔ حق اے۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم
اُنے رب دی رحمت تے برکت ہووے۔

اصمہ دا پتر اہل ایہہ خط لے کے اک نئے چنے قافلے نال مدینے شریف
اُپڑیا۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے آپ ایس قافلے دی آدرجھا کیتی۔ اہل
وی مسلمان ہو گیتے مدینے پاک ری رہیا۔ کچھ چہرے پچھوں اصمہ دی وفات

دی خبر ۹۰۰ و ترح مدینے شریف اُٹری تاں حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے اودری
 نماز جنازہ غائبانہ پڑھی۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم دا ایہ خط ارج وی حبشہ
 دا مقوقش بادشاہ کول موجود اے۔

مصرے بادشاہ مقوقش ول خط مبارک

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

محمد رسول اللہ دی طرفوں مقوقش عظیم قبطنی مصر دے بادشاہ دے ناں
 ”سلامتی اوس لئی اے جیہڑا اسلام قبول کر لے۔ ایس نوں پچھے میں تینوں
 اسلام قبول کر لین دی دعوت دیندا ہاں۔ من لیس گاتے پنج جاہیں گا۔
 جے نہ منیں گاتے ساریاں قبطنیاں دا گناہ تیرے سر ہووے گا اے اہل کتاب
 اک اجیہی گل نوں من لوؤ۔ جیہڑی اسادے تسادے وچکار ساخجی اے
 جے اسی رب توں بناں کیسے ہووے عبادت نہ کرے۔ نہ اودھا شریک بنے
 رب توں بناں کیسے نوں اپنا پار نہ بناے۔ جیکر نہ منو گے تے گواہ نہ ہو
 جے اسی مسلمان آں۔

حاطب بن ابی بلتعہ رضی اللہ عنہ ایہ خط لے کے مصر گئے۔ مقوقش
 نوں ایہ خط لے و ترح ملیا۔ اوہنے ایہنوں ہاتھی وند دی ڈتی و ترح بند کر
 لیا۔ اودے اُتے اپنی مہر لادتی۔ اتفاقاً ایہ خط فرانس دے سیاح اجمیم
 نوں گریجے وچوں ملیا۔ اوہنے ایہ خط سلطان عبدالحمید خاں ترکی دے
 سلطان دی خدمت و ترح ہدیہ پیش کیتا۔ ارج وی ایہ خط استنبول و ترح
 موجود اے۔

ساریاں خطاں اُتے حضور صلی اللہ علیہ وسلم دی مہر لگدی سی۔ جیہڑا

نمونہ ایہہ سی۔ (رسول اللہ محمد) مہروی ایسے خط اتوں پڑھی گئی اسے

ایس خط دا جواب مصر دے بادشاہ نے اِنج لکھ کے گھلایا۔

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

محمد بن عبداللہ ول مقوقش عظیم قبلی دی طرفوں۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم اتے سلامتی ہووے۔ ایہوں پچھے میں آپ صلی اللہ علیہ وسلم دا خط پڑھیا اے۔ تے جیہڑی گل تساں کہتی اے۔ سمجھ گیا ہاں۔ جو دعوت تساں دتی اے۔ اوہا وی پتہ لگ گیا اے۔ میں جان دا ساں جے اک نبی آؤن والا اے۔ میرا خیال سی جے اوہ شام ولوں آوے گا۔ میں آپ دی خدمت وچ دو خادماں گھل رہیا ہاں۔ ایہہ دونوں تے خچر بہہ یہ نہیں۔ آپ اتے رب دی رحمت ہووے تے سلامتی۔ ایہہ دو سکپاں بھیناں مارہ تے سیرین سن۔ دو ہاں کلمہ پڑھ لیا۔ تے مارہیہ نوں آزاد کر کے حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے اپنے نال نکاح کر لیا تے سیرین رضی اللہ عنہا حضرت حسان بن ثابت رضی اللہ عنہ نوں عطا ہویاں۔

حضرت حاطب رضی اللہ عنہ نے واپس آ کے مقوقش دا حال دسیا تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ ”اوہ بادشاہی دے لالچ وچ اسلام توں محروم رہ گیا اے۔ اوہا ملک وی اوہدے کول نہیں رہو گا۔“

حضرت عمر رضی اللہ عنہ دے زمانے وچ مصر مسلماناں فتح کر لیا تے ایہہ ملک وی اسلامی ریاست بن گیا۔

ہوزہ بن علی الحنفی والی عامہ ول خط

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دی طرفوں ہوزہ بن علی الحنفی ول۔
سلامتی اوہے لئی اے۔ جیہڑا من لوے۔ میرا دین ایہوں تیکر
اُپڑ جائے گا۔ جیہڑوں تیکر اُدھتے چتر جانڈے نیں۔ توں اسلام لے
آ۔ پنج جاہیں گا۔ تیرا ملک تینوں ای دتا جائے گا۔

حضرت سلیط بن عمرو عامری رضی اللہ عنہ ایہہ خط لے کے ہوزہ
ول گئے۔ ارکون دمشق دا والی اوہے کول سی۔ اوں اوہوں پچھیا
حصنور صلی اللہ علیہ وسلم بارے۔ تے اوہنے آکھیا۔ توں اسلام
کیوں قبول نہیں کر لیندا۔ اوہنے آکھیا جے میں مسلمان ہو جاواں تے
ملک جانڈا رہے گا۔ ارکون جواب دتا۔ اوہ سچا نبی اے۔ جے
توں اوہوں من لیں گا۔ تے اوہ ضرور تیرا ملک تینوں دے دے
گا۔ ایس نبی دی بشارت حضرت عیسیٰ علیہ السلام وی دے گئے نیں
حصنور صلی اللہ علیہ وسلم نے اوہا انکار سنیا تے فرمایا۔ ہوزہ تباہ ہو گیا
تے۔ مہتے توں واپس آؤندیاں حصنور صلی اللہ علیہ وسلم توں اطلاع
میلی جے ہوزہ مر گیا اے۔

حارث بن ابی شمر غسانی ول خط مبارک

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دی طرفوں حارث بن ابی شمر غسانی

دے ناں - جیہڑا من لوے گا - اوہی لئی سلامتی اے - اللہ اُتے ایمان لے آوے تے اوہی تصدیق کرے - میں تینوں اللہ اُتے ایمان لیاؤن لئی دعوت دیندا ہاں - جے توں اوہا شریک نہ بناؤں تے تیرا ملک بچیا رہوے گا -

حضرت شجاع بن وہب رضی اللہ عنہ ایہہ خط لے کے دمشق اُپڑے - رومی دربان مری نال ملاقات ہوئی تے اوہنے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دی تصدیق کیتی - حارث نے قیصر وُل لکھیا تے قیصر نے چڑھائی نوں منج کیتا - فیر حضرت شجاع رضی اللہ عنہ نوں کچھ سونا تے زادِ راہ دا خرچ دے کے وداع کیتا حضور صلی اللہ علیہ وسلم نوں جدوں پتہ لگاتے آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا - اود تباہ ہو جائے گا تے مری یح جائے گا - جدوں حارث نے خط پڑھیا سی تے پڑھدیاں سار ای سٹ دتا سی - آکر وچ آکے آکھن لگا سی - "میرے کولوں میرا ملک کون لے سکدا اے - نالے فوج نوں چڑھائی دا حکم دتا - پر قیصر دے مٹاکن نال فیر رک گیا سی انجیر موتہ تے توک دیاں لڑائیاں ایسے عزور نوں دبان لئی لڑیاں گئیاں سن تے رومی حکومت دیاں ایہہ ریاستاں اسلامی ریاست دا حصہ بن گئیاں سن -

منذر بن ساوی والی بحرین ول خط

سنہ ۴ وچ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے حضرت علاء بن الحضرمی رضی اللہ عنہ دے ہتھ بچن دے والی منذر بن ساوی نوں اسلام دی دعوت دا خط لکھ کے گھلایا - اوہنوں پڑھدیاں ای

منذرتے اودھے ساتھ مسلمان ہو گئے۔ پر یہودی نے مجوسی
منکرای رہے۔ منذرتے واپس حضور صلی اللہ علیہ وسلم نون لکھیا
تے پچھیا ہسن کی کیتا جاوے۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے ایہہ جواب دتا۔
بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دی طرفوں منذر بن ساوی دل
تیرے اُتے سلامتی ہووے۔ میں تیرے سامنے اللہ دی تعریف کردا ہاں
جیہدے بناں ہو کوئی عبادت دے لائق نہیں۔ میں گو اہی دبند ہاں
جے اودھے سوا کوئی معبود نہیں تے محمد صلی اللہ علیہ وسلم اللہ دے بند
تے رسول نہیں۔ ایدوں پچھے میں تینوں اللہ دا سنیہا دبند ہاں۔
جو خیر خواہی کردا اے۔ اپنے ای واسطے کردا اے۔ جیہڑا میرا
قاصداں دا حکم من دا اے۔ جیہڑا اوسناں دی خیر خواہی کردا اے
اوہ میری ای خیر خواہی کردا اے۔ میریاں قاصداں تیری تعریف کیتی
تے میں تیری سفارش تیری قوم لئی قبول کیتی۔ مسلماناں نون اسلام
اُتے آزادی دہیہ۔ میں گناہ گاراں دے گناہ بخش دتے۔ تون
دی اوسناں دا اسلام قبول کر لے۔ چتاں چر تون چنگے کم کردا
رہی گا۔ اسی تینوں نہیں ہٹاواں گے۔
جیہڑا یہودی، نصرانی یاں مجوسی اے۔ اودھے کولوں جتہ یہ
وصول کرو۔

ایہہ خط وی سلطان عبدالمجید دے خزانے وچ موجود اے

تے محمد رسول اللہ دی مہر لگی ہوئی اے۔

سیرت رسول عربی صوفیہ نمبر ۲۲۴، ۲۰۸

غزوه موتہ

حارث بن عمیر از مدینہ کے ہفتہ بھر سے دے امیر نون بنی پاک
صلی اللہ علیہ وسلم نے اپنا خط گھلایا۔ جدوں آپ موتہ سے مقام
اُتے پہنچے تے شرجیل بن عمرو غسانی نے اوہناں نون شہید کرا دتا
ایہ خبر جدوں نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نون علی تے آپ صلی اللہ علیہ وسلم
بڑے آزرده ہوئے۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے تین ہزار دالشکر
لے کے حضرت زید بن حارثہ رضی اللہ عنہ دی سردگی و فتح موتہ ول
گھلایا۔ نال ای حکم دتا۔ کہ جے حضرت زید رضی اللہ عنہ شہید
ہو جاوون تے حضرت جعفر طیار بن ابی طالب رضی اللہ عنہ دی سردگی
فتح دی کمان سنبھال لیہن۔ اوہ دی شہید ہو جاوون تے عبد اللہ
بن رواحہ رضی اللہ عنہ لشکر دے سردار ہوون گئے۔ شرجیل نون
خبر ہوئی تے اک لکھ دالشکر لے کے تیار ہو گیا۔ قیصر روم دی اک
لکھ فوج لے کے بقاء دی تھاں اُتے آڈیرالایا۔ مسلمان بچدے
بچاندے موتہ دے مقام اُتے پہنچ گئے۔ حضرت زید رضی اللہ عنہ
حضرت جعفر رضی اللہ عنہ نے حضرت عبد اللہ بن رواحہ رضی اللہ عنہ
اک اک کر کے شہید ہو گئے۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم ایہ حال مدینہ
فتح بہہ کے دیکھ رہے سن تے اپنیاں ساتھیوں نون دس دس رہے سن
قیر حضرت خالد بن ولید رضی اللہ عنہ مسلماناں دے مشورے نال
اسلامی لشکر دے امیر متھے گئے اوہ دسدے سن جے اوس دپہار
کافر و ڈھدیاں اوہناں دے ہتھوں نون تلواراں ٹٹیاں تے دشمنان

دے دل ٹٹ گئے۔ مسلماناں چال چلی تے کچھ پچھانہہ ہٹے۔ کافر دل
 چھڑ بیٹھے سن۔ اوہ وی پچھانہہ ہٹ گئے۔ حضرت باران مسلمان شہید
 ہوٹے تے باقی صحیح سلامت مدینے شریف بچ گئے۔ نبی پاک
 صلی اللہ علیہ وسلم نے حضرت خالد بن ولید رضی اللہ عنہ نوں سیف اللہ
 دا خطاب دتا۔

فتح مکہ

قریش نے حدود و بکھیا جے مسلمان صلح حدیبیہ پاروں ودھ رہے
 نہیں تے مدینے فتح اسلام وی پھل پھل رہیا اے۔ مسلمان حضرت
 ابولبیر رضی اللہ عنہ نال رُل کے سمندر دے کنڈے آباد ہو کے اپناں
 لئی خطرہ بن گئے تیں تے اوہناں حدیبیہ وی صلح توڑن دامتا پکا لیا۔
 ایس صلح نامے فتح ایبہ وی شامل سی۔ جیہہ دل کرے مسلماناں
 نال رُل ہاٹے۔ جیہہ دل کرے کافراں نال رُل کے ٹرے۔ بنو بکر قریش
 دے سنگی بنے سن تے بنو خزاعہ مسلماناں نال رُلن دا فیصلہ کر لیا سی۔
 مدنتاں نوں ایہہ دونوں قبیلے اک دوجے دے خون دے تر ہاٹے
 سن۔ اک راتیں بنو بکر وچوں نوفل بن معاویہ و ملی بنو نفاثہ نوں نال
 لے کے بنو خزاعہ دے علاقے فتح جاحملہ کنیا۔ قریش صلح حدیبیہ
 دے مطابق اوہناں وی مدد کیتی۔ صفوان بن امیہ۔ خولطیب بن
 عبد العزیز، عکرمہ بن ابی جہل تے سہیل بن عمرو پ بدل بدل کے
 بنو خزاعہ دے خلاف لڑ دے رہے۔ بنو خزاعہ نے گھبرا کے خانے کھے
 پناہ لئی تے بنو بکر رُک گئے۔ پر نوفل دے کہن اُتے جے اچھے موٹے

روزِ روز نہیں لہجہ سے - بنو بکر نے کبھی فتح دی بنو خزاعہ نوں قتل کیا
 جدوں عمرو بن سالم خزاعیؓ ایہہ خبر لے کے مدینے اُپڑیا تے نبی پاک
 صلی اللہ علیہ وسلم مسیتِ فتح بیٹھے ہوئے سن - اوہنے اُکے ایہہ شعر پڑھے
 يَا رَبِّ اِنِّي نَاثِدٌ مُحَمَّدًا
 فَانصُرْ رَسُولَ اللّٰهِ نَصْرًا مُّعْتَدًا
 اِنْ قُرَيْشًا اَخْلَفُوْهُ الْمَوْعِدًا
 هُمْ بَيْتُوْنَا بِالْوَيْهَجِ
 حَلْفُ اَبْنِيَا وَاَبِيْهِ اِلَّا تَلْدًا
 وَاُدْعُ عِبَادَ اللّٰهِ يَا نُورَ اَمْدَادًا
 وَنَقَضُوْا حَيْثَا فَكَّ الْمُؤَكِّدًا
 وَقَتَلُوْنَا رُكْعًا وَ سُبْحٰنًا
 سیرت رسول عربی صفحہ ۲۵۰ / ۲۳۶

یا مولا تیرے رسول اُگے میں اِنج عرض گزار داہاں
 پیو دادے دے پرانے عہدِ خاطر میں ایہہ گل چتار دا ہاں
 رسول اللہ اُتے ہُن فرض ہوئی اے مدد اساطی کرنی
 نالے بلا دسن ساریاں مومنناں نوں ایہہ گل ای میں پکار دا ہاں
 بلا شک قریش رد کیا جیہڑا قول اقرار بھنویا
 اوہناں پکا عہد تروریا اے ہن پکی گل سناوندا ہاں
 اسی فتح و تیرستے سال اوہ آساں اُتے اُن سے
 کجے دی اسانوں چھڈیا نہ مدد لئی میں اتھر و گاندا ہاں
 ایہہ گل سن کے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا - اے عمرو بنیوں
 مدد ضرور ملے گی - او سے ویلے حضرت صمرہ رضی اللہ عنہ نوں مکے گھلیا
 تے شرطیں پیش کیتیاں جے ایہناں وچوں کوئی اک گل چن لووے -
 ۱ : بنو خزاعہ دے مویاں بندیاں دا خون بہا دے دیوے -

۲ : قریش بنو بکر دی حمایت چھڑ دیوں - یاں

۳ : صلح حدیبیہ توڑن دا اعلان کرو -

قریش ولوں قرظ بن عمر نے کہیا - اسانوں نیجی گل منظور اسے
پر قاصد دے ٹر جاون پچھوں پچھتائے - فیر ابوسفیان نون مدینے گھلایا
جے معاہدہ نویں سر یوں کر آوے - ابوسفیان مدینے تے گیا - پر اوہرے
نال کیے اکھ وی نہ ملائی تے ادھ وی یوس ہو کے مکے ٹر یا - اوہری دھی
ام حبیبہ رضی اللہ عنہا کی اوہرا آدر بھاء کرن توں معذوری ظاہر کیتی سی -
فیر نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم لشکر نون تیاری دا حکم دتا - مکے والیاں توں خبر چھپان
دی وی ہدایت کیتی - پر حاطب بن ابی بلتعہ نے قریش نون اک خط چوری لکھوا ای
دتا - خط راہ و تھ پھڑ یا گیا - حضرت حاطب ہوراں نون بچھ گچھ ہوئی تے اوہناں
عذر پیش کیتا پی اوہناں دے سارے عزیز مکے و تھ نیں - تے ادھ قریش اتے
اخوان کرنا چاہندے سن تاں جے اوہناں دے عزیز قریش توں بچے رہن
اوہناں دا ایہہ عذر حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے من لثباتے حضرت حاطب رضی اللہ عنہ
ہوراں نون معاف کر دتا - حضور صلی اللہ علیہ وسلم دس ہزار دا لشکر لے کے
۱۰ رمضان سنہ ۶ نون مکے ول ٹر پے - مکے توں اک منزل اُتے لشکر نے
پڑا کیتا - جدوں رات نون اگ بلی تاں مکے والے و بچھ کے سٹ پٹائے جے
ہن کیہہ کیتا جائے - حکیم بن حزام ، ابوسفیان تے بدیل نون حضور صلی اللہ علیہ وسلم
ول گھلایا - حضرت عباس رضی اللہ عنہ اپنے بال نیچے نون نال لے کے مدینے جا رہے
سن - حجفہ دے مقام اُتے حضور صلی اللہ علیہ وسلم نال ملاقات ہوئی - آپ صلی اللہ علیہ وسلم
دے حکم دے مطابق حضرت عباس رضی اللہ عنہ نے نیچے تے مدینے گھل دتے تے
خود لشکر نال مدینے آگئے - ابوسفیان تے اوہرے ساتھی جا سوسی کر دے راتیں پھڑ

گئے۔ حضرت عباس رضی اللہ عنہ نے ابوسفیان نوں کچھان لیا سی۔ اوہنوں اپنے
 خچر اُتے اپنے پچھے بٹھا کے حضور صلی اللہ علیہ وسلم کول لے آئے۔ حضرت عمر
 رضی اللہ عنہ ابوسفیان نوں سپہان کے تلوار میان وچوں کڈھ لیندے نیں۔ پر
 حضرت عباس رضی اللہ عنہ خچر دوڑا کے حضور صلی اللہ علیہ وسلم کول پہنچ جانڈے
 نیں تے عرض کردے نیں جے میں ابوسفیان نوں پناہ دے چکیا ہاں۔ اخیر ابوسفیان
 حضرت عباس رضی اللہ عنہ دے کہن اُتے کلمہ پڑھ کے مسلمان ہو جانڈا اے
 حضور صلی اللہ علیہ وسلم فرمانڈے نیں جے ابوسفیان وڈیائی پسند کردا اے
 ایہدے لئی کوئی وڈیائی دی گل کردیو۔ حضرت عباس رضی اللہ عنہ فرمانڈے نیں
 جیہڑا ابوسفیان دے گھر تڑ جاوے گا۔ یاں خانے کجے وچ پناہ لوے گا
 اوہ محفوظ رہوے گا۔

نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دے فرمان اُتے ابوسفیان نوں پہاڑی دے درے
 کول کھلہا روتا گیا۔ تاں جے رتی فوج دانظارہ اکھتیں ویکھ لئے۔ حضرت عباس
 رضی اللہ عنہ دسدے نیں۔ سب توں پہلاں جیہڑا لشکر گزریا اوہ قبیلہ غفار
 دا لشکر سی۔ قیر بنو جہینہ، بنو ندیم، بنو سلیم دے قبیلے دے ہتھیار بند لشکر گزریے
 اوہ نعرے مار دے ننگھے۔ ابوسفیان ویکھ ویکھ کے حیران ہندا گیا۔ اخیر اُتے انصار
 دا لشکر گزریا تے ابوسفیان رضی اللہ عنہ ہور حیران ہو یا تے پچھیا جے ایہ کپہا لشکر
 اے۔ حضرت عباس رضی اللہ عنہ نے دسیا کہ ایہ مدینے دے انصار ہیں حضرت
 سعد بن عبادہ رضی اللہ عنہ نول اُٹھے۔ "الْيَوْمَ يَوْمَ الْمَاحِئَةِ - الْيَوْمَ
 تَسْجَلُ الْكَعْبَتَا - اِجِ دَاوِدَ اِطْرَاسَ حَتَّ لِرَاثِي دَاوُدَ اِسْ - اِجِ كَعْبَةَ حَلَالِ كَر
 دتا جاوے گا۔ اینہاں دے پچھے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم سن۔ ایس لشکر دا جھنڈا
 حضرت زبیر بن العوام رضی اللہ عنہ دے ہتھتہ سی۔ ابوسفیان رضی اللہ عنہ حضرت

سعد رضی اللہ عنہ سے لفظ دُ سے ۔ تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم فرماؤں لگے ۔
 ” اچ کجے دی وڈیائی داؤن اے ” نالے جھنڈا لے کے اوہناں دے پترنوں
 دے دتا ۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے مکے پیج کے حکم دتا جے جھنڈا جیون دے
 تھاں اُتے گڈ یا جاوے ۔ تے حضرت خالد بن ولید رضی اللہ عنہ نوں اکھیا جے
 اوہ اُتے پاسیوں شہر و توح آون ۔ ایہہ اعلان وی کر دتا گیا سی پٹی جھپڑا ہتھیار سٹ
 دے گا یاں ابوسفیان رضی اللہ عنہ دے گھر پناہ لے لے گا ۔ یاں اپنے گھر داروازہ
 بند کر لے گا ۔ اوہ امن و توح رہوے گا ۔ فیروی قریش دے اک جھتھے نے جنہاں و توح
 صفوان بن امیہ ۔ عکرمہ بن ابی جہل تے سہیل بن عمرو ورگے بندے سن ۔ اوہناں
 مسلماناں داراہ ڈکیا ۔ حضرت خالد بن ولید رضی اللہ عنہ نوں حکم سی جے لڑائی نہیں
 کرنی تے صفادے مقام اُتے آکے دے لشکر و توح آرن ۔ پر قریش نے تیر مسٹے
 شروع کر رتے ۔ دو بندے حضرت جیش بن اشتر رضی اللہ عنہ تے حضرت کرن
 بن جابر فہری رضی اللہ عنہ شہید ہو گئے ۔ حضرت خالد بن ولید رضی اللہ عنہ نے مجبور
 ہو کے حملہ کر دتا تے تیر چلان والے تیراں توں وودھ لاشاں چھڈ کے نس گئے
 نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نوں لڑائی دا پتہ لگا ۔ ناں حضرت خالد بن ولید رضی اللہ عنہ
 کولوں حقیقت چھپی ۔ اوہناں عرصن کیتی پٹی پہلے مکے والیاں کیتی سی ۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم
 نے فرمایا ۔ اللہ و امرایاں جیہا سی ۔

فیر حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے اپنے تبنو و توح آرام کیتا ۔ نہادھو کے ہتھیار
 لاہے تے ڈاچی قصوی اُتے سوار ہوئے ۔ حضرت اسامہ بن زید رضی اللہ عنہ نوں
 اپنے پیچھے بٹھالیا ۔ جھپڑے اُتے ای سن ۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم اُگے پیچھے
 تے سبجے کھبے انصار تے مہاجر بے شمار نوداد و توح سن ۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم
 سیدھے خانہ کعبہ ول گئے ۔ سب توں پہلاں حجر اسود نوں چھپیا ۔ فیر اپنی ڈاچی اُتے

ای طواف کیتا۔ ایس توں پچھے کجے نوں بیتاں توں صاف کیتا۔ اک اک بیت سوتی
نال بیٹھاں شدے سن تے فرما ندے جا ندے سن۔

قُلْ حَبَاءُ الْحَقِّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ ۗ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا ۗ

”حق آگیا اے تے باطل مٹ گیا اے۔ باطل مٹن والی ای شے اے۔

فیرخانے کجے دا دروازہ بند کر کے عثمان بن طلحہ رضی اللہ عنہ تے بلال رضی اللہ

نال نماز پڑھی۔ حضرت اسامہ رضی اللہ عنہ وی نال سن۔ ہر پاسے آپ نے

نجیر آکھ کے دروازہ کھول دتا۔“

کجے وتر تل دھرن دی تھاں نیس سی۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے کجے دی

چوکھٹ نوں پھڑ کے اک عالی شان خطاب فرمایا۔

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ۗ - صَدَقَ وَعْدُكَ وَنَصْرُ عِبْدِكَ

هَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَكَ ۗ أَلَا كُلُّ مَأْتِرَةٍ ۗ أَوْ دَمْرٍ أَوْ مَالٍ يُدْعَى فَهُوَ

تَحْتَ قَدْحِي هَاتَيْنِ إِلَّا سَدَانَتَهُ الْبَيْتِ ۗ وَسَقَايَةَ الْحِجَابِ ۗ - أَلَا

وَقَتْلَ الْخَطَاءِ شِبْهَ الْعَمْدِ ۗ بِالسُّوَاطِ وَالْعَدَا فِيهِ الدِّيَّةُ مَا نَتَىٰ

مِنَ الْأَبْلِ مِنْهَا أَرْبَعُونَ فِي ۗ يُطُونَهَا أَوْلَادُهَا ۗ يَا أَيُّهَا الْقُرَيْشُ ۗ

إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَذْهَبَ عَنْكُمْ نَخْوَةَ الْجَاهِلِيَّةِ وَتَعْظِيمَهَا بِالْآبَاءِ

النَّاسِ مِنْ آدَمَ وَآدَمَ مِنْ تُرَابٍ ۗ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ

مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ ۗ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ۗ إِنَّ

أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ۗ

”پئی اللہ توں بناں ہوو کوئی عبادت دے لائق نیس۔ اوہ اک اے۔ اوہ

کوئی شریک نیس۔ اوہنے اپنا وعدہ پورا کر دتا اے تے اپنے بندے دی مدد

کردتی اے۔ تے کلیاں ساریاں کافر جھتیاں نوں ہرا دتا اے۔ خبردار!

ساریاں وڈیاں، قتل یاں مال ہر قسم دامیرے ایہناں دو پیراں دے تھلے آ
 سوا کیسے دی پاکی تے حاجیاں نوں پانی پیاون دے۔ خیردار! قتل یاں خطا
 جیہڑی جان بچھ کے کرن دے برابر ہووے۔ بھانویں کوڑے نال ہووے
 یاں سوٹے نال اوہناں نوں بہا اک سو اوٹھ اے۔ اوہناں اوٹھاں وچوں
 چالیاں دے ڈھڈاں وچ بچے ہوون۔ اے قریش دے جتھے! بے شک خدانے
 تہاڈا فخر غرورتے نسب سب کچھ مٹا دتا اے۔ سارے بندے آدم دی
 اولاد نیں تے آدم مٹی توں بنے سن۔ اے لوکو! بے شک اساں تہانوں
 نرتے مادہ بنایا۔ تہاڈے قبیلے بناٹے۔ تاں جے تسی پچھانے جاوؤ۔
 بے شک تہاڈے وچوں اوہ ودھ عزت والا اے۔ جیہڑا ودھ تقوے
 والا اے۔ بے شک اللہ تعالیٰ جانن والا تے خبر رکھن والا اے۔

ایدوں پچھے حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے مجمعے ول دیکھیا۔ جیہڑے
 وچ وڈے وڈے جابر قریش سن۔ اوہ وی او تھے ای سن۔ جیہڑے
 اسلام مٹاؤن لئی اگے اگے سن۔ اوہ وی سن۔ جیہڑے حضور صلی اللہ علیہ وسلم
 نوں گاہلاں کڈھدے سن۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم دے راہ وچ کنڈے
 کھلاؤن والے تے آپ صلی اللہ علیہ وسلم نوں پتھراں نال ہولہان کرن والے
 وی او تھے ای سن۔ مدینے اُتے چڑھائی کرن والے تے مسلماناں نوں
 تتیاں ریتیاں اُتے لٹان والے وی موجود سن۔ مسلماناں نوں سولی دیوں
 والے وی او تھے ای سن۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے اوہناں ساریاں ول
 دیکھیا تے رعب دار آواز وچ فرمایا۔

”اے قریش! میرے کولوں کیہو جیہے سلوک دی توقع رکھدے او؟“
 قریش بڑے مزاج پچھانن والے سن۔ جھٹ کہن لگے۔

خَيْرًا، أَخْ كَرِيمًا وَإِنْ أَخْ كَرِيمًا

چنگے سلوک دی توقع اسے کیوں ہے کسی شریف بھرتے شریف بھرا
دے پتراو۔ ایہ جواب سن کے حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔

لَا تَشْرِيْبُ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ ۚ اذْهَبُوا ۚ فَاَنْتُمْ الْطَلْقَاءُ

”یہی آج کوئی بدلہ نہیں لٹیا جائے گا۔ جاؤ کسی سارے ای آزاداؤ۔“

ایسے معافی دے اعلان پچھوں آپ کیسے وترج بہہ گئے۔ کیسے دی چابی آپ

دے ہتھ وترج سی۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے عثمان بن طلحہ رضی اللہ عنہ نون بلایا

تے ہجرت توں پہلاں والا واقعہ یاد کرایا۔ حدوں حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے

ایسے عثمان کو لوں نچانے کیسے دی چابی منگوائی سی تے ایہنے انکار کردتا سی

فیر آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ عثمان! ہن چابی کیہدے ہتھ اسے؟

عثمان: حضور صلی اللہ علیہ وسلم دے ہتھ۔

حضور صلی اللہ علیہ وسلم: میں جنہوں چاہوں چاہوں چابی دے سکتاں۔

عثمان: حضور صلی اللہ علیہ وسلم مختار نہیں۔

حضور صلی اللہ علیہ وسلم: ایہ لے چابی! ایہ تیرے کول ای رہوے گی۔

اتنے وترج نماز دا وقت ہو گیا۔ حضرت بلال رضی اللہ عنہ نے کیسے دی تھت

اُتے کھلو کے بانگ آکھی۔ ایہ بانگ سن کے عتاب بن السجید نے کہیا۔

میرا پیو ایہ آواز سنن توں بچ گیا۔ حارث کہن لگا۔ جے ایہ حق ہوندا

تے میں من لیندا۔ ابوسفیان نے کہیا۔ یمن کچھ نہیں کہندا جے کچھ اکھاں

گاتے ایہ دوڑیاں۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نون دس دین گئیاں۔

ایس توں پچھے حدوں حضور صلی اللہ علیہ وسلم اوہناں کولوں ننگھے تاں

فرمان لگے۔ ”جیہڑیاں گلاں تساں کیتیاں نہیں۔ مینوں ساریاں گلاں معلوم

ہو گئیاں نہیں۔ ایہ سن کے حارث نے عتاب دی مسلمان ہو گئے۔ کیوں ہے

ایہناں گلاں دا علم ایہناں تتناں توں بناں کیسے ہو رہوں نہیں سی۔

فیر آپ صفاد دی پہاڑی اُتے چڑھ گئے۔ پہلاں مرداں دی بیعت

لیج فیر زانیاں دی بیعت لیج۔ ابو سفیان دی زانی ہندہ دی آئی تے

گتتا خی نال گلاں کر دی رہی۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے اوہنوں دی

معاف کر دتا۔ حضرت امیر معاویہ رضی اللہ عنہ دی او سے دن مسلمان

ہوئے۔ نو دس بندیاں نوں معافی نہ مل سکی۔ ایہدی وجہ ذاتی دشمنی نہیں

سی سگوں اسلام دشمنی سی۔ ایہ اعلان کر دنا گیا۔ جتھے دی ایہ لوک

لہجین اوہناں نوں قتل کر دیو۔ اوہناں وچوں عبداللہ بن خططل تے مقیس

بن صنابہ قصاص وچ قتل کیتے گئے۔ اک زانی قریبہ نوں اسلام دی

ہجو گاؤن اُتے قتل کیتا گیا۔ صفوان بن امیہ حد سے نس گیا۔ عبداللہ بن

زبیری اسلام دشمن شاعر نجران نس گئے۔ عکرمہ بن ابی جہل بین نس گیا

سارے امان پاکے ٹر آئے تے مسلمان ہو گئے۔ حرم وچ جہڑے

خزانے سن اوہ محفوظ کر لے گئے۔ صرف تصویراں تے بت مٹا دتے گئے

حضور صلی اللہ علیہ وسلم پندرہ دن مکے وچ رہے۔

روانجی اُتے حضرت معاذ بن جبل رضی اللہ عنہ نوں مکے تبلیغ لیج

چھڈ گئے۔ کجے وچ سب توں وڈا بت ہبل سی۔ ایہ انسانی شکل

دا تے سونے یا قوت دا بنیا ہویا سی۔ خزیمہ بن مدرکہ نے ایہنوں لیا

کے رکھیا ہویا سی۔ غزلی قریش دا بت تے لات طائف والیاں دا بت

سی۔ منات ازد، عنان اوس تے خزرج دا بت سی۔ ایہ بت عمر

بن لُحی نے لیا کے رکھیا سی۔ سوارع قبیلہ ہذیل دا بت سی۔ ساریاں بتا

دی مٹی پلٹ ہوئی تے ایہناں اناں نشان مٹ گئیا۔

غزوہ حنین

فتح مکہ دی خبر سن کے ہوازن قبیلے توں بناں ساریاں قبیلیاں نے اسلام قبول کر لیا۔ اوہ پہلاں ای حملے دیاں تیاریاں کر رہے سن نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم عبداللہ بن حرد اسلمی رضی اللہ عنہ نوں جاسوس بنا کے گھلایا۔ اوہناں واپس آ کے دشمنوں دی جنگی تیاری دا دستیا ہوازن دے نال بنو نضیر، بنو نضر، بنو حنظلہ تے سعد بن ابی بکر رل گئے بنو ہلال دی اوہناں دے سنگی سن۔ سپہ سالار مالک بن عوف سی۔ مشورے لئی درید بن صمہ وی نال سی۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے دس ہزار توں ودھ رقم عبداللہ بن ابی ربیعہ رضی اللہ عنہ کو لوں قرض لے لے۔ تے صفوان بن امیہ کو لوں اک سو زریاں ادھار لئیاں۔

سنتہ سوال دے مہینے وچ بارہ ہزار دا لشکر نے کے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم طائف ول ٹر پئے۔ چوکھا لشکر ویکھ کے کئی مسلماناں آکھیا۔ "آج اساڈے اتے کون غالب آسکدا اے؟ مسلمان سویرے سویرے فجر ویلے ای حنین دی وادی وچ اُپر گئے۔ دشمن پہلوں ای تیاری۔ اوہناں دے آگے سوار۔ پیچھے پیادے تے اوہناں دے پیچھے زنانیاں سن۔ زنانیاں دے پیچھے اُوٹھ تے بکریاں سن۔ کج فوج پہاڑاں دیاں گھاٹیاں وچ چھپی ہوئی سی۔ مسلماناں اچھی جرات تے بہادری نال حملہ کیتا پئی دشمن دے دے پیر نہ ٹک سکے۔ دشمن فوج تَس گئی تے مسلماناں مال دولت لُٹنی شروع کر دتی۔ کافراں فیر پرت کے حملہ کر دتا۔ ہوازن تے بنو نضر تیرمازن

لگ پئے۔ مسلمانوں کی پہلی قطار سن گئی۔ باقی فوج وی ادسناں
 دے مگر ٹر پئی۔ بہوں گھٹ یار نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نال روگے
 حضرت عباس رضی اللہ عنہ حضور صلی اللہ علیہ وسلم دے گھوڑے دی
 لگام تے ابوسفیان رضی اللہ عنہ پیراں والی رکاب پھڑی کھلوتے سن
 نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم فرما رہے سن۔

أَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبَ - أَنَا أَبُو عَبْدِ الْمُطَّلِبِ - شی میں جھوٹھا
 نبی نہیں ہوں عبدالمطلب دا پتر ہوں۔ حضرت عباس رضی اللہ عنہ نوں آپ
 صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ انصاراں تے مہاجرناں نوں آواز دیو۔ ادسناں
 اچھی ساری آواز دتی۔ "یا معشر الانصار یا صاحب الشجرۃ یا
 اصحاب سورۃ البقرۃ"

اے انصار یو! لکڑ دے رکھ تھلے بیعت کرن والیو! اے سورۃ بقرہ
 وچ نازل ہون والی شان والیو! سارے لبیک لبیک آکھدے ٹرائے
 فی صفاں بناٹیاں گٹیاں۔ لڑائی فی شروع ہوئی۔ لڑائی دانقشہ ای بدل گیا
 مسلمان حوصلے تے تسلی نال لڑے۔ کافراں وی اپنی اکھیں آسماناں
 نوں فرشتے اتر دے دیکھے۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے اک مٹھی ریت
 مٹی لے کے شاہت الوجوه پڑھدیاں کافراں ول سٹی۔ کوئی کافر زندہ
 نہ بچیا۔ جہدے منہ وچ مٹی ریت نہ پئی ہووے۔ کافر نس گئے تے
 مسلمان جیت گئے۔ فیر کافر او پاس وچ جا اکھٹے ہوئے۔ کچھ طائف شہر
 وچ جا جمع ہوئے۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم ابو عامر اشعری رضی اللہ عنہ
 نوں کچھ فوج دے کے او پاس گھلیا۔ دریدین الصمہ ایچھے مار یا گیا۔ ابو
 اشعری رضی اللہ عنہ شہید ہو گئے۔ حضرت ابو موسیٰ اشعری رضی اللہ عنہ جھنڈا

ہتھ کر لیا۔ قیدیوں و تح حضرت شیمار رضی اللہ عنہ وی آئیاں۔ جہیڑیاں
 نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دیاں دودھ بھین سن۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم
 نے اوسناں نوں پچھانن توں پچھے اوسناں نوں اختیار دے دتا جے دل کرے
 تے عزت تے وقار نال حضور صلی اللہ علیہ وسلم کول رہ پین جے چاہوں تے
 واپس اپنے قبیلے و تح ٹر جاوں۔ حضرت شیمار رضی اللہ عنہا مسلمان ہو گئیاں
 تے اپنے قبیلے بنو سعد و تح ٹر گئیاں۔

آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے ابو عامر رضی اللہ عنہ تے عبداللہ بن قیس رضی اللہ
 عنہ لئی بخشش دی دعا کیتی

”اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِعَبِيدِ الْجِ عَامِرٍ ط اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
 فَوْقَ كَثِيرٍ مِّنْ خَلْقِكَ وَمِنَ النَّاسِ ط اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِعَبْدِ اللَّهِ
 بِنِ قَيْسِ ذُنُوبَهُ وَأَدْخِلْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَدْخَلًا كَرِيمًا ۝“

”اے اللہ! توں ابو عامر عبید نوں بخش دے۔ قیامت دے دیہارے
 اپنی مخلوق انساناں وچوں اوسنوں بہتیاں نالوں اچا رکھتیں۔ اے اللہ!
 توں عبداللہ بن قیس دے گناہ بخش دے تے قیامت نوں اوسنوں عزت والی
 تھاں و تح داخل فرمائیں۔“ (سیرت رسول عربی، صفحہ ۲۵۲، ۲۵۰)

کچھ فوج لے کے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم طائف ول ٹر پئے۔ طفیل
 بن عمرو رضی اللہ عنہ نوں بت ذوالکفین ڈھاہن لئی گھلایا۔ اوہ بت ساڑ
 کے اپنے چار سو بندیاں نال آپ صلی اللہ علیہ وسلم نال طائف و تح آ رہا۔
 بنو ثقیف وی طائف و تح قلعہ بند ہو گئے۔ بڑا ڈاہا مقابلہ ہو یا۔
 باہروں مغنیق نال اندر پتھر سٹے گئے۔ اندروں لوہے دیاں گرم سیکھاں
 سٹیاں گئیاں۔ پتھر سٹن والی مشین دبا بہ سٹر گئی تے باراں مجاہد شہید ہو گئے

حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے اعلان کر دیا۔ کہ جبیر اعلام اساطیر سے
 ٹیک ٹیج جاوے گا۔ اوہنوں آزاد کر دتا جائے گا۔ ایہہ اعلان سن دیا
 ای ترشی غلام قلعے وچوں نکل کے حضور صلی اللہ علیہ وسلم کول آ اٹھے
 اوہ سارے آزاد کر دتے گئے تے مسلمان اوہناں دے روٹی پانی دے
 ذتے دار بنے۔ دو ہفتیاں پچھوں مسلمان جحرانہ آ گئے۔ ایچھے غنیمت دا
 مال اکٹھا کیتا گیا سی۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے صحابہ دے کہن اتے بنو ثقیف
 لئی دعا کیتی۔

”اے خدا! بنو ثقیف نوں ہدایت دیہ تے ایہناں نوں اسلام قبول
 کرن دی توفیق عطا فرما۔ ایس دعا دا ایہہ اثر ہو یا جے بنو ثقیف ۹
 وچ حضور صلی اللہ علیہ وسلم دی بارگاہ وچ حاضر ہوئے تے مسلمان ہو گئے۔ جحر
 وچ مال غنیمت چھ ہزار قیدی، چوی ہزار اٹھ۔ چالی ہزار بکریاں تے چار
 ہزار اوقیہ چاندی سی۔ دس دیناں تیکر نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے بنو ہوازن
 دا انتظار کیتا۔ پر کوئی نہ پر تیا۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے ایہہ مال غنیمت
 مکے دیاں نوایاں نوایاں مسلماناں تے مہاجرناں وچ وندیا۔ آپ صلی اللہ علیہ
 وسلم نے انصار نوں فرمایا۔

”کیہہ تہا نوں ایہہ گل پسند نہیں جے لوک تے اٹھ، بکریاں تے چاندی
 لے جاوون تے تسی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نوں اپنے نال لے جاؤ۔“

انصار اچھی ساری عرض کر دے نیں۔ یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اسی
 راضی آں۔ اسانوں کوئی اعتراض نہیں۔ اعتراض کرن والیاں دیاں داڑھی
 رو رو کے اٹھوڑواں نال بھیج گئیاں۔ مال غنیمت وندن توں کچھے بنو ہوازن
 اک ٹولے دی شکل وچ حضور صلی اللہ علیہ وسلم کول حاضر ہوئے تے اسلام

قبول کر لیا۔ نالے جنگی قیدیوں لئی سفارش کیتی۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم
سے فرمان اُتے چھ ہزار قیدی بخیر کیسے معاوضے دے آزاد کر دتے گئے

رسیرۃ ابن ہشام جلد اول صفحہ ۵۲۸، ۵۱۸

ایسے سال نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم اپنے یاراں وِتِح پیٹھے ہوئے سن
تے ابو رافع رضی اللہ عنہ بھجدے ہوئے اُتے نئے آؤندیاں ساہ چڑھے
ہوئے وِتِح ای نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نوں مبارک دتی۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم
نے فرمایا۔ مبارک کبھی؟ تے ابو رافع رضی اللہ عنہ دُسدے نہیں جے
اللہ تعالیٰ اجلہ جلالہ نے تہا نوں ماریہ رضی اللہ عنہا وِچوں پتر عطا کیتا
اے۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم اللہ پاک دے ایسے فضل اُتے بڑے خوش
ہوئے۔ تے ابو رافع رضی اللہ عنہ نوں ایسے خوشی وِتِح اک نوکر عطا فرمایا۔
ابو رافع رضی اللہ عنہ مدینے دیاں گلیاں وِتِح بھجدے پھر دے
نیں تے مبارک مبارک کہندے جانڈے نیں۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم دھو
اُٹھ کھلونڈے نیں تے فرمانڈے نیں۔

لوکو! اج میرے گھر رب نے پتر دتا اے۔ میں اپنے دادے دے
نال اُتے اودھاناں ابراہیم رکھیا اے۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے
ستویں دن پتر دی جھنڈ لہائی۔ دو پھترے عقینے لئی ذبح کرائے
سردے والاں برابر چاندی صدقہ کیتی۔ وال زمین وِتِح دَب دیتے
حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا بچے نوں ویکھ ویکھ کے سوچ وِچ
پے جانڈیاں نیں جے اوہ کیوں نہ ایس نیپے دی ماں بنی۔ پر رب نوں
انجے ای منظور سی۔

فیر اک دن بریرہ رضی اللہ عنہا بھجدی آئی تے اکے حضرت عائشہ

رضی اللہ عنہا لوزن ایہہ افسوس ناک خبر دسی۔ جے ابراہیم رضی اللہ عنہ
 فوت ہو گئے نیں۔ حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا اوہناں دے دفن
 وترج شریک ہویاں۔ ابراہیم دے مرن اُتے دن نوں گرسن لگ گیا۔
 حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔

”لو کو! سُنو جِن تے دیہو رب دیاں نشانیاں نیں۔ ایہناں دا کیسے دے
 مرن تے پیدا ہوون نال کوئی تعلق نیں۔ ابراہیم نوں قبر وترج رکھن نوں پچھے
 نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دیاں اکھاں وترج اکتھرو آگئے تے یاراں پچھیا۔
 یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم۔ تسی وی روندے او۔ جدوں دوجیاں نوں منج
 کر دے او۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ ”جے میں وی بندہ ہاں۔ اکھ
 روندی اے تے دل کڑھدا اے۔ فیروی زبان اُتے اجیہی گل نیں لیاوئی
 جہیدے نال رب رنج ہووے۔ موت دا ویلا مقرر اے۔ ابراہیم دے
 مرن دا اسانوں غم اے۔“

جنتیاں دے جنتی اسلام و حج

۱: وفد دوس دا اسلام قبول کرنا

طفیل بن عمر رضی اللہ عنہ دوسی جدوں گھر پُچھیا تے اپنے
 پیو نوں اسلام لیاؤن دا دسیا۔ اوس وی اسلام قبول کر لیا۔ طفیل رضی اللہ عنہ
 دی زانی وی مسلمان ہو گئی۔ تاہم اوہ ستر بندے لے کے مدینے اٹھیا
 سی تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم خیبر وترج سن۔ او جنتی ای طفیل رضی اللہ عنہ
 نال ملاقات ہوئی۔ حضرت جعفر طیار رضی اللہ عنہ وی خیبر وترج ام حبیبہ
 دے نال اپنے حبش والے قافلے سنگ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نوں ملے سن۔

یہودیوں لئی ایٹاں ای کافی سی۔ اوہناں ویکھیا جے لوک دُوروں دُوروں
آکے پٹے حاضر ہوندے نیں۔ تے ساڈی کپہہ مجال اے۔ اوہناں دی
ہتھیار سٹ دیتے سن

۲ : وفدِ صداء دا اسلام قبول کرنا

ایہہ وفد سَنہ ۸ وِج مدینے حضور صلی اللہ علیہ وسلم کول حاضر ہویا
زیادین حاضر جیہڑے پہلاں ای مسلمان سن۔ پندراں بندے نال
لے کے مدینے آئے۔ اوہناں دے واپس جان اُتے سارے قبیلے
اسلام قبول کر لیا۔

۳ : وفدِ بنو نقیف دا اسلام قبولنا

ایہناں وچوں سب توں پہلاں عروہ بن مسعود ثقفی مسلمان ہوئے
عروہ آپ تاں شہید ہو گئے سن۔ پر جیہڑی گل قبیلے دے کتاں وِج
پاگئے سن اوہا بڑا اثر ہویا سی۔ کچھ بندے چھپتی ای عبد یابیل دی اگوائی
وِج مدینے حاضر ہوئے۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے مسیت بنوئی وِج
ڈیرا لویا تے عبد یابیل ایہو جیہے سوال ٹھہر ٹھہر کے پچھے۔

۱ : زنا بارے کی حکم اے ؟

جواب : زنا حرام اے۔

لَا تَقْرَبُوا الزَّانِيَةَ إِنَّهَا كَانَتْ فَاحِشَةً طَوَسَاءً وَسَبِيلًا ط

زنا دے نیڑے وی نہ جاؤ۔ ایہہ بُرا کم اے تے بے حیائی اے۔

۲ : سُود دے بارے کپہہ حکم اے ؟

جواب : سُود حرام اے تے تسی اصل رقم لے سکرے او۔

۳ : شراب بارے کپہہ ارشاد اے ؟

جواب : شراب حرام ہے۔
 يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ
 وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوا لَعَلَّكُمْ
 تَفْلِحُونَ ۝ اے ایمان والو! بے شک شراب، جو، بت تے پیر
 قسمت معلوم کرن والے پلٹتے شیطانی کم نہیں۔ ایہناں توں بچو تے تسی
 فلاح پا جاؤ گے۔

۴ : رتبہ دیکھ کر بیٹے۔ (رتبہ اک بت مانا سی)

جواب : ایہوں ڈھاہ دیو جے تسی نیس ڈھاہ سکدے تے بیس
 ڈھاہن والا گھل دیاں گا۔

ایہہ سارے بندے مسلمان ہو گئے تے واپس آکے سارے قبیلے
 نوں مسلمان کر لیا۔ کچھ دیناں پچھوں حضرت خالد بن ولید رضی اللہ عنہ
 دی آگوائی و توح کچھ بندے بت ڈھاہن لئی او تھے پہنچ گئے۔ اوہناں
 لات تے رتبہ نوں چور چور کردتا۔ مندر دیاں نیہناں وی پٹ چھڑیاں۔

۴ : وفد عبد القیس دا اسلام قبول کرنا

جد ایہہ وفد نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم کول اُپر یا تے آپ صلی اللہ علیہ وسلم
 پچھیا۔ تسی کون او؟ اوہناں جواب دتا۔ اسی قوم کہ بیج ہاں۔ حضور
 صلی اللہ علیہ وسلم نے اوہناں نوں جی آسیاں نوں آکھیا۔ تہ عید، نماز، روزہ
 تے زکوٰۃ دا حکم دتا۔ تانہ، لاکھ بھانڈے، شراب لئی لکڑ دے برتن فیر
 نال بھر باہو یا بھانڈا منخ کردتا۔ ہر گل دی وضاحت وی کردتی۔
 ایسے روز نوں مشک نہ پانی پین دی بلقین لیتی۔ ایہناں نال جبار و عسیا وی

اوس عرض کیتی - یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم جے اسی مسلمان ہو جائیے
تے تسی اساڈے صنامن ہو جاؤ گے - آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا
ہاں! میں صنامن ہواں گا - ایہ سن کے اوہ عیسائی تے اوہ ساتھی وی مسلمان
ہو گئے۔

۵ : بنو حنیفہ دے وفد دا ایمان لیاؤناں

ایہہ وفد وی نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دی بارگاہ ورتج حاضر
ہویا - ایہناں ورتج مسیلمہ کذاب دی سی - اوس لوکاں نوں اکھیاریں
بیعت تے کر لواں جے حضور صلی اللہ علیہ وسلم مینوں اپنا نائب بنالین
دا وعدہ کرن - حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا - میں اجیہے جھوٹے
جھوٹے مارن والے نوں اک سوئی دین داوی وعدہ نہیں کردا -

۶ : قبیلہ طے دے وفد دا ایمان لیاؤناں

ایہناں دا سردار زید الخیل سی - حضور صلی اللہ علیہ وسلم
نے اہداناں زید الخیر رکھیا - ایہہ لوک وی کچھ گلاں سن کے مسلمان ہو گئے۔
۷ : اشحریہ دے وفد دا قبول اسلام

ایہہ لوکی بین توں آٹے تے مدینے وڑ دیاں ای ایہہ شہر
پڑھ رہے سن -

نَحْمَدُكَ مُلَافِي لِأَحِبِّهِ
مُحَمَّدًا وَحَزْبَهُ

اُسی کل ملاں گے پیاریاں نوں

محمد دے پاراں نیاریاں نوں

نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے ایہناں بارے فرمایا -

بین والے دل دے نرم نہیں - ایمان تے حکمت ایہناں کوں آے -

مسکین بکریاں والیاں کول تے فخر اے تے غرور اُوٹھاں الیاں کول اے۔
۸ : قبیلہ ازد دا اسلام قبول کرتا

ایس قبیلے دے ست بندے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم کول آئے
آپ نے اوہناں کولوں پیار نال پچھیا۔ تسی کون او ؟ تاں اوہناں جواب دتا
اسی مومن آں۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے دلیل منگی تے کہن لگے اساڈے
وہج پندراں خصلتاں نیں۔ پنج اعتقاد دیاں۔ پنج عمل دیاں تے پنج پہلیاں
دی پابندی کالی۔ اعتقاد لئی اللہ، اوہدے فرشتیاں۔ کتاباں تے
رسولاں اُتے ایمان، مرن توں پچھے جی اُٹھن اُتے یقین ضروری اے۔

عمل لئی : کلمہ، نماز، زکوٰۃ، روزے تے حج نبی
پابندی لئی : خوشحالی ووج شکر، مصیبت ووج صبر، رضا اُتے راضی
امتحان ویلے سچ تے دشمن نوں وی گاہل نہ کڈھنی نیں۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم
نے فرمایا۔ پنج چیزاں میں وی دُسدایاں۔ اوہ وی نال رلا کوٹو۔

۱ : اچھیاں چیزاں اکٹھیاں نہ کرو۔ جیٹھریاں کھا نہ سکو۔

۲ : اوہ مکان نہ بناؤ۔ جہناں ووج رہ نہ سکو۔

۳ : جیٹھریاں گلاں کل چھڈ نیاں ہوں اوہناں ووج مقابلہ نہ کرو۔

۴ : خدا اُتے تقویٰ رکھو۔

۵ : آخرت لئی تیاری کرو۔

۹ : استنبول والیاں دے ہوندا ایمان لیاؤتاں

ایہداناں اودوں قسطنطنیہ سی۔ فروہ بن عمرو دی آگوائی ووج حضور

صلی اللہ علیہ وسلم دے خط اُتے ایہناں اسلام قبول کیتا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم
دی بارگاہ ووج اک قیمتی خچر بدیہ کھلیا۔ فروہ نوں اسلام لیاؤن اُتے عیسائیاں

گورنری توں ہٹا دیتا تے اخیر پھانسی وی لا دیتا۔ پھانسی لگن توں پہلاں اوہ

ایہہ شجر پڑھ رہیا سی۔

عَلَى مَا يَحْضُرُونَ أَحَدًا لَرَوَّاحِلَ
مُشَدِّبَتَهُ أَطْرَافِهَا بِالْمُنَاجِلِ
سَلَّمَ وَبِحِ انْعَظَمِي وَمَقَامِي

أَلَا هَلْ أَتَىٰ سَلَمًا بِأَنَّ خَلِيلَهَا
عَلَى نَاقَتِهِ لَمْ يُضْرَبِ الْفِئَلِ أَمَّهَا
بَلَّغَ سِرًّا الْمُسْلِمِينَ بِأَصْحَىٰ
۱۰: وفد سہدان دا اسلام قبول کرنا

ایہہ قبیلہ وی بمبئی سی۔ حضرت علی رضی اللہ عنہ دی تبلیغ نال سارے ا
سارا قبیلہ مسلمان ہو گیا۔ مالک بن عطف دی سرکردگی وچ ایہ لوگ حضور صلی اللہ علیہ
دی بارگاہ وچ حاضر ہوئے

۱۱: وفد طارق بن عبد اللہ رضی اللہ عنہ

ایہہ اوہ ای طارق تیں۔ جنہاں شروع وچ آنحضور صلی اللہ علیہ وسلم
نوں مکتے وچ تبلیغ کردیاں تے ابو لہب نون کنکریاں مار دیاں ویکھیا سی
طارق اک واری تجارت لٹی مدینے پچیا۔ شہروں باہر حضور صلی اللہ علیہ وسلم
نال ملاقات ہوئی پر حضور صلی اللہ علیہ وسلم نون پچان نہ سکیا۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم
نے اوہدے نال اک سوہے اوٹھ داسودا کیتا۔ اوٹھ دی تکیل پھڑی تے
شہر وچ آگئے۔ طارق بن عبد اللہ رضی اللہ عنہ دے ساتھی حیران ہو
گئے جے اسان اک ان جانو نوں اوٹھ دے دتا اے تے لیا وی کچھ نہیں
مخوڑے جیہے چر پھڑیں اک صحابی اوٹھ دی قیمت دیاں کھجوراں لے کے
اوسناں کول آگئے تے اوسناں نوں کہن لگے۔ اپنے اوٹھ دیاں کھجوراں پوریا
کر لوو تے جدوں ایہ بندے مدینے اٹھے تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم نوں
منبر آتے وعظ کردیاں ویکھیا تے مسلمان ہو گئے۔

۱۲ : وفد تجیب ایمان لیاؤناں

ایس وفد وفتح تیراں بندے سن۔ ایہہ دی مدینے شریف چھتے نال زکوٰۃ دا مال وی لیاٹھے سن۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے خوش ہو کے حضرت بلال رضی اللہ عنہ نوں ادسہاں دی خدمت لئی مقررہ کیتا۔ ادسہاں نوں قرآن تے حدیث سنن دا بڑا شوق سی۔ ایہہ لوکی واپس جان لئی بڑے کاہلے سن۔ یاراں پچھیا۔ اپنی چھپنی کیہہ اے؟ اوہ کہن لگے جا کے اپنے قبیلے والیاں نوں دست لئی کاہلے آں۔ جے اساڈی کئی تواضع ہوئی اے۔

نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دے دیدار۔ گل بات تے انوار توں اساں نوں فائدے ملے نیں۔ اوہ کس طرحاں دے نیں۔ ایہناں وفتح اک بچہ ویسی۔ اوہ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نوں سب توں اخیر اُتے ملیا۔ کیوں جے اوہ ماں دی حفاظت کر رہیا سی۔ اوس صرف دعا لئی عرض کیتی۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے انج دعا فرمائی۔ جیویں اوہنے عرض کیتی سی "خدا مینوں بخش دیوے۔ میرے اُتے رحم کرے۔ میرا دل غنی کر دیوے۔" فرادہ دے جہا بندہ پورے قبیلے وچوں نیس سی لھدا۔

۱۳ : وفد بنی سعد دا ایمان لیاؤناں

ایہہ قبیلہ مسیت بنوی وفتح نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نوں ملیاتے اسلام دی دولت نال پہلاں ای مالا مال سی۔ واپسی اُتے جہ پورے بندے پہلاں مسلمان نیس سن اوہ وی مسلمان ہو گئے۔

۱۴ : وفد بنی اسد دا اسلام قبول کرنا

ایس وفد وفتح دس بندے سن۔ ایہناں مسیت بنوی وفتح جا کے کلمہ پڑھیا۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم ایہناں نوں جانوراں دیاں بولیاں

تے تو کون تھیں فال لین توں منع کیتا۔ اوہناں علم رمل بارے دی
 حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم تھیں پچھیا۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا
 ایہہ علم حضرت الیاس علیہ السلام داسی۔ جنہوں اصل علم بل جابٹے۔
 چنگا اے۔ پر اصل علم دامنہ مشکل اے۔ ایہناں لوکاں بارے ایہہ
 آیات نازل ہوئیاں

يَمُنُونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلِمُوا وَاطْقُلْ لَا تَمْنُوْا عَلٰی اِسْلَامِكُمْ
 بِلِ اللّٰهِ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ اَنْ هَدَاكُمْ اِلَى الْاِيْمَانِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ
 ”اے محبوب! ایہہ لوکی تہاڈے ایمان لیاؤن دا احسان جتانڈے
 نیں۔ فرمادیو۔ تہاڈے اسلام قبول کرن دا کوئی احسان نیں۔ احسان
 تے اللہ دا اے۔ چہتے تہانوں اسلام قبولن دی ہدایت دتی۔ جے
 کر تسی سچے او“ سے

منت منہ کہ خدمت سلطان مے کنی منت شناس کہ او ترا بخدمت دا ^{منت} است
 احسان نہ رکھجے توں خادم این شاہا احسان جان جے توں این خادم بارگاہا
 حقیقت وی تے ایہہ ای اے جے اسانوں ایمان نبی پاک صلعم دے
 صدقے ای تے ملیا اے۔

۱۵ : وفد بھڑ دا قبول اسلام

ایہہ لوک مدینے وچ حضرت مقداد رضی اللہ عنہ دے پروہنے
 بنے تے اوہناں کھاؤن لئی حبیس پیش کیتا۔ کچھ حبیس نبی پاک
 صلی اللہ علیہ وسلم نوں وی گھلایا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے کچھ حبیس
 کھا کے باقی واپس کر دتا۔ حضرت مقداد رضی اللہ عنہ اوہ ای پیالہ
 ہر روز پروہنیاں اگے رکھدے رہے تے اوہ کھا کھا کے رُجھدے رہے

آخر اوسہاں پچھ ای لیا جے ایہدے وقح کپہہ حکمت اسے۔ حضرت
مقداد رضی اللہ عنہ نے فرمایا۔ ایہہ سب حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
دی برکت اسے جے اوسہاں دیاں انگلیاں ایتھے لگ گئیاں نیں۔ نہ
ای ایہہ سب تھوڑا ہودے گاتے نہ ای ایہدی لذت گھٹ
ہودے گی۔ ایہہ سن کے ساریاں کلمہ شہادت پڑھیا۔ کچھ چر مدینے ہے۔
۱۶: وفد عذرہ دا ایمان لیاؤناں

ایسی قبیلے دے اتی بندے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم کول دیتے
شریف ہوئے۔ ایہناں وقح حمزہ بن نعمان رضی اللہ عنہ وی سی حضور
صلی اللہ علیہ وسلم نے اوسہاں نوں شام ملک فتح ہون دی خوشخبری دتی
تے کا سہاں کولوں پچھن توں منع کیتا۔ صرف عید قربان دی قربانی دیتی۔
باقی ساریاں قربانیاں منع کردتیاں۔ ایہہ لوک کچھ دن مدینے رہ کے
اپنے گھراں نوں راہی ہوئے۔

۱۷: وفد خولان دا قبول اسلام

شعبان سنہ ۳ حج وقح دس بندے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم
دی خدمت وقح حاضر ہوئے۔ اوسہاں اسلام قبول کر لیا تے ایہہ سارا
حضور صلی اللہ علیہ وسلم دا احسان منیا۔ ایہہ وی عرض کرن لگے جے
اساں ایٹاں سفر آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی زیارت لئی کیتا اسے۔ حضور
صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ صَنْ زَارْتِي فِي الْمَدِينَةِ كَأَنَّ فِي
خَوَارِجِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ۔

بے شک جہتے میبڑوں مدینے وقح ویکھیا۔ قیامت نوں اوہ میرا
گواہندی ہودے گا۔ فیر نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم کولوں عم بت بار پچھیا

ایہنوں ایس علاقے دے لوک پوجہ دے سن۔ اوہناں عرض کیتی۔
 اشد قائلے دے فضل نال ایسی اوس بُت تھیں پچ گئے اس کچھ
 بڈھے بڈھیاں اوہنوں پوجہ دے ہئی۔ اسی واپس جا کے اوہنوں
 دیاں گے۔ جہالت و تح اوس بُت لئی اک سوداند زح کرن دا وی اوہناں
 لوکاں حضور صلی اللہ علیہ وسلم نوں دسیا۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا
 فرض ادا کرو۔ وعدہ پورا کرو۔ امانت واپس کرو۔ گواہنڈیاں نال
 نیک سلوک کرو۔ کیسے اُتے ظلم نہ کرو۔ کیوں جے ظلم قیامت نوں ہنیر
 بن کے ساہنے آوے گا۔

۱۸ : وفدِ فخارِ بَدَا قبولِ اسلام

دس بندے ایس قبیلے دے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم کو لہجہ
 و تح آئے۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے اوہناں ول پوری توجہ دتی تے
 فرمایا۔ اسلام کفر دے وقت دے سارے گناہ مٹا دیندا ہے۔ ایہناں
 وچوں اک بندہ پہلاں نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم آگے گستاخی کر بیٹھا
 سی۔ اوس معافی لئی درخواست کیتی سی تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم
 نے اسلام نال کفر دے گناہ مٹ جاوون دا دسیا سی۔

۱۹ : وفدِ غستان دا اعلانِ لیاؤناں

قبیلہ غستان دے تین بندے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دے
 حضور و تح حاضر ہوئے۔ اسلام قبول کیتا تے قوم نوں کلمہ پڑھاوون
 دا ارادہ لے کے واپس ٹر گئے۔ ایہناں و تح اک یار اوس ویلے تیکر
 جیوندار ہیا سی۔ جدوں مُلک شام حضرت ابو عبیدہ الجراح رضی اللہ عنہ
 نے فتح کیتی سی۔

۲۰ : وفد بنی الحارث دا اسلام و فتح آؤناں

حضرت خالد بن ولید رضی اللہ عنہ اینہاں و فتح تبلیغ لئی گئے سن۔ کچھ بندے مسلمان ہو گئے تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم اونہاں لکھیا جے واپس آ جاؤ۔ نالے کچھ اونہاں سے بندے وی نال لیندے آؤ۔ ایہ وفد حضور صلی اللہ علیہ وسلم کول پجیاتے آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے اونہاں نوں پچھیا۔ جاہلیت و فتح جتنے وی تہاڈے نال ٹکڑ لئی اوہ مار یا گیا۔ اونہاں عرض کیتی۔ یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اسان پہل کدے نیں کیتی۔ جے کوئی چڑھ آوے تے اسی نئے کدی نیں۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ ایہ ای تہاڈی فتح دی وجہ آ

۲۱ : وفد بنی عیش دا قبول اسلام

ایہ وفد سن دس ہجری دے آخر و فتح مدینے آیا۔ ایہ نجران سے رہن والے سن۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم کولوں پچھن لگے۔ یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم! کیہہ اساڈے لئی ہجرت لازمی اے؟ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ ”جتنے وی رہو۔ خداتوں ڈر دے رہو۔ فیراوہ لو کی گھرانوں مڑ گئے

۲۲ : وفد غامد دا ایمان لسیاؤناں

ایس وفد و فتح دس بندے سن۔ وفد حضور صلی اللہ علیہ وسلم دی خدمت و فتح ایہ وفد حاضر ہو یا۔ اینہاں وی اک منڈا اپنے سامان کول بیٹھایا ہو یا سی۔ باقی سارے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دی خدمت و فتح حاضر ہو گئے۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ اوہ منڈا سوں گیا اے تے چور خمر جی لے کے چاندا اے پیا۔ پر منڈے جاگ کے خمر جی کھو لئی اے

ایہہ دیکھ کے اوہ سارے بندے مسلمان ہو گئے۔ حضرت ابی بن کعب رضی اللہ عنہ نے اوہناں نوں دین سکھایا تے ٹرن لگیاں اسلام دے طریقے لکھوادیتے۔

۲۳ : وفد بنی فزارہ دا ایمان لیاؤناں

جنگ تبوک توں پہچھے ایہہ دساں پندراں بندیاں دا اک ٹولہ بندے آیا۔ اوہناں اپنے علاقے وچ کال، بد حالی تے اوڑھی۔ حضور صلعم نے دعائمنگی تے اوہ واپس ٹر گئے۔ ایہہ سارے بندے مسلمان ہو کے وطن مٹھے تے موقع اُتے اوہناں دناں وچ ای اوہناں دے علاقے وچ بارش ہو گئی۔

۲۴ : وفد سلاخان دا قبول اسلام

شوال سن ۶۲۷ وچ ایہہ وفد مدینے آیا۔ ایس وقت ستاراں بندے سن۔ اوہناں پچھیا۔ یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم! سب توں چنگا عمل کیہہ اے؟ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ وقت اُتے نماز پڑھنا۔ اوہناں بارش دی دعائیٰ عرض کیتی تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے ہتھ اٹھا کے دعائمنگی۔ اوہ وطن واپس گئے تاں پتہ لگا جے اوہ دن اوس علاقے وچ بدل ہو گیا سی۔

۲۵ : وفد نجران دا اسلام قبول کرناں

عیسائیاں دا ایہہ جھٹا نجران توں نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دی خدمت وچ آیا سی۔ جدوں نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے ایہناں نوں خط لکھیا سی تاں ایہناں دے پادری نے ساریاں نوں بلا کے ایہہ خط پڑھ کے ستاؤنا سی تے ساریاں دے مشورے نال ایہناں شرجیل بن وداعہ، عبداللہ بن شرجیل

تے جبار بن عقیل نوں نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دی خدمت وچ گھلیا۔
ایہ بندے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم کول کچھ دیہاڑے ٹھہرے۔ تے
حضرت عیسیٰ علیہ السلام بارے سوال کردے رہے۔ قرآن مجید راہیں
اوسناں نوں سوالاں دا جواب دی لہجہ رہیا۔ آخر اُتے ایہ لوک مباہلے
توں ڈر گئے تے جزیہ دین اُتے راضی ہو گئے۔ جدوں ایہ بندے
پچھتاہہ اپنے گھراں نوں پر تے تے اوسناں دیاں پادریاں تے دوجیا
لوکاں ایہناں دا سواگت اک منزل اگانہہ آکے کیتا۔ اوسناں دے
پادری دے چاچے دا پترو وی ایہناں بندیاں نال سی۔ جیہہ نان بشیر
بن معاویہ سی۔ اوس وی حضور صلی اللہ علیہ وسلم دا خط پڑھ لیا۔ تے
بے خبری وچ ای ڈاچی توں نکلے آ پٹیا۔ ڈگدیاں اوس آکھیا۔ "اوس
بندے نوں اللہ خراب کرے۔ جہنم اساؤں ایسی تکلیف دتی اے
اودہ اشارہ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم ول سی۔ پادری اسقف نے کہیا
اوہ تے اللہ دا سچا نبی اے۔ فیر بشیر او تھنے نہ کھلوتا۔ اوسنے اپنی
ڈاچی دامنہ مدینے ول کر لیا۔ سارے موڑ دے ای رہے۔ پراوہ
مدینے اُپر کے ای رہیا تے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دے قدام وچ
جباتی گزارن لگ پیا۔

آخر اُتے اوہ کفر دے خلاف لڑا لڑدا شہید ہو یا۔ ایہ خبر اک
راہب نے وی سنی تے اوہ وی مدینے پجیا۔ مسلمان ہو کے مدینے
ای رہن لگ پیا تے اودوں تیک مدینے ای رہیا۔ جدوں تیک
نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم ایس دُنیا اُتے رہے۔ فیر اسقف البالحارت
وی سٹھ بندے لے کے مدینے شریف حاضر ہو یا تے مسیت بنوی وچ

اک پاسے نمازاں پڑھ رہا تھا۔ حضرت ابراہیم علیہ السلام بارے یہودی
تے عیسائی جھگڑن لگ پئے۔ فیر ایہہ آیتاں نازل ہوئیاں۔
مَا كَانِ اٰنْبَاہِیْمُ یَهُودِیًّا وَلَا نَصْرَانِیًّا وَاٰلَکِنْ كَانِ حَنِیْفًا مُّسْلِمًا
وَمَا كَانِ مِنَ الْمُشْرِکِیْنَ ۝

”حضرت ابراہیم علیہ السلام نہ یہودی سن تے نہ عیسائی سن۔ اوہ تے
پچھے حنفی سن۔ اوہ مُشرک ہرگز نہیں سن۔“ فیر صرف اک خدا دی پوجا
بارے آیتاں نازل ہوئیاں۔ واپسی اُتے ایس وفد نے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم
کولوں ایہہ گل لکھوالی۔ جیہدے وچ گر جیاں تے پادریاں بارے کھل
کے دستیا گیا سی۔ حضرت عبیدہ بن الجراح اوہناں دی درخواست اُتے
اوہناں دے نال گئے سن۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے ایہناں بارے
فرمایا سی۔ ایہہ میری اُمت دے امین نیں تے آپ رضی اللہ عنہ دی
کوشش نال سارا علاقہ مسلمان ہو گیا۔

۲۰ : وفد نخب دا اسلام قبول کرنا

پندرہ محرم سال ۶۱۰ء وچ ایہہ وفد نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دی
خدمت وچ مدینے اُپڑیا۔ ایہدے وچ دوسو بندے سن۔ معاذ بن جبل
رضی اللہ عنہ دے ہتھ اُتے ایہہ بندے مسلمان ہو کے مدینے آئے سن
حضرت زرارہ بن عمرو رضی اللہ عنہ نے عرض کیتی۔

”یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم میں راہ وچ اک عجیب و غریب خواب
دیکھیا اے۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ ”خواب بیان کرو۔“ خواب ایہہ
سی۔ ”میں اک بکری دیکھی اے۔ جنتے اک بچہ دتا اے۔ اوہ چٹاتے
کالا اے۔“ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ ”بکری گھروالی دے بچہ ہون

والا اے۔ تیرے برص دے داغ دی بنا اُتے اوس اُتے وی ایس داغ
دا اثر اے۔ زرارہ رضی اللہ عنہ کہن لگے۔ ”میرے توں بخیر ایس گل نوں
دو جا کوئی نہیں جان دا۔ تسی اللہ دے سچے نبی او۔“

اک ہور خواب نعمان بن منذر رضی اللہ عنہ نے دسیا۔ جہیدے وچ
اویہنے کناں دے بندے، کڑے تے خلخال پائے ہوئے سن۔ حضور
صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ ”جے مکہ عرب خوشحال ہور ہیا اے۔“
اک ہور خواب وچ اک یار نے اک بڈھی زانی دیکھی سی۔ جہیدے
کچھ وال چٹے نے کچھ وال کالے سن۔ زمین وچوں باہر نکلی سی۔ اں حضور
صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ ”ایہہ دنیا اے۔ جتی زمین توں باہر اے
اونی اے باقی اے۔“

ایسے طراں اک ہور خواب اک یار نے دیکھیا جے زمین وچوں اگ
نکلی تے اوہدے تے اوہدے پتر وچکار آگئی۔ اوہ اگ پی آکھدی سی
”سٹرو، سٹرو، سٹرو، سٹرو“ سارے بھانویں سجا کھے او۔ بھانویں اکتھے او۔ اپنی
خوراک، ٹبر دے بندے تے مال دولت مینوں دیو۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم
نے ایہدی تعبیر ارج فرمائی۔ جے

ایہہ آخیر زمانے دا اک نقشہ اے۔ لوک اپنے امام نوں قتل کرن
گے۔“

ایہہ گل زرارہ دے پتر حضرت عثمان بن عفان رضی اللہ عنہ
دی شہادت دی شکل وچ دیکھی۔

غزوہ تبوک

مُلک شام توں اک قافلہ مدینے آیتے اوسنے دستیا پئی قیصر روم دیاں فوجیاں مدینے اُتے حملے دیاں تیاریاں کر رہیاں نیں۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے مجاہداں نوں جنگ دی تیاری دا حکم دے دتا۔ مسلماناں نوں بغیر سامان دے دُور دراوڑے علاقے وچ۔ عرب دی سخت گرمی وچ جانا پیا۔ پھل تے میوے دی پکے ہوئے چھڈنے پئے۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے مسلماناں نوں جہاد لئی چندہ دین دا اُکھیا تے حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ اپنے گھر دا سارا مال سوئی سلانی تیکر پیش کر دتا۔ حضرت عمر رضی اللہ عنہ نے گھر دا ادھا مال پیش کیتا حضرت عثمان رضی اللہ عنہ نے نو سو اوٹھ، سو گھوڑے تے اک ہزار دینار پیش کر دتے۔ ابو عقیل انصاری رضی اللہ عنہ دو مہر چھوہارے ای لے آئے جیہڑی اوسناں دی اک رات دی پوری مزدوری سن۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے ایہہ ہدیہ قبول کر لیا تے سارے مال اُتے چھوہارے کھلا روتے بیاسی بندے بہانے بنا بنا کے پچھے بہہ رہے۔ اوسناں عبداللہ بن ابی سلول دا سنگ کیتا۔ اوسنوں یقین سی جے مسلمان ہن قیصر دے ہتھوں نیں بچ سکدے۔

نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم تریہ ہزار دالشکر لے کے تبوک نوں ٹر پئے۔ حضرت علی رضی اللہ عنہ اہلبیت لئی مدینے ای رہے۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نوں ایہہ دیکھ کے تسلی ہوئی جے دوہو ریا نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دے دی مدینے وچ حضرت علی رضی اللہ عنہ دے نال ای سن۔

سباع بن عرفطہ خلیفہ بنے۔ سواری دے جانور گھٹ سن۔ اٹھال
 بتدیاں لیٹ ایک ایک اٹھ سی۔ خوراک وی بہوں مختوری سی۔ مجاہد
 رکھاں دے پتڑ کھاندے رہے۔ پانی وی نہیں سی لہجدا۔ فیروکی ایس تنگی
 نوں جھلداں مجاہد تبوک وچ اُپر گئے۔ لوکاں دیاں طعنیاں توں تنگ آ
 کے حضرت علی کرم اللہ وجہہ وی کئی منزلاں کٹ کے حضور صلی اللہ علیہ
 نوں جا ملے۔ پر حضور علیہ السلام نے ایہ فرما کے واپس کر دتا۔
 ”تسی میرے واسطے رنج او۔ جیویں ہارون علیہ السلام موسیٰ علیہ السلام

لیٹ سن؟

حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے تبوک وچ جا کے قیام کیتا۔ پر قبیلہ دیاں
 فوجاں نوں سامنے آؤں دی جرات نہ ہوسکی۔ اک دن فجر دی نماز چھپے
 نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے اک پرمخزن تے دل روشن کرن والا خطبہ
 دتا۔ جیہڑا اک بے مثال کلام اے۔ حمد و ثنا توں بعد آپ صلی اللہ علیہ وسلم
 نے فرمایا۔ ”سب توں ودھیا کتاب قرآن اے۔ سب توں ودھتے
 مجھ و سدھ کرن والی شے تقویٰ اے۔ سب توں چنگی ملت ابراہیم علیہ السلام
 دی اے تے سب توں چنگا طریقہ محمد رسول اللہ دا اے۔ سب توں چنگا
 ذکر اللہ داتے ودھیا بیان قرآن مجید دا اے۔ سب توں چنگے کم
 اچھے حوصلے دے تے منڈے کم بدعت دے نیں۔ سب توں چنگا
 طریقہ نبیاں دا اے تے ودھیا موت شہیدیاں والی موت اے۔ ہدایت
 توں چھپے گمراہی بُری گمراہی اے۔ سب توں چنگے عمل فائدہ دین والے
 نیں۔ بہترین ہدایت اوہ اے جیہڑی اتباع ہوسکے تے بھٹیڑ انسان
 دل دا اٹھا اے۔ دین والا ہتھ لہین والے ہتھ توں چنگا اے۔

تصورِ اِمالِ کافی اے چو کھے مالِ نالوں - جیہڑا غفلت و زحمت دے
 بہترین عذرِ توبہ اے - جیہڑی موت ویلے کیتی جاوے - بُری شرمندگی
 قیامت دے دن دی اے - لوک جھوٹ پڑھن تے آؤ بندے نیں پر
 دھیان پچھانہہ ای رہندا اے - کئی بندے اللہ نون کدی کدی یاد
 کر دے نیں - وڈا گناہ جھوٹ اے تے اصل امیری دل دی امیری اے
 سب توں چنگا سفر خرچ نقوٹے اے تے وڈی عقلمندی رب دا
 خوف اے - دل نون منان لئی یقین تے نیک عمل دا اخیر چنگا اے
 شک شبہ کفر دی اک شاخ اے - مُردیاں اُتے رونا پٹنا جاہلیت
 اے - چوری عذاب دا اک سبب اے - بدست وی دوزخ و زح
 ڈھیہن گے - فضول شہر گوئی شیطانی کم اے - شراب گناہاں دی
 ماں تے یتیم داماں بدترین رزق اے - نیک بخت اوہ اے
 جیہڑا دوجے نون ویکھ کے مت پھڑے - اصل بد بخت ازلی بد بخت
 اے - بدترین خواب جھوٹا خواب اے - آؤن والی گھڑی نیرے
 اے تے مومن نون گاہل کڈھنی فسق تے قتل کرنا کفر اے - کندھ چھے
 بُریائی بیان کرن والا خدا داتا فرمان اے تے مومن مھائی دا گوشت
 کھانا اے - مومن داماں وی ایسے طراں حرام اے - جس طراں اوہدا
 خون حرام اے - خدا توں جیہڑا بے نیاز ہوندا اے - خدا اوہنوں
 جھوٹیاں کردا اے - جیہڑا کیسے دے عیب چھپاندا اے - خدا
 وی اوہدے عیب چھپاندا اے - جیہڑا دوجیاں نون معاف کر
 دیندا اے خدا وی اوہنوں معاف کر دیندا اے - غصہ پی جان
 والے تے نقصان اُتے صبر کرن والے نون چنگا بدلہ لھیدا اے

غیبت کرن والے نوں رُسوائی تے صبر کرن والے نوں ترقی بلدی اے
خدا دی نافرمانی کرن والے نوں خدا عذاب دیندا اے ۔

ایس توں پچھے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے تن واری استغفار
پڑھی ۔ تبوک دے قیام و ترح ذوالحجہ دین عبد اللہ رضی اللہ عنہ تاپ
چڑھن نال فوت ہوئے ۔ ایہ اوہ اسی عبد اللہ نہیں ۔ جیہڑے فتح مکہ
توں پچھے اپنے پاپے نوں خدا حافظ کہہ کے تے سب کچھ اوہدے
حوالے کر کے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم کول تیج گئے سن تے اصحابِ صفہ
وتح رل گئے سن ۔ آپ رضی اللہ عنہ دے دفن دا واقعہ حضرت بلال
رضی اللہ عنہ بن حارث منزنی انج دسدے ہیں ۔

رات دا وقت سی ۔ بلال رضی اللہ عنہ دے ہتھ و ترح دیوا سی ۔
حضرت ابو بکر رضی اللہ عنہ نے حضرت عمر رضی اللہ عنہ لاش نوں قبر
وتح رکھ رہے سن ۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم خود قبر و ترح اترے تے
دوجیاں نوں فرما رہے سن ۔ اپنے بھائی دا ادب کر دے حضور صلی اللہ علیہ وسلم
نے قبر اُتے خود اٹاں رکھیاں تے دعا فرمائی ۔

” اے اللہ ! اج تک میں ایہدے اُتے خوش رہیا ہاں ۔ توں
وی ایہدے اُتے راضی ہو جاؤ ۔“

ابن مسعود رضی اللہ عنہ فرماندے سن ۔ ” کاش ! میں ایس
قبر و ترح ہنداؤ ۔“

کعب بن مالک رضی اللہ عنہ دا امتحان

حضور صلی اللہ علیہ وسلم نبوک توں واپس آئے تے منافقانِ عُذر پیش کرنے شروع کر دتے۔ حضرت صلی اللہ علیہ وسلم نے تن یاراں نوں چھڈ کے باقی ساریاں نوں معاف کر دتا۔ ایہہ تے سچے وی سن تے سستی دی بنا آئے نال نیں سن جا سکے۔ ایہہ تن اصحابی کعب بن مالک رضی اللہ عنہ، ہلال بن امیہ رضی اللہ عنہ تے مرارہ بن ربیع رضی اللہ عنہ سن۔ کعب بن مالک انصاری رضی اللہ عنہ سابقین وچوں سن۔ تے دو اُوٹھ وی ایس کم لئی خرید لے سن۔ پر ایس خیال نال جے چھپتی ای رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نوں جا ملن گے نال نہ رُٹے تے فیر سستی دی بنا آئے بالکل ای رہ گئے۔ حضرت صلی اللہ علیہ وسلم حدوں واپس مدینے آئے تے آپ حضرت صلی اللہ علیہ وسلم دے حضور جا کے ساری حقیقت دس دتی۔ فیر اوہنوں تسلی ہوئی جے دوہور اصحابی دی اوہناں دے نال دے نیں۔

فیر ایہناں یاراں نال باٹیکاٹ ہو یا۔ ایہتوں تیکر باٹیکاٹ سی جے اپنے وی بیگانے بن گئے۔ نیکے مہابی ابو قتادہ رضی اللہ عنہ ہوریں دی گل تیک کرنا چھڈ گئے۔ ایہناں دناں وترح اک عیبائی غسان دے بادشاہ داخلے کے حضرت کعب بن مالک رضی اللہ عنہ نوں ملیا جمیدے وترح لکھیا ہو یا سی۔

”پتہ لگا اے جے تہاڈے آقا تہاڈے نال اُجکل رنج نیں۔ تے تہاڈا باٹیکاٹ وی ہو گیا اے۔ لوک دی سنگ چھڈ گئے نیں۔“

میں تہاڑی شان تے رُنبہ جان دایاں - خط ملدیاں امی میرے کول ٹر
 آوتے دیکھو میں تہاڑی کیدڑی عزت کردایاں - حضرت کعب رضی اللہ
 عنہ خط پڑھدیاں سارا امی پاڑ چھڈیا تے قاصد نوں صاف صاف دس
 دتا جے میوں کسے غیر دی پناہ دی لوڑ نہیں - جدوں آپ رضی اللہ عنہ
 گھر اُڑے تے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دا خادم اونہاں دے گھر بیٹھاسی -

حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے اونہاں نوں دیکھیا تے غصّے نال کہیا - کعب!
 توں پچھے کیوں رہ گیا سہلی - کیہ تیرے کول سامان نہیں سی - ؟ اونہاں
 عرض کیتی - یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم میرے نفس میںوں غافل کردتا
 سی - سامان تے موجود سی - سستی غالب ہوئی نالے شیطان روک لیا سی -

حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا - اپنے گھر وچ بند ہو جاؤ - تے
 اللہ دے حکم دا انتظار کرو - لوکاں آکھیا - توں وی کوئی بہانہ بنا
 لیندوں - اونہاں عرض کیتی - رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دا حکم اے
 جے بیوی توں وی دکھ رہوؤ - میں ایہہ سُن دیاں سارا ای زانی نوں پیکے
 گھل ویا - ایس طراں پنجاہ دن خستہ حالی تے زاری وچ لنگھ گئے - اک
 راتیں اوہ چھت اُتے سٹتے ہوئے سن تے حضرت ابو بکر رضی اللہ عنہ
 نے سلح دی پہاڑی اُتے چڑھ کے آواز دتی -

”کعب ہو راں نوں مبارک ہووے جے اونہاں دی توبہ قبول
 ہو گئی اے“

ایہہ سُن دیاں سارا ای اونہاں دے بار، رشتے دار تے سبلی سہلیاں
 دے گھر وچ دوڑ پئے تے مبارکاں دین لگ پئے -

ادھتال میں دیلاں سلاہ کی سرحد سے دوح زکہ دتاتے شکرانے واسطہ کہتا۔
 فرستدے ہوئے تہی پاک صلی اللہ علیہ وسلم کو ل آئے۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم
 نے ادھتال توں میارک دتی۔ کب پوراں اپنا سارا مال رب دے راہ
 دوح صدقہ گوئدی پیش کش کیتی۔ پر تہی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے ٹھاک دتا
 فر ادھتال ادھتال پیش کش کیتا۔ فر حضور صلی اللہ علیہ وسلم نہ منئے۔ تیجا حقہ
 پیش کیتا۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے ناپسند فرمایا تے ایہہ مال دی چوکھا
 دسیا۔ توبہ رب قبول کیتی مہی تے بتناں یاراں دی توبہ قبول ہوئی سی۔ بتوک
 دی ایہہ لڑائی اتھری غزوہ سی۔

سفر کر دیلاں ملاح دوح قوم تہو دی بستی آئی تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم
 نے فرمایا۔ تہ ایسوں پانی پیو۔ تہ ای ایسے ٹھہرو۔ ایسوں روزیا روزیاں
 لنگو۔ ملاح دوح تہو دے مقام آتے آہ۔ دی ڈا پی گم ہو گئی تے منافق زبیر
 لیت کہیں لگا۔ جے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم آسمان دیاں خبراں دے دیندے
 نیں پورا پتی ڈاچی دا کچھ پتہ پیش۔ تہی پک صلی اللہ علیہ وسلم توں اللہ نے وحی دے
 ذریعے ایسں خیال توں خبر ہو کو دتا۔ تے زبیر بڑا شرمندہ ہویا۔ پر پھر دوح اوہنے
 توبہ کر لئی۔

بتوک دے مقام آتے یوحنا بن زبیر آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی خدمت دوح حاضر
 ہویا تے سو دیتا رسالانہ جزیہ آتے صلح کر لئی نالے چٹا پتھر دی آپ صلی اللہ علیہ وسلم
 توں پیش کیتا۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے اوہنوں اک چادر عطا فرمائی۔ اوہنوں پان
 ہویاں دی جزیہ آتے صلح کر لئی۔ کیدر بن عبد الماک کنڈی نصرانی دو مہہ الجند
 دے والی توں حضرت خالد بن ولید رضی اللہ عنہ نے حضور صلی اللہ علیہ وسلم دی پیش گوئی دے
 مطابق برات ویلے تیل کھان کھان کر دیں پتھر لیا تہی۔ جیٹری اوہدے محل دے دروازے

واقعہ ایلاتے خیال

ایلاتے معنی نہیں قسم کھانے کا مطلب ہے۔ اختیار دیتا۔
 نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دیاں بیویاں ایک دوجی دتے رشاک کہو دیاں سن۔
 ایک واری آپ صلی اللہ علیہ وسلم حضرت زینب رضی اللہ عنہا کو ل چوکھا چہر
 بیٹھے سن۔ اوہناں آپ صلی اللہ علیہ وسلم دن شہدیش کیتا سی تے شہد
 آپ صلی اللہ علیہ وسلم بڑے شوق نال کھاندے سن۔ جو جیال بیویاں رزل کے
 صلاح کیتی جے اسی رزل کے اکھاں گئیال۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم
 دے منہ دچوں مضافیر دی بوچی آؤندی اے۔ تے تیر آپ صلی اللہ علیہ وسلم
 شہد کھانا چھڑ دین گے۔ نہ ای کیے بیوی کو ل چوکھا چہر ن گے۔

حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا نے تے حضرت حفصہ رضی اللہ عنہا
 نے ایہہ متا پکایا تے جدوں حضور صلی اللہ علیہ وسلم جوہناں کو ل تشریف لیا تے
 تے ایہناں آکھیا جے اوہناں دے منہ دچوں مضافیر دی بوچی آؤندی اے
 حضور صلی اللہ علیہ وسلم شہد نہ کھان دی قسم کھالی۔ پھر قرآن دی ایہہ آیت
 نازل ہو گئی۔

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ وَاللَّيْلَتِ مَرَضَاتُ أَرْوَاحِكُمْ
 اے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم حلال تے نون حرام کیوں کر دے او۔ کیہ تے ہی
 اپنیاں بیویاں دی مرضی لوڑ دے او؟

رشاک دی ایک ہور وجہ ایہہ دی سی جے آپ صلی اللہ علیہ وسلم دیاں بیویاں
 بیویاں اچیاں گھرانیاں دیاں سن۔ مال غنیمت دیکھو کیوں گے اوہناں دی آسودہ
 زندگی گزارن دی خواہش ظاہر کیتی تے آپ صلی اللہ علیہ وسلم توں دتیاں داسال

دیون لئی فرمائش کیتی۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم ربی کے حکم والا انتظار کو دیکھ رہے
منافقان وی اپنی چال دکھائی۔

حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا تے حضرت حفصہ رضی اللہ عنہا
نوں عیش دی سیاتی گزارن لئی پریریا۔ ماں جے حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ
تے حضرت عمر فاروق رضی اللہ عنہ وی اپنییاں دھیاں دی بنائے حضور صلی اللہ علیہ وسلم
نال رنج ہو جاون۔ پر اوہناں بھولیاں توں ایہہ تے تے ہی جے اوہ اپنے لہو لہو
اُتوں دھیاں وی وار سکدے نیں۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے اپنییاں بیویاں یاں
فرمائیاں توں تنگ آکے قسم کھالی جے اک مہینہ ایہناں نوں نہیں ملن گے
اتفاق نال اوہناں ای دنوں وچ آپ صلی اللہ علیہ وسلم گھوڑے اُتوں ڈگے
تے آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی اک پتی وی زخمی ہو گئی سی تے آپ صلی اللہ علیہ وسلم
مکان دی اُتلی منزل اُتے گٹھے لگ کے رہن لگ پئے۔

منافقان بے پردی دی اڈا دتی جے دتھوڑا اللہ حضور صلی اللہ علیہ وسلم
نے اپنییاں بیویاں نوں طلاق دے دتی اے۔ حضرت عمر رضی اللہ عنہ فرماتے
نیں جے یس تے اوس بن خولی رضی اللہ عنہ اک دن حضور صلی اللہ علیہ وسلم
دی خدمت وچ اکٹھے کدھرے جا رہے سن۔ جے کلاں کلاں وچ پتہ لگا
پئی مدینے دیاں بیبیاں نوں دیکھ دیکھ کے سہا حیراں نہ تانیاں وی اپنییاں
خاوندان نوں اکوں جواب دیون لگ پئیاں نیں۔ حضرت عمر رضی اللہ عنہ نوں
پتہ دی لگ گیا جے۔ حضرت حفصہ رضی اللہ عنہا وی نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم
نوں اکوں جواب سنا دیندیاں نیں تے نالے پودی پودی لالت لڑتیاں دیندیاں نیں۔
فیر حضرت ام سلمہ رضی اللہ عنہا تے وی ایس گل دی تصدیق کر دتی۔ اوہناں
فرمایا۔ " عمر رضی اللہ عنہ! ہن تسی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دیاں بیویاں

دے معاملیاں و ترح وی دخل دین لگ پے او۔ فیر اک دن ایہہ رولا پے گیا جے حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے بیویاں نوں طلاق دے دتی اے۔ حضرت عمر رضی اللہ عنہ نے بڑی مشکل نال حضور صلی اللہ علیہ وسلم نوں ملن دی اجازت لی تے آپ صلی اللہ علیہ وسلم کول جا کے آپ دی بے سرو سامانی اُتے پریشانی ظاہر کیتی نالے طلاق بارے افواہ بابت وی پچھیا۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ ”ایہہ و ترح کوئی حقیقت نہیں؟“

ایلا والا مہینہ وی گزر گیا۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم اُتلی منزل توں ہٹیاں لہتے تے عام بندیاں نوں ملاقات دا شرف بخشیا۔ اپنیاں بیویاں نوں آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔ ”جے دُنیا چاہندیاں او تے ملیں تہا نوں دولت تے کپڑے دے کے رخصت کر دیندا ہاں تے جے اللہ تے اللہ دے رسول نوں چاہندیاں

او۔ تے فیر اللہ دے بندیاں واسطے ہونڈ اجرا“

سب توں پہلاں حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا نے اللہ تے اللہ دے رسول آتے آخرت نوں پسند کرن دا اعلان کیتا۔ فیر باقی بیویاں وی اوہناں دا ساتھ دتا۔ کیوں جے عمر و بچوں آپ رضی اللہ عنہا سب توں نکیاں سن۔ اللہ تعالیٰ جل جلالہ نے ایہہ ساریاں گلاں قرآن مجید و ترح کھول کھول کے دس دتیاں۔

بیویاں دا دنیا منگنا۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دا اختیار دینا۔ بیویاں دا ایکا کر لیناں تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم نوں وحی دے ذریعے علم ہو جانا۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم دا قسم کھانا تے مدت دا پورا ہونا۔ ایہہ سب کچھ سورت تحریم اٹھا بیویاں سپارے و ترح موجود اے۔

(مسارح النبوة - جلد سوم، صفحہ ۴۱۱، ۴۱۰)

ضرارِ مسیت دا ڈھیہتا

مدینے دیاں منافقاں مسلماناں نوں فنڈن تے ایہناں وچ پھٹ
 پواؤن لئی اک دکھری مسیت چا بنوائی۔ ایہہ مسیت قباء دے کول سی۔ ابوہریرہ
 مرتد نے شام وچ ایہناں منافقاں نوں ایہہ مسیت بناؤن لئی اکھیاسی۔ غزوہ
 تبوک توں پچھے جدوں نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم مدینے واپس آئے تے منافقاں ل
 کے کہیا۔ ”یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم! اساں ایہہ مسیت بیماریاں مہندوا
 تے کمزوراں لئی بنائی اے۔ ایہہ دے وچ نماز وی پڑھاؤ تے دعا وی فرماؤ۔“
 حضور صلی اللہ علیہ وسلم اچھے مدینے توں باہرای سن تے ایہہ آئیاں نازل ہوئیاں۔
 ”جے تھی مسیت ضرار ول بالکل نیئیں جانا۔ سگوں مسیت تقویٰ پٹی مسیت قباول
 ای جانا اے۔ ایہہ منافقاں دی چال اے۔ تسان ایس مسیت وچ کدی
 دی نیئیں جانا۔“

نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے مالک بن خشم رضی اللہ عنہ تے محن بن عدی
 عجلانی رضی اللہ عنہ نوں حکم دتا جے ایس مسیت نوں ڈھانہ دیو۔ ایہہ اسامان وی
 ساڑ دیو۔ یاراں نے آپ صلی اللہ علیہ وسلم دے حکم مطابق ای کم کپتاتے مسیت ضرار
 ساڑ کے ایہہاناں نشان وی مٹا دتا گیا۔ ایہہ دے وچ راز ایہہ سی جے منافقاں
 نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نوں ایس مسیت وچ بلا کے حضور صلی اللہ علیہ وسلم نوں
 اک پتھر اتوں ریڑھ کے مکاؤن دامت پکا ایاسی۔ رب نہیں آپ صلی اللہ علیہ وسلم
 نوں پہلاں ای دس چھڈیا تے آپ مسیت وچ جاؤن توں انکار کر دتا سی تے
 مسیت نوں ساڑ کے ایہہوں بے نشان کرن دا حکم دے دتا سی۔

(معارض النبوة، جلد سوم، صفحہ نمبر ۲۳۵، ۲۳۶)

حج و افرض ہونا

نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے ۷ھ حج و تہجہ ایک خواب دیکھا ہے اور یہاں
نال نال کے خانے کعبے و اطواف کر رہے ہیں۔ ایہ خواب آپ صلی اللہ علیہ وسلم
نے بارہا نون دتیا۔ نالے حج لئی تیاری و احکم وی دتا۔ جیہڑا نتیجہ نکلیا سی
اور پہلاں صلح حدیبیہ دے بیان و تہجہ گزرا چکیا اتے۔ ایسے صلح نون رہنے
فتح مبین آکھیا سی۔ ایہ خوش خبری سورۃ فتح دے شروع و تہجہ دی گئی
صلح حدیبیہ دے مطابق ۷ھ و تہجہ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم
اپنے بارہا نون نال لے کے عمرہ ادا کرن مکے آئے بطن باج و تہجہ اپنے ہتھیار
دو سو بندیاں دی نگرانی و تہجہ دے کے مکے و تہجہ داخل ہوئے۔ عبداللہ
بن رواحہ رضی اللہ عنہما کے اگے ایہ شجر پڑھ رہے سن۔

أَلْيَوْمَ نُنْظِرُكُمْ عَلَىٰ تَنْزِيلِهِ

وَيَذُرُّهُمُ الْخَلِيلُ عَنِ خَلِيلِهِ

مار دیاں گے جے کر روکیا جے

بارہا نون مٹھلن تسی ویکھیا جے

خَلُّوا بَيْتَ الْكُفَّارِينَ سَبِيلَهُ

ضُرِّبَ بَيْتِ يَدِ الْخَمَامِرِ عَنْ مَقِيلِهِ

ہٹ جاؤ کافر و رستہ دے دیو

اجیہا وار کر ساں سرکٹے جاوون

مکے والے مسلماناں نون کمزور سمجھدے سن۔ نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم

بارہا نون حکم دتا جے پہلے تن پھیرے طواف و تہجہ آکر آکر کے ٹرو۔

اج تیک ایہ سنت باقی اے۔ مکے والیاں مسلماناں نون حج دی اجازت

تے دے ای دتی سی۔ پر اوہ مسلمان دی ایسی شان نون دیکھ نہ سکے۔

وڈے وڈے سردار شہروں باہر نکل کے پہاڑی اتے ٹر گئے۔

تیجے دن ایہناں سرداراں نے حضرت علی رضی اللہ عنہ نون کہیا۔ جے

حضور صلی اللہ علیہ وسلم نونِ عرض کر دیو۔ جسے تین دن پور سے ہو گئے ہیں۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم اسے وقت تکے توں ٹر پئے۔ ٹرن ویلے حضرت امیر حمزہ رضی اللہ عنہ دی نیکی جیہی دھی امامہ رضی اللہ عنہا دی آپ صلی اللہ علیہ وسلم کول اپڑ گئی فیر سہ و تہ حج بار سے ایہہ آیت نازل ہوئی۔ وَ لِلّٰہِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْمَبِیْتِ مِنْ اَسْتِطَاعَ الْبَیْرِ سَبِیْلًا۔ پیٹی جیہڑے بندے حج دی طاقت رکھدے نیں۔ اوہ اللہ دے گھر دا حج کرن پئی۔ اوہناں اتے خانے کجے دا حج کرنا فرض اے۔ ایسے سال آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ نوں حج کرن والیاں دا امیر بنا کے تین سو صحابہ رضوان اللہ اجمعین نال مکے گھلیا۔ کچھ چھ پچھوں حضرت علی رضی اللہ عنہ سورت برآة دیاں اوہ آیتاں لے کے مکے پجئے۔ جیہناں و تہ ایہہ گل واضح کیتا گیا سی جسے ایس سال توں پیچھے کوئی مُشرک بیت اللہ و تہ داخل نہیں ہو سکدا۔ کوئی بندہ ننگیاں خانے کجے دا اطواف نہیں کر سکے گا۔ کافراں نال کپتے ہوئے قول قرار حج توں چار مہینے پچھوں ٹر جاون گے۔ شبلی نعمان نے ایس حج نوں حج اکبر کہیا اے۔ تے قربانی دیہاں اُدھھاں دی دستی اے۔

حجۃ الوداع

سنتہ و تہ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے حج دا ارادہ کیتا۔ نالے ہر پاسے اعلان کروا دتا۔ جسے حج اُتے جاون والے تیار ہو جاون۔ ایہہ خبر سن دیاں ساری ہر پاسیوں مسلمان مدینے و تہ جمع ہونے شروع ہو گئے۔ ذی قعدہ سنتہ و تہ حج آپ صلی اللہ علیہ وسلم مکے ول یاراں نوں نال لے کے ٹر پئے۔ ذوالحلیفہ اپڑ کے آپ صلی اللہ علیہ وسلم تے یاراں نے احرام بچھے۔ تکبیر لبتیک

لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكُ
لَا شَرِيكَ لَكَ۔

”پڑھدیاں صحابہ رضوان اللہ اجمعین مکے ول ٹرپے۔ ایک لکھ صحابہ اوس
ویسے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نال سن چار ذوالحجہ نوں آپ صلی اللہ علیہ وسلم
دن دے وقت مکے وترج داخل ہوئے۔“

سب توں پہلاں آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے خانے کعبے دا طواف کیتا۔
ایتھوں فارغ ہو کے آپ صفا مروا اتے گئے۔ او تھے کھلوکے آپ صلی اللہ علیہ وسلم
نے کعبے ول منہ کر کے ایہہ تکبیر پڑھی۔

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ - وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَلَهُ الْمُلْكُ وَالْحَمْدُ
وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ الْخَيْرُ - وَحْدَهُ
وَلَهُ عِبَادَةٌ وَهُوَ الْأَحْرَابُ وَحْدَهُ۔

”رب توں بناں کوئی عبادت دے لائق نہیں۔ اوہ بلا شریک اکلآے
او سے دی بادشاہی اے۔ او سے دی تعریف اے۔ اوہ ہر شے اتے قادر
اے۔ اوہ دے بغیر کوئی عبادت دے لائق نہیں۔ اوہ اکلآے۔ اوہ نے
اپنا وعدہ پورا کر دتا اے۔ اپنے بندے دی مدد کیتی اے تے اکلیاں
ساریاں ٹولیاں نوں شکست دتی اے۔“

آپ صلی اللہ علیہ وسلم ۸ ذی الحجہ نوں منی وترج گئے۔ پستی نوں فجر توڑی
پنج نمازاں او تھے پڑھیاں۔ ۹ ذی الحجہ نوں عرفات وترج آگئے تے
دن ڈھلے پچھوں آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے اپنی تاحی تصوی اتے بہ
کے ایہہ خطبہ دیتا۔ جیہڑا حجۃ الوداع دا خطبہ اکھواندا اے۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم
نے فرمایا۔

۱ : لوگو! ہو سکتا ہے۔ اسی تسی فیرا کٹھے نہ ہو سکیے۔

۲ : تہاڈے مال، تھون، تے عزت اک دو جے اتے انج اک

حرام نیں۔ جوہی اُج دا دین۔ ایہہ شہرتے ایہہ دن حرمت والے نیں۔

لوگو! ساریاں رب اگے حاضر ہونا ای تے رب تہاڈے عملاں بابت پچھے
گا۔ خبردار! اک دوجے نون قتل نہ کرنا۔

۳ : جاہلیت دی ہر گل اُج ختم کر دتی گئی اے۔

۴ : میں جاہلیت دے ویلے دے سارے قتل دے جھگڑے

ختم کر دایاں۔ سب توں پہلاں ابن ربیعہ دا خون معاف کیتا جاندا اے۔

۵ : جاہلیت دا سود معاف کیتا جاندا اے۔ پہلاں اپنے پتر

دا سود میں معاف کر دایاں۔

۶ : اپنیاں بیویاں بارے اللہ توں ڈر دے رہو۔ خدا دے

نان نال تساں اوہناں نال نکاح کیتا۔ اوہناں دا وجود تہاڈے لی

حلال کیتا گیا۔ اوہناں اُتے فرض اے جے تہاڈے پتر اُتے کسے

غیر نون نہ آون دیہن۔ جے اوہ انج کرن تے اوہناں نون بچاویں مار

مارو۔ اوہناں نون کھان لی تے پہن لی چنگا دیو۔ ایہہ اوہناں دا

حق اے۔

۷ : لوگو! میرے پچھے کوئی نبی نہیں۔ نہ کوئی ہور امت ہوگی۔

چنگی طراں سن لو۔ رب دی عبادت پنج وقتی نماز، سال وچ اک مہینے

دے روزے، سال وچ اک واری مال دی زکوٰۃ تے عمر وچ اک

واری خانے کعبے دا حج کرنا مسلماناں اُتے فرض اے۔ اپنے مالکاں

دا حکم منو۔ ایہہ ہی جزا رب دی جنت اے۔

۸، میری بابت قیامت نون تہاڑے سے کولوں پچھیا جاوے گا۔ دیکھو کہ یہ
 جواب دیو گے؟ سب نے اک آواز نال کہیا۔ ”اسی شہادت دیندے ہاں
 جے تہاں اسانوں رب دا محکم بچا دتا اے۔ تہاں نبوت دا حق ادا کر دتا اے
 اسانوں کھرے تے کھوٹے دی پچھان کرا دتی اے۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم
 نے شہادت دی انگلی آسمان ول کیتی تے لوکاں دل اشارہ کر کے فرمایا۔
 ”لے خدا گواہ رہنا۔ تیرے بندے کہہ رہے نیں۔“ ایہ لفظ آپ
 صلی اللہ علیہ وسلم نے تن واری آکھے۔ فیر آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔
 لوکو! جیہڑے بندے تہاڑے وچوں ایچھے موجود نیں۔ اوہ اوہناں
 نون دس دیون۔ جیہڑے ایچھے موجود نیں۔ سنن و البیان توں نہ سنن
 والے ودھ کے سنن والے تے حفاظت کرن والے ہو سکدے نیں۔ ایسے
 تھاں اُتے آیت۔ اَلْيَوْمَ اُحْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ اَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ

نِحْمَتِي وَ رَضِيتُ لَكُمْ الْاِسْلَامَ دِينًا ط

”آج دے دن میں تہاڑے لئی تہاڑا دین مکتل کر دتا اے تے تہاڑے اُتے
 اپنی نعمت وی تمام کر دتی اے تے تہاڑے لئی دین اسلام پسند کیتا اے۔“
 نازل ہوئی۔

دس ذوالحجہ نون حضور پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے سٹھ اوٹھ قربانی دتے
 حضرت علی کرم اللہ وجہہ نے ۳ اوٹھاں دی قربانی دتی۔ قربانی منی دے
 میدان وچ ہوئی۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم نے خانے کجے دا فیر طواف کیتا
 یاراں وی حضور صلی اللہ علیہ وسلم دی پیروی کیتی۔

خطبہ خم غدیر

مکے توں واپسی اُتے براہِ وقح بریدہ اسلمی رضی اللہ عنہ نے حضرت علی رضی اللہ عنہ دے بارے حضور صلی اللہ علیہ وسلم اگے کچھ شکایتیاں کیتیاں۔ ایہ بریدہ اسلمی رضی اللہ عنہ دی غلط فہمی دا نتیجہ سی۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نغم غدیر دے مقام اُتے اُپڑ کے اک واضح تے جامع خطبہ دتا۔ ایہ دے وقح اہلبیت دی عزت تے شان بیان کیتی۔ حضرت علی کرم اللہ وجہہ دا ہتھ پھڑکے حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔

مَنْ كُنْتُ مَوْلَاَهُ فَعَلَيْهِ مَوْلَاةٌ

جہیدا میں مولا ہاں۔ اوہا علی وی مولا اے۔

حضرت عمر رضی اللہ عنہ نے حضرت علی رضی اللہ عنہ نوں ایس وڈیائی اُتے مبارک دتی۔

نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم دا دنیا اوتوں کوچ فرمانا

رمضان سن ۱۱ھ وقح حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے ویہ دناں دا اعتکاف کیتا۔ حالانکہ ایس توں پہلاں ہر سال دس دن اعتکاف بہندے سن۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے صرف حضرت فاطمہ رضی اللہ عنہا نوں ایہ گل دتی جے ادسناں دا دنیا اُتے ایہ آخری اعتکاف اے۔ خطبہ حجۃ الوداع وقح دی آپ ایہ فرما چکے سن جے لوکو! شاید ایہ ملاقات میری تے تہاڈی آخری ملاقات ہووے۔

اللہ صفر وقح آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے آخرت دی تیاری شروع

کر دتی۔ ایک دن آپ صلی اللہ علیہ وسلم میدانِ احد و توح تشریف لے گئے تے گنج شہیدیاں اُتے نماز پڑھی۔ واپس آ کے منبر اُتے بہہ کے ارشاد فرمایا۔
 ”میں تہاڑے توں پہلاں جان والا ہوں۔ تے تہاڑی شہادت وی دین والا ہوں۔ میں حوض کوثر ویکھ رہیا ہوں۔ مینوں ڈرنیسیں جے تسی میرے پچھوں مُشرک ہو جاؤ گے۔ مینوں خدشہ اے جے تسی اک دُورے توں اگے نکلتی دی دُور و توح لگ پوؤ گے۔ فیر اُدھی راتیں جنت البقیع و توح گئے تے قبراں والیاں واسطے دعا منگی۔“

۲۹ صفر ۱۰ھ سوموار والے دہاڑے آپ صلی اللہ علیہ وسلم نوں اک جنازے توں واپس آؤندیاں ای سردرد شروع ہو گیا۔ فیر نال تاپ وی چڑھ گیا۔ پنڈا ایناں گرم سی جے ہتھ نیسیں سی لاؤن ہندا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا جے بنیاں نوں سب توں زیادہ تکلیف ہندی لے۔ کیوں جے اوہناں دا رتہ وی سب توں ودھ اُچا ہوندا اے۔ بیماری و توح وی اادن مسیت آ کے نماز پڑھانڈے رہے۔ آخری ہفتہ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا دے حجرے و توح گزاریا۔ جدول اوہناں
 ”اَزْهَبِ الْبَاسِ رَبِّ النَّاسِ وَاَشْفِ اَنْتَ شَافِيْ لَا شِفَاءَ اِلَّا شِفَاؤُكَ شِفَاؤُ بِيْعَادِرٍ“ اے انساناں دے رب! ایس بیماری نوں لے جا تے اینہاں نوں شفا عطا کر۔ کیوں جے توں ای شفا دیوں والا ایں۔ جیہی شفا عطا فرما جے کوئی تکلیف ندرہ جائے۔“ آپ رضی اللہ عنہا نے ایہ دعا پڑھ کے حضور صلی اللہ علیہ وسلم دے جسم مبارک اُتے ہتھ پھیرنا چاہیا تے اوہناں آپ رضی اللہ عنہا دا ہتھ پچھانہہ ہٹا دتا تے فرمایا۔

اَللّٰهُمَّ اَعْرِضْ لِيْ وَالْحَقِيْقِيْ بِالرَّسُوْلِ الْاَعْلٰی۔ اے اللہ توں

میںوں بخش دے تے اعلیٰ دوست نال ملا دے ۱۱

بُدھ دے دن آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے اک ٹپ وچ بہہ کے ستاں
کھڑ ہواں دا پانی ست مشکاں اپنے سر اُتے پوایا۔ کچھ آرام آیتے آپ
صلی اللہ علیہ وسلم مسیت ول گئے۔ او تھے جا کے آپ صلی اللہ علیہ وسلم
نے فرمایا۔ ”تھاڑے توں پہلاں دو جیاں قوماں نبی دی قبر نوں سجدہ گاہ
بنالیندیاں سن۔ تسی ارج ہرگز نہ کرنا۔ میری قبر نوں پوجنا ای شروع
نہ کر دیتا۔ اللہ تبارک و تعالیٰ قوم اُتے سخت عذاب ہوندا اے
جیہڑی قوم نبی دی قبر نوں مسیت بنالیندی اے۔“
فیر آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا۔

”یہ تہانوں انصاریاں بارے وصیت کردا ہاں۔ ایہہ لوک میرے
لئی جسم دالباس نیں۔ اوہناں اپنے فرض پورے کر دیتے نیں ہن
اوہناں دے حق باقی نیں۔ ایہناں دچوں جے کوئی چنگا کم کرے
تے اوہدی قدر کرنا۔ جے کوئی غلطی کرے تے درگزر کرنا۔“
فیر فرمایا۔

”اک بندے دے سامنے دنیا تے آخرت پیش کیتیاں گئیاں۔
اوہنے آخرت نوں ای پسند فرمایا۔“ ایسی گل نوں حضرت ابو بکر صدیق
رضی اللہ عنہ ای سمجھے سن۔ اوہ عرض کر دے نیں۔ اساڈے ماں باپ
تے اساڈیاں جاناں تے مال آپ صلی اللہ علیہ وسلم اُتے قربان نیں۔
جمہرات نوں آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے تین نصیحتاں فرمائیاں۔
۱ : یہودیوں نوں ملک دچوں کڈھ دیو۔
۲ : وفد آؤن تے اوہناں دی خدمت تواضع کرو۔

۳: قرآن مجید نوں مضبوطی نال پھر لوؤ ۶

سونے (عشاء) دی نماز وچ حضور صلی اللہ علیہ وسلم مسیت نہ جاسکے۔
 تے حضرت ابو بکر رضی اللہ عنہ نوں نماز پڑھا دن لسی کہیا۔ حضرت ابو بکر
 صدیق رضی اللہ عنہ نے ستاراں نمازاں آپ دی زندگی وچ پڑھایاں
 وصال توں اک دو دن پہلاں آپ صلی اللہ علیہ وسلم ظہر (پیشی)
 دی نماز ویلے حضرت عباس رضی اللہ عنہ دے موڈیاں دا سہارا لے کے
 مسیت وچ آئے۔ حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ نے کچھانہہ ٹٹنا
 چاہیا۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے اشارے نال فرمایا جے کچھانہہ نہ
 پھڑے۔ تے آپ صلی اللہ علیہ وسلم حضرت ابو بکر رضی اللہ عنہ دے برابر
 بہر گئے۔ حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ آپ صلی اللہ علیہ وسلم
 دی اتباع کر رہے سن۔ باقی لوک آپ رضی اللہ عنہ دی اتباع کر
 رہے سن۔ انوار دے دیہاڑے آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے سارے
 علاماں نوں آزاد کر دتا۔ چھپڑے گنتی وچ چالی سن۔ ست دینار
 گھر وچ موجود سن۔ اوہ وی آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے غزیاں وچ
 وڈ دتے۔ سو موار دے دن فجر دی نماز پڑھیاں آپ صلی اللہ علیہ وسلم
 نے مسلماناں نوں وکھیا تے بڑے خوش ہوئے۔ امامت حضرت
 ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ نے ای کرائی۔ دن چڑھیا تے حضور صلی اللہ علیہ وسلم
 نے اپنی پیاری دھی حضرت فاطمہ رضی اللہ عنہا نوں نمیرے بلایا تے
 اوہناں دے کن وچ کچھ کہیا تے آپ رضی اللہ عنہا رو پٹیاں۔
 فیر کچھ ہو کہن وچ کہیا تے آپ رضی اللہ عنہا مسکرا پٹیاں حضرت
 فاطمہ رضی اللہ عنہا کو لوں کچھیا گیا تے اوہناں فرمایا۔ پہلی واری

حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے دسیا جے اوہ دنیا چھڈ کے جا رہے نیں۔
 دو جی داری آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا جے سمجھ توں پہلاں اونہاں
 کول میں پہنچاں گی۔ ایسے دن حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے حضرت
 فاطمہ رضی اللہ عنہا نوں سب عورتاں دی سردار ہوون دی خوشخبری
 دتی۔ فیر حضرت حسن رضی اللہ عنہ تے حضرت حسین رضی اللہ عنہ
 نوں بلایا تے اونہاں نال پیار کیتا۔ ایس توں پچھے بیویاں پاکان نفس
 وصیت کیتی۔

نزع دا وقت

ایدوں پچھے نزع دی حالت طاری ہو گئی۔ حضرت عائشہ صدیقہ
 رضی اللہ عنہا نے آپ صلی اللہ علیہ وسلم نوں جھولی وچ لے کے بٹھایا
 ہو یا سی۔ پیالے دا پیالہ کٹ دیوے۔

پانی دا مہریا ہو یا پیالہ حضور صلی اللہ علیہ وسلم دے سر ہانے
 پیا ہو یا سی۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم اپنا ہتھ پانی وچ بھیندے سن
 تے چہرے اُتے پھیر لیندے سن۔ چہرہ مبارک کدی سرخ ہو
 جاندا سی تے کدی پیلا۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم ایہ فرما رہے سن
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِنَّ لِلَّهِ وَتِ سَكَرَاتٍ۔

رَب تُوں پناں کوئی عبادت دے لائق نیں۔ بیشک موت بڑی
 کوڑی اے۔ ایسے وچ حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ
 دے صاحبزادے حضرت عبدالرحمن رضی اللہ عنہ آجاندے نیں۔
 اونہاں دے ہتھ وچ تازہ مسواک سی۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم
 نے مسواک دل ویکھیا تے حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا سمجھ
 گئیاں۔ اونہاں مسواک لے کے اپنیاں دنڈاں نال اوہوں نرم

کہتاتے آپ صلی اللہ علیہ وسلم نونِ دیتی - آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے
 مسواکِ کبیتی سے فیر ہتھ اُتانا نہ کر کے ایسے فرمایا -
 اللَّهُمَّ رَفِيقُ الْأَعْمَى - ہتھ لٹک گیا - اکھ دی پستلی
 انا نہ چڑھ گئی - ۱۲ ربیع الاول نون تقریباً چھ ماہ دیکھے آں حضور
 صلی اللہ علیہ وسلم کی روح پاک اپنے خالق نالِ جاملی - آپ
 صلی اللہ علیہ وسلم کی عمر مبارک ۶۳ سال ۴ دن سی -

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

بے شک رب لیٹی ہاں نے اوسے دی طرف جانا ایں

مردی گئے تے فیر اوتھے ہمیشہ رہنا ایں

شہرِ دا ترجمہ : بے شک اسی اللہ جل شانہ لیٹی ہاں نے اوسے طرف
 جان والے - حدوں ایچھوں ٹر جاناں ایں فیر ہمیشہ ہو جاناں ایں -
 حضرت فاطمہ رضی اللہ عنہا نے فرمایا - پیارے اباجی نے
 حق دا بلاوا من لیا اے تے جنتِ فردوس وچ ڈیرا لایا اے
 جبرائیلؑ نون ہن کون خبر دے گا - اے اللہ! میری روح نون
 نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم کول پچا دے - مینوں ایسے مصیبت دے
 ثواب توں بے نصیب نہ رکھ - قیامت دے دیہاڑے مینوں نبی
 پاک صلی اللہ علیہ وسلم دی شفاعت نصیب کریں -

حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا نے فرمایا - افسوس! اوہ نبی
 جنہاں فقر نون غنا اُتے تے مسکینی نون امیری اُتے ترجیح دتی -
 بڑی ثابت قدمی نال نفس نال جنگ کینی - رب دیاں منج کیتیاں
 ہو یاں شیواں ول دھیان نہ کیتا - احسان دے دروازے ہر فقر

تے محتاج لیٹ کھول رکھے۔ دشمن دا دل وی نہ دکھایا۔ اوہناں
 کو لوں پتھر کھا کے وی دعا دتی۔ جنہاں دس نوراہی منجھے نوراہی
 کیتا گیا۔ اوہ ارج دُنیا توں جل وُتے نہیں۔“

پاراں نے ایہہ خبر سنی تے حیران پریشان ہو گئے۔ حضرت عمر
 رضی اللہ عنہ نون یقین ای نہ آیا۔ حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ
 آپ صلی اللہ علیہ وسلم دے گھر آئے تے نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم
 دے چہرے مبارک اُتے نظر پئی۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم دے منجھے
 پاک نون آپ رضی اللہ عنہ نے چم لیا تے فرمایا۔ میرے ماں بیوی
 تہاڑے اُتے قربان اہذا دی قسم! آپ صلی اللہ علیہ وسلم اُتے اللہ
 دو موتاں وارد نہیں کرن لگا۔ ایہہ اک ای موت تہاڑے لیٹ
 لکھی گئی سی۔ فر آپ رضی اللہ عنہ مسیت و توح آئے۔ اللہ تعالیٰ
 دی حمد تے ثناء پڑھی۔ درود شریف پڑھیاتے ایہہ خطبہ ارشاد
 فرمایا۔

”جان لوؤ۔ جیہڑا محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دی عبادت کردا سی
 اوہ تے فوت ہو گئے نہیں۔ جیہڑا رب دی عبادت کردا ہے۔ اوہ اللہ
 زندہ ہے۔ اوہنوں موت ہے ای نہیں۔ اللہ خود فرمایا ہے۔ محمد
 صلی اللہ علیہ وسلم تے اک رسول نہیں۔ ایہناں توں پہلاں وی رسول ہوئے
 جے اوہ شہید کردتے جاوے یاں فوت ہو جاوے تے تسی دین توں پھر
 جاؤ گے۔ جیہڑا مانج کرے گا۔ اللہ تعالیٰ داکھ وی نہیں وگاڑ سکدا
 اللہ تعالیٰ داکھرا داکھرا کرن والیاں نون رب چنگا بدلہ دین والا ہے۔“
 حضرت علی کریم اللہ وجہہ نے آپ صلی اللہ علیہ وسلم نون غسل دتا۔

تے فرمایا۔ میرے ماں پوتہاڑے اُتوں قربان! آپ صلی اللہ علیہ وسلم
دی موت نال دوشیواں دُنیا اُتوں ٹر گئیاں نیں۔

۱: نبوت ۲: وحی

آپ صلی اللہ علیہ وسلم دی موت اک بہوں وڈا صدمہ اے۔ دل
ٹھنڈے پئے گئے نیں۔ ایس صدمے وچ سارے شامل نیں جے
آپ صلی اللہ علیہ وسلم نے صبرِ داحم نہ دتا ہندا۔ نالے روون پٹن توں
منع نہ کیتا ہندا تے اسی اکتروڈاں دے ہڑوگا دیندے۔ فیروہی
ایس درد دی دوا نہ ہوندی۔ ایہ صدمہ فیروہی گھٹ نہ ہوندا۔ میرے
ماں پوتہاڑے اُتے قربان۔ رب اگے ساڈا ذکر کرناں تے اسانوں
دلوں نہ مھلاناں۔ آپ صلی اللہ علیہ وسلم نوں تن کپڑیاں دا کفن پوایا
گیا۔ چھتے آہی فوت ہوئے سن۔ او تھے ای قبر مبارک کدھی گئی
پہلاں جنازہ گھر والیاں نے پڑھیا۔ فیضانِ تے مہاجر اں پڑھیا
کوئی امام نیں سی۔ حجرے وچ دس بندے آؤندے سن تے دعا
منگ کے ٹر جانڈے سن۔ تن دن ایہ ای سلسلہ رہیا۔ نیچے دن
رات نوں بدھ دے دن حضور صلی اللہ علیہ وسلم نوں دفن کیتا گیا۔
نبی پاک صلی اللہ علیہ وسلم دے جنازے اُتے ایہ دعا پڑھی جانڈی سی
ان اللہ وملكته بصلون علی النبی یا بیجا الذین امنوا
صلوا علیہ وسلم و تسلیما ہ اللھم ربنا لبیک و سعیدک و
صلوة اللہ البر الرحیم و ملکته المقربین و النبیین
و الصدیقین و ما سجد لك من شیء یا رب الظلمین ہ علی
محمد بن عبد اللہ خاتم النبیین و سید المرسلین ہ و امام

المتقين ورسول رب العلمين ط الشاهد المبشر الداعي
بإذنك السراج المنير وبارك وسلم ط

ترجمہ :

بے شک اللہ تے فرشتے نبی اُتے پڑھن صلواتاں
مسلمانو! تسی وی پڑھو درود سلام صلواتاں

اے اللہ! توں میرا رب رحیم این تیرے سب فرشتے
نبیاں، ولیاں صدیقا، اُتے ہر کوئی پڑھے صلواتاں

عبداللہ سے چن محمد اُتے لکھاں سلام

نبیاں ولیاں سے سرتاج اُتے ہوں لکھ صلواتاں

اوہ شاہد مبشراے حکم تیرے دا بندہ

روشن چراغ بن چکیا اوس تے لکھ صلواتاں

معارف النبوة جلد سوم صفحہ ۵۱۸، ۴۷۸، سیرت رسول عربیؐ ۲۶۳، ۲۶۷

اسوہ حسنہ تہاڈے کارن بنی دا اساں بنایا

دے قرآن دتیا اے اساں آپ وڈیا

دین دُنیا سب رستے دے آپے کفر مٹایا

جاء الحق وذهب الباطل آپے آکھ سنایا

کفر وی پورا زور سی لایا کفر نوں نوایا

قیصر کسری مٹ گئے سارے دین غالب آیا

بہو د نصاریٰ مٹ گئے آپوں پھند فریب بنایا

مٹن ایہہ ای آپوں بنے ہے جت لایا

کئی داری مسلے مھلے تختوں سٹ وگایا

فیرجت اسلام دی ہوئی طارق جدو آیا

ایوبی تے محمد کیوں کفر نسایا

زرک اندر عرباں اندر فیر شیطان ڈرایا

امریکی تے روسی دیکھو رل کے کوں مٹاوا

افغاناں توں دونوں ہارے زور بہتر لایا

اردن پاکستان نالے لبنان وچاڑے

ایران عراق دی دیکھو سارے کپہہ فتور بجایا

مسلے مرد پیسے پچھے ملک تے قوم وچین

عاقبتے بد سن راہ کدی نہ دتھ سہیٹے آیا

قرآن

اللہ دی کتاب قرآن مجید محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اتے ۲۳ سال

دے وتر نازل ہوئی۔ ایس کتاب نوں پڑھ کے، سمجھ کے تے ایہدے اتے

عمل کر کے عرب دی بدو تے جاہل قوم ساری دنیا دی سردار بن گئی

جنہاں دی اپنی حکومت نہیں سی اوہناں دنیا نوں حکومت دے

ول دتے۔ جیہڑے آپ جاہل سن۔ جیہڑے اپنے آپ نوں عرب

د فیصیح تے بلیغ، اکھواندے سن تے دو جیاں نوں عجمی دگو ننگے) کہندے

سن۔ اوہناں دو جیاں نوں بولنا، خطاب کرنا تے ادب دے موتی

پہرنا سکھایا۔ جیہڑے زانی نوں منڈی امال تے ہوس مٹان دا ذریعہ

سمجھدے سن۔ اوہناں ایہنوں ماں، بھین، دھی تے زبانی دہر
 دا اچا درجہ دتا۔ جنہاں داکم دیر وٹے دج قتل غارت توں سوا
 ہور کچھ دی نہیں سی۔ اوہناں جنگ دے اصول دتے۔ تے فص
 جانوراں، بچیاں، بڈھیاں تے بے بس بیبیاں اتے ظلم نہ کرن د
 دسیا۔ جاہل قوم نے علم دی قدر دستی تے علم نوں ربنا ملن دا ذریعہ
 کاٹناں دج غور کر کے ایہنوں زیر کرنا حیاتی دا مقصد دسیا۔ انہ
 دی پیدائیش، موت تے موت توں پچھے حیاتی بارے دی کھول کھ
 کے دسیا۔ لباس تقویٰ دسیا تے تقویٰ ای عمرت دا معیار رکھیا۔
 ایس قرآن دج کپہہ کچھ نہیں۔ کتاب لاریب اے پئی ایہدے
 شک دی گنجائیش ای نہیں۔ ہر شے دا ذکر اے۔ صرف عور کر کے
 تے سمجھن دی لوڑ اے۔ رب دی ذات دا ذکر اے۔ رب دیاں
 دا بیان اے۔ رب دیاں دناں دا وی دسیا گیا اے۔ پہلیاں
 دا حال دس کے رب اگے جھک جان دا کہیا گیا اے۔ قرآن شفا
 ظاہری تے چھپیاں ہوئیاں بیماریاں دا علاج اے۔ عقل لوڑن
 نوں ایہہ پڑھیاں عقل ملدی اے۔ سائینس دے راز ایہنوں پڑھیا
 کھدے نیں۔ ایہنوں سمجھیاں انسانیت دے راز کھدے نیں۔ دل
 روشن ہندے نیں۔ آحضرت دا پتہ لگدا اے۔ دنیا دی حیاتی فانی نظر
 جانڈی اے۔ ابدی حیاتی دا فکر پئے جاندا اے۔ عالم ارواح دا وی پتہ
 لگ جاندا اے۔ دنیا اتے آؤن توں پہلاں دی گل وی سمجھ جانڈی اے۔
 ایہتھے رہ کے حیاتی گزارن دا طریقہ وی دسیا گیا اے۔ ایہتھے آؤن
 مقصد رب دی عبادت وی معلوم ہو جاندا اے۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ

غلطیاں یا چھوٹ آفاقی رسولؐ

صفحہ نمبر	سطر نمبر	غلطی	صحیح لفظ	کیفیت
۴		خالی دائرہ	ابولہب	
۹	۴	زنج	رنج	
"	۶	جاں باد	جاں باؤ	
۱۱	۹	خالی جگہ	اج ہر	
۱۱	۱۰	حفیظ	حفیظ	
۲۲	بقیہ صفحہ نمبر	خالی جگہ	۱۳	
۲۵	۷	چن نے	چن نے	سورۃ یس
"	آخری سطر ختم	نشان نہیں	بقیہ صفحہ ۶۹ تے	
۲۶	پہلی توں پہلاں	عنوان رہ گیا ہے	پیش گوئیاں	
۳۰	۸	منظور	منظور	
۳۳	۱۱	ایہناں	زائد اے	
"		لکیروں تھلے	بقیہ صفحہ نمبر ۱۹۲	
۴۸	۲۰	کردے	کردے نہیں	نیں رہ گیا سی
۵۷	۲۰	میت... مکان	زائد لکھیا گیا	گٹ دیہو
۶۹		لکیروں تھلے	بقیہ صفحہ نمبر ۲۵	اشارہ لکھ لوؤ
۷۲	۵	مقبار	تعداد	
۷۸	۱۹	نوفل	حکم بن کیسان	
۸۲	۹	طقیمہ	طقیمہ	
"	۱۵	۴ بنت	بنت عتبہ	
"	"	۳ فناس	خناس	
۸۵	۷	کیش الکتیبہ	کیش الکتیبہ	

	لَدَى	لَدَى	۱۴	۸۶
	الْفَارِقِ	الْقَارِقِ	۱۶	۸۷
	عَتَبِ قَتْل	عَتَبِ قَبْل	۲۵	۸۸
نال رہ گیا سی	پررون نال	پررون	۱۰	۹۲
	عَضَلِ عَاصِمِ	عَضَنَ عَامِ	۱۴	۹۵
	لَمَى	لَيْطِ	۲۱	۹۶
	وَصَلَ دَا جَامِ	وَصَلَ جَامِ دَا	۱	۹۸
	رَجْمِ	رَجْمِ	۱۵	۱۰۰
	تَسْتَجِلِ	تَسْتَجِلِ	۱۹	۱۲۰
	كِرْزِ بْنِ جَابِرِ	كِرْنِ	۱۱	۱۲۱
	عَمْرٍ	عَمْرٍ	۲۰	۱۲۵
	أَبِي عَامِرٍ	أَبِي عَامِرٍ	۹	۱۲۸
	وَيَهُونَ	وَيَهُونَ	۵	۱۵۱
	غَدَاً	غَدَاً	۱۷	۱۵۲
	مَالِ	مَالِ	۱۱	۱۵۷
	بَهْلَنِ	بَهْلَنِ	۱۰	۱۹۱
اشارہ رہ گیا سی	بَقِيَّةُ صَفْحَةِ غَيْرِ مِمَّا تَبَيَّنَ	نَبِيِّ پَاكِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ	۲۱	۱۹۲

ایس کن کتاب رو

- (۱) پنجابی زبان رو
- (۲) صرف تاریخ سخن
- (۳) حضور صلی اللہ علیہ وسلم دی
- گیا اے جے اسپں ایس کن
- (۴) حضور صلی اللہ علیہ وسلم دے
- عمل دخل کس طرحاں ہوریاں
- (۵) اسلام ساری دنیا لئی اک
- غالب کیوں نہیں ہو سکا
- (۶) مسلماناں دیاں
- داعمل دخل
- (۷) اسپں ہن وی حضور صلی اللہ علیہ وسلم
- غیراں نوں نیویاں کر سکا
- ایس کتاب دے
- ہوراں دے
- زوال تیکر ہن

6419